

Avrupa Nerede Bitiyor?
Where does Europe end?

Hyd Yayın Arşivi
No: hyd. 30.....

Bu kitap,
Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nin
1993, Ankara Toplantısı nedeniyle

MAS MATBAACILIK A.ř.
ve
ANFA LTD. şTİ.nin
sponsorluęunda gerçekleřtirilmiřtir.

This book has been sponsored by
MAS MATBAACILIK A.ř.
and
ANFA LTD.
for the occasion of the third assembly
of the Helsinki Citizens' Assembly,
1993 in Ankara.

Teşekkür

İlk teşekkür borcum Bülent Erkmen, Anthony Barnett, Orhan Pamuk ve Arne Ruth'a. Onların projeye duydukları güven ve destekleri olmasaydı, bu yayın gerçekleşemeyebilirdi. Ve katkılarıyla kitabı yaratan bütün sanatçı ve yazarlara teşekkür ederim. Ankara Eski Belediye Başkanı Sayın Murat Karayalçın ve Ankara Belediyesine asanblemizin ev sahipliğini üstlendikleri ve bu yayını destekledikleri için teşekkür ederim. Zamanla yarışarak bu kitap için çalışan bütün çevirmenlere ve her işin üstesinden güler yüze gelen, Füsun Keleştimur ve Can Öztürk'e - HYMTürkiye Sekreteryası - teşekkür borçluyum.

Acknowledgement

My first obligation is to Bülent Erkmen, Anthony Barnett, Orhan Pamuk and Arne Ruth for their constant support and confidence in this project, without which this publication would never be realized. And I thank all the artists and writers whose contributions created the book.

I would like to thank the former mayor of Ankara and the Municipality of Ankara for hosting our assembly in their city and also supporting this publication.

I owe many thanks to all translators who had to do their jobs always at short notice and to Füsun Keleştimur and Can Öztürk - HCA staff in Turkey - for their patience and warm support.

Taciser Belge

Bu kitap Helsinki Yurttaşlar Derneği tarafından yayımlanmıştır.

This is a publication of the Helsinki Citizens' Assembly - Turkey.

Aralık / December, 1993 İstanbul

Cumhuriyet Caddesi 317/1 Harbiye 80230 İstanbul - Turkey

Sponsorlar / Sponsors
MAS MATBAACILIK A.Ş.
ANFA LTD. ŞTİ.

Bu kitabın gerçekleşmesindeki katkılarından dolayı aşağıdaki kuruluşlara teşekkür ederiz.

We thank the following companies for their contribution to realize the project.

BANK EKSPRES
TÜRK HENKEL

Çevirmenler / Translators

Murat Belge, Ruhdan Gönüllü, Adair Mill, Nancy Öztürk,
Fatih Özgüven, Saliha Paker, Şirin Tekeli,
Yıldırım Türker, Hür Yüner, Yalçın Yusufoglu

Redaktörler / Editing
Jale Alguadiş, Yalçın Yusufoglu

Düzeltili / Proof-reading
Can Öztürk

Tasarım / Graphic Design
Bülent Erkmen

Editör ve Proje Koordinatörü / Editor and Project Coordinator
Taciser Belge

Danışmanlar / Consultants
Bülent Erkmen, Orhan Pamuk

Dizgi ve Grafik Uygulama / Typesetting and Layout
Osman Tülü (Tipograf)

Renk Ayırımı ve Baskı / Color Separation and Printing
Mas Matbaacılık A.Ş.

Avrupa Nerede Bitiyor?
Where does Europe end?

- vii **JALE PARLA**
Önsöz
Introduction
- 1 **ADALET AĞAOĞLU**
- 5 **N. BÁRDOS-FÉLTONYI**
Avrupa Kendini Bulduğu Yerde Başlar!
La où l'Europe S'achève, Elle Commence!
- 12 **ANTHONY BARNETT**
- 16 **ENİS BATUR**
Sis ile Yağmur Arası Avrupa(lı)
Europe(an) Between Mist and Rain
- 33 **MEMET BAYDUR**
Uygarlığın Arka Kapısı
Civilization's Back Door
- 37 **NEIL BELTON**
- 43 **JACQUES DERRIDA**
Öteki Uzantı
L'autre Cap
- 48 **BÜLENT ERKMEN**
Alıntı
Quotation
- 62 **RICHARD FALK**
Avrupa Kapıları Üzerine Düşünceler; Bir Yorum
A Meditative Comment on European Doors
- 66 **NURUDDİN FARAH**
Sevse de Dövse de, Benim Avrupa'm!
My Europe, Right or Wrong!
- 74 **JUAN GOYTISOLO**
Yanık Tenliler Dikkat!
Les Bronzés, Attention!
- 76 **HANS HAACKE**
Kaligrafi
Calligraphy
- 81 **FRED HALLIDAY**
- 85 **JUDITH HERRIN**
Bir Bizans Tarihçisi Gözüyle Bugünün Türkiye'si
A Byzantine Historian's View of Turkey Today
- 90 **CHRISTOPHER HITCHENS**
- 94 **YAŞAR KEMAL**
Sivil Örgütlenme
Civic Organization
- 99 **IVAN KLİMA**
Sevda ve Süprüntü
Liebe und Müll
- 101 **JANE KRAMER**
Uzak Akrabalar
Distant Relations
- 116 **ŞERİF MARDİN**
- 120 **EDGAR MORIN**
- 126 **ORHAN PAMUK**
İçeri Girilmez
No Entry
- 130 **ARNE RUTH**
İsveç bir Avrupa Ülkesi mi?
Is Sweden a European Country?
- 141 **JOHANNES SALMINEN**
Milli Devlet Öncesi ve Sonrası Avrupa'da Göç
European Migration - Before and After the Nation State
- 150 **SARKİS**
Şimşegin Işığıyla Gökğürültüsü Arasındaki Zaman Sekmesi
The Lag of Time Between the Flash of Lightning and the Rumble of Thunder
- 157 **JOACHIM SARTORIUS**
Avrupa'da Kültürel Alanın Genişletilmesi İçin
For a Widening of the Cultural Space in Europe
- 159 **MARTIN M. SIMEČKA**
Rahatsızlığuma Dair
About my Discomfort
- 165 **GÜNTER WALLRAFF**
Bir Yorum
Kommentar

JALE PARLA

Önsöz Introduction

vii

Helsinki Yurttaşlar Meclisi'nin Üçüncü Genel Kongresi'nde ele alınacak konu "Avrupa Nerede Bitiyor" olarak belirlenince, bu toplantıdan geriye kalacak bir kitap hazırlama fikri de karşı konulamaz bir çekicilik kazandı. Elinizdeki kitap, bu fikrin gerçeğe dönüşmüş halidir. Bunu, yazılarıyla kamusal bilinci ayakta tutmaya azmetmiş, kendilerini barış, demokrasi ve insan hakları ilkelerinin yerleşmesine adanmış yazarların katkılarına borçluyuz.

Yazarlarımızı, bağlayıcı olmamakla birlikte, önemli olduğunu düşündüğümüz bazı konularda katkıda bulunmaya çağırdık. Irk, din, dil ve milliyetçilik çevresinde katılaştıran saptantıları zorlayabilecek bir imge olarak da kapılar ve geçişler eğretilmelerini önerdik.

Bu imgelere Hans Haacke, Bourbon Sarayı'nın şeref salonuna dikilecek ve üzerinde Arapça harflerle Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik sözcükleri yazılacak koni biçiminde bir anıt imgesiyle karşılık verdi. Haacke Fransa'da kırsal ve eşitlikçi cemaat yaşamının yeniden canlandırılması

görüşünde. Orhan Pamuk, apansız karşısına dikilen ve üzerinde "içeri girilmez" yazılı bir kapının "içerdekiler" ve "dışardakiler" hakkında kendisine ilham ettiği düşünceleri aktarırken, Adalet Ağaoğlu da, farklı yaşam biçimlerini ayıran kapılar ardında vehmedilen büyüklük fikirleriyle inceden inceye alay etti. Memet Baydur, "Uygarlığın Arka Kapısı" adlı yazısında İkinci Binyıl'ın sonunu bir kıyamet manzarası olarak çizmekle birlikte umudunu yitirmeyenken, Fred Halliday Avrupa'nın dünyaya dayattığı bütünleşme ve parçalanma süreçlerinin belki de bir dizi ekonomik ve siyasi seçim doğurduğunu, bu süreçlerin bireysel özgürlükleri kamçılıyarak insanın özgürleşmesinin yolunu açabileceğini anımsatıp, Memet Baydur'un

When the theme of the Third General Convention of the Helsinki Citizens' Assembly was decided to be the question "Where Does Europe End", the idea of making a book on this theme to commemorate the convention became irresistible. The project was made possible thanks to the contributions of those who had initiated and invigorated the discourse of civic consciousness through their writing as well as their long standing commitment to the cause of peace, democracy and human rights.

Our writers were asked to contribute by statements on certain themes that we thought were significant, although of course, not binding. We suggested the metaphor of doors or passages that lead away from ethnic, linguistic, religious or nationalistic enclosures as possible images to which they might respond.

Accordingly, Hans Haacke, in a visionary *tour de force*, conjured a conic edifice on the Cour d'Honneur of the Palais Bourbon that would spell out, in Arabic, the words Liberty, Equality, and Fraternity to the minorities in France. Haacke is convinced that the rural, communitarian, and egalitarian environment must be reinvigorated in France. Orhan Pamuk recorded the meditations of a city flaneur on the question of inclusion and exclusion before a door that faced him with an interdiction forbidding entrance. Adalet Ağaoğlu ironized delusions of grandeur, cultural and private, in her juxtaposition of different life styles separated by a door while Memet Baydur, in "Civilization's Back Door", presented an apocalyptic portrayal of the end of the Second Millenium, and yet preserved some hope. His optimism is shared by Fred Halliday, who believes that the very processes of incorporation and fragmentation imposed on the world by Europe, also provoke a set of economic and political options and inspire individual liberties that might provide the basis for human emancipation. Judith Herrin, after enumerating the vestiges of past classical or Christian dominance in Turkey, claimed that the specifically European quality of Turkey today derived from the fact that the living skills of

JALE PARLA

iyimserliğini paylaşıyordu. Judith Herrin, bugünün Türkiye'sinin, Türkiye'de yaşamış tüm eski uygarlıkların sert Anadolu koşullarında verdiği yaşam kavgasının bıraktığı izlerle anlaşılmaya çalışılmasının gerektiğini ve artık kilişleşmiş "Korkunç Türk" imajı yerine çağdaş Türkiye'nin farklılığının daha analitik kategorilerle irdelenmesi gerektiğinin zamanının geldiğini söyledi. Bu konuda Richard Falk da Herrin gibi düşünüyor ve diyor ki: "Bir kapının iki taraftan da kilitlenebileceğini, açılması için de, her iki tarafta duranların, farklı beklentilerle de olsa, anahtarı uyum içinde çevirmek zorunda olduklarını unutmayalım."

Christopher Hitchens'a köprü metaforunun kapı metaforundan daha çok hitap etmiş olduğu anlaşılıyor. Hitchens, Ivo Andriç'in *Drina Köprüsü* romanına atıfla, köprülerin Balkan tarihindeki simgesel öneminden ve Visegrad'daki köprünün tam ortasında, her iki uçta yaşayan toplulukların buluşma yeri olan *kapra*'nın özel anlamından çıkarılacak dersler olduğunu düşünüyor.

Felsefi, kültürel ve psikolojik olarak belirlenmiş Avrupalı kimliğinin "öteki"ni nasıl tanımladığı sorusuna Enis Batur, Heinrich Bunting'in *Itinerarium Sacre Scripturae* adlı kitabındaki bir haritayla yanıt verdi. Yonca biçiminde olan ve tam ortasında Kudüs'ün yer aldığı bu harita, Batur'a göre, Avrupa kimliği dediğimiz kavramın resmi ve kültürel soyağacını simgeliyor. E. Morin de Avrupa'nın "biz" ve "öteki" ayrımına diyalektik bir çözüm önerdi: Avrupa'yı bir yandan çoğul içinde tekil, bir yandan da tekil içinde çoğul olarak düşünebilmeyi becermeliyiz. Joachim Sartorius'a göre, değişik ülkelerin kültür bakanlıklarının destekleyeceği yoğun bir kültürel alışverişle Avrupa'daki yabancı düşmanlığının üstesinden gelmek mümkün. Yaşar Kemal de demokrasiye ancak Yeşiller, Barış Dernekleri, İnsan Hakları Dernekleri gibi toplumsal örgütlenmelerle ulaşılabileceğine inanıyor.

Jacques Derrida çoğulculuk ve farklılığın Avrupa merkezli ideolojilerin panzehiri olduğunu

previous occupants had to be combined for survival in the face of the harsh physical environment of Turkey. Herrin invites us to discard stereotyped images of the Terrible Turk in favour of more analytic explanations for the "strangeness" of modern Turkey. Richard Falk, in agreement with Herrin, says:

"It should be remembered that a door can be locked from either side, but it can be unlocked only when both sides act in harmony, although possibly motivated by quite contrary expectations."

Christopher Hitchens obviously found inspiration in the image of the bridge rather than that of the door. Reminiscing Ivo Andrić's masterpiece *Bridge on the Drina*, he points to the emblematic importance of bridges in Balkan history, and of the *kapra*, the meeting point in the center of the span that became common ground for all citizens of the town of Visegrad.

In response to one of our themes for this book, namely the philosophical, linguistic, psychological "European Self" and the ways in which it designates its "Other", Enis Batur responded by the image of the clover shaped map in Heinrich Bunting's *Itinerarium Sacre Scripturae*, the center or the "core" of which is occupied by Jerusalem. Batur uses this map as the metaphor of the official and intellectual genealogy of what has come to be termed as the European identity. E. Morin responded to the question of identity and otherness within a dialectic, albeit an idealistic, suggestion: *Think Europe as one in the many, or as unity in multiplicity, as well as the many in one, or multiplicity in unity. For Joachim Sartorius the remedy for European xenophobia lies in cultural interaction supported by the Ministries of Culture of various European countries. Similarly, Yaşar Kemal proposes an ideal of democracy to be attained through efforts supported by civil organizations like Greens, Peace Movements, Human Rights Organizations, and Amnesty groups. Jacques Derrida, in "L'Autre Cap" suggests the celebration of differences as a possible way out of Eurocentrism.*

JALE PARLA

söylerken, Neil Belton da, demokratik yapıların ancak farklılıklar üzerinde yükselebileceğini savunarak ona katılıyor. Kültürel kimliklerin, “tanımlayan”la “tanımlanan” arasındaki gergin ilişkiden kaynaklanan ve “tanımlanan”ların tepkisel bir kavramlaştırması olup olamayacağına ilişkin sorumuz, belki de en duyarlı tepkileri çekti. Juan Goytisolo, “Yanık Tenliler Dikkat!” adlı yazısında, deriniz biraz koyu olduğu için, sıradan bir günde, sıradan bir güzergâhta (örneğin metroda) başınıza gelebilecek bir dehşet hikâyesi anlattı. Ne acıdır ki gerçekliği yadsınamaz bir hikâye! Nuruddin Farah “Sevse de Dövse de, Benim Avrupam”da göçmenlerin gördüğü kötü muameleyi anlatırken, bazı Avrupa ülkelerinin bu konuda ne denli çifte standartlı olduklarına dikkat çekti. Johannes Salminen, yabancı düşmanlığının tarihsel kökenlerini Avrupa’nın kültürel mirasında aramak gerektiğini söyledi. Jane Kramer ise yabancı düşmanlığının kaynaklandığı nevrotik kuşkuculuğu şu soruyla özetledi: “Kim Avrupalı’dır, kim değildir sorusuna insanların salt fiziksel görünümüyle yanıt veremeyeceğimiz bir gün geldiğinde, acaba başka ne tür paranoid davranış biçimleri gelişecek?” Bu kitabı hazırlayan bizler ise biraz daha iyimseriz. Eğer bu kadar iyi insan bir araya gelip yazdıysa, neden gene bir araya gelip bazı şeyleri değiştiremesinler?

Neil Belton puts forth a similar argument for heterogeneity. “You can find what is important about a society in terms of power and knowledge” says Belton “by inverting the discourse of the dominant “center on the *periphery*,” and points to the danger hidden in the illusion of fixing the frontiers of democracy, human and civil rights through structures of ethnic and social homogeneity.

The question we posed as to whether cultural identities were mere inventions of discourses of power that were provoked by the reactions of the “identified” toward the “identifier”, and whether political and intellectual groups who are conscious of and concerned about such discourses have any influence in derobing these identifications of their exclusionist, antidemocratic, marginalising, and xenophobic elements got, perhaps, the most intense responses. Juan Goytisolo, in the “Les Bronzés, Attention!” which he composed in the bitterness of a “Modest Proposal” warns those who have slightly darker skins to expect all sorts of police abuse on ordinary days and ordinary routes, such as traveling on the metro. Nuruddin Farah, in “My Europe, Right or Wrong” relates European abuses of immigrants to periods of economic depression, pointing out to the double standards of such countries as Italy that have emigration policies but no immigration legislation. As Johannes Salminen attributes historical origins of xenophobia to the cultural heritage of the Western civilization, Jane Kramer feels that “all over Europe the politics of polarization is tearing society apart. “To our question of xenophobic designations of otherness, she responds with a dismal rejoinder: “What kind of paranoid behavior will develop when we are no longer able to tell by people’s appearance who is “European” and who is not?”

We, the makers of this book, however, believe that there is reason for being slightly more optimistic, for if so many good people got together to write, why shouldn’t they get together to act.

ADALET AĞAOĞLU

Adalet Ağaoğlu
Romancı,
İstanbul'da
yaşıyor,
Türkiye
doğumludur.
Authoress,
lives in Istanbul,
born Turkey.

(....) Yıllar yıllar önce, Münih'ten bir gece trenine binerek kırk saatliğine indiğim Viyana.

Yaş yirmi iki.

Ah tutku, coşkular ahhh! Tarihte o zamanlar böyle şeylerin kırıntılarına rastlanırdı.

Gardan çıkmışım, upuzun bir cadde boyunca yürümüşüm. Serin bir güz sabahı. Gün yeni yükseliyor. Gece uyumadım, ama bu kentin bir günde altını üstüne getirebilirim. Rüyalarımla kenti. Dünyalar benim.

Hayat ise sanki, gençlik hayallerinin burnunu sürtmek için var.

İki yanımda yıkılmış yapılar görüyordum. Bir başka cadde boyunca daha yürümüş, hiçbir yanda ne Strauss'un, ne Schubert'in izine rastlamıştım.

Kendimi ansızın, Habsburglar'ın yazlık saray kapısı önünde buldum. Divan kapısı! Dolmabahçe mi, demiştim. Beylerbeyi mi, Yıldız mı?

Hiçbiri değil. Viyana Kapısı.

Schönbrunn, karşımda enlemesine uzun, sabah ışıltıları altında mahmur yatıp

duruyor. Saray, önünü çakıllı bir düzlüğe, arkasını ormana vermiş, bir gece önce Gluck'un nağmeleriyle öpülüp okşanmış duvarları esneyerek uyanıyor. İki yanı mermer merdivenli büyük kapı açılıyor; İmparatoriçe ve on altı çocuğu cıvıltılarla parka dökülüyor; Neptün'lü havuzun yanlarına koşuluyor; zaten güzel sesiyle iyi şarkı söyleyen İmparatoriçe, buyruğundakilere, bahçevanlara çiçek tarhları, ağaçlarla ilgili isteklerini bildirirken kuşlar gibi cıvıldıyor; eskiden av avlanan koruluklarda Viyanalılar sabah gezintilerini yapıyorlar; ben de ortadaki geniş divanyolunu geçip, sarayın neo-gotik ön girişine ulaşmak üzere merdivenleri tırmanıyorum; büyük kapının iki yanında iki saray muhafızı beni içeri buyur etmek için

I arrived in Vienna many years ago on a night train from Munich for a stay of forty hours.

I was twenty-two.

Ah! What passion! What enthusiasm! In those days we still encountered the fragments of such things.

I left the station and walked along a very long street. It was a cool autumn morning. The day was just beginning. I hadn't slept that night, but I felt capable of turning the whole city inside out in a single day. It was the city of my dreams. The world was mine.

But this is life, and there is also the shattering of youthful dreams.

I saw ruined buildings on each side. I walked down another street. Nowhere did I see any traces of Strauss or Schubert.

I suddenly found myself in front of the summer palace of the Hapsburgs. The imperial gate!

Can this be Dolmabahçe, or Beylerbey, or Yıldız? It was none of them. It was the gate of Vienna.

Schönbrunn lies stretched out full length in front of me, languid in the rays of the morning sun. In front, the palace looks out on to an expanse of gravel, at the back, on to a wood. The walls that had been kissed and caressed the night before by the strains of Gluck are now yawning and stretching themselves awake. The great door with its double flight of marble stairs opens, and the Empress emerges with her sixteen children who pour chattering and chirping out into the park and run around the fountain of Neptune. When the Empress, who has a lovely singing voice, tells the servants and gardeners what she wants done with the flowerbeds and the trees, she twitters like a bird. The Viennese are taking their morning stroll through groves where animals used to be hunted, while I pass along the wide imperial way and ascend the stairs leading to the front, neo-Gothic entrance to the palace. Two guardsmen are waiting on each side of the door to show me in.

Nothing of the sort. The doors of the palace were all closed. Although the Viennese were working night and day to clear away the debris left by the war, the

ADALET AĞAOĞLU

beklemekte...

Hiçbiri değil. Sarayın bütün kapıları kapalıydı. Sokaklardan savaş yıkıntılarını kaldırmak için bütün Viyanalı'ların gece gündüz gönüllü çalışmış olmalarına karşın hâlâ yıkık duvarlar, molozlar, onarıma alınmış kubbeler, seralar, tramvay, tank, top yolları için bir ucundan dilinmiş yorgun bir park görünüyordu. Geniş yollukların iki yanındaki ateş çiçeklerine dahi sinmiş yorgunluk bana da bulaşmış gibiydi. Dönüp, yeniden divan kapısı önüne geldim.

Buralarda bir tramvay durağı olmalıydı. Vardı. İstanbul Tramvaylarına benzeyen bir tramvay. Bekledim. Geldi. Bindim. Gece yatacağım yeri peylemeden Viyana'yı fethetmiş, şey, keşfe çıkmıştım. – Yoksa genlerimde çapaçul fetih tohumları mı gizli? –

Öyleyse bile, fetih başlamadan bitiyordu. Daha iki durak gitmeden tramvay durdurulmuş, kazılmış toprak rengi üniformalarıyla askerler beni: "Vize? İzin?" diye sorguya çekmişler, kent içi bir tramvayda bize hiç aklıma gelmediği için de geri çevirmişlerdi. İçlerinden biri, civıltısı büsbütün solmuş bakışlarımdan etkilendi herhalde. Yarımıyamalak Fransızcası – ki o çağda yaygın bir dildir –, ağzında bol votka kokusuyla – bu da tarihin o sayfasında albenisi yüksek bir içki diye geçmektedir – Bana "Birleşmiş Cumhuriyetler Ülkesi"ne girmekte olduğumu, fakat bunu vizesiz-izinsiz yapamayacağımı söylemişti.

Dehşet içindeydim. Bir caddeden ötekine ben bu izni nereden nasıl alabilirim? Hele "Birleşmiş Cumhuriyetler Ülkesi" söz konusu iken?

Eski Ankara'da, oturduğumuz ilk Ankara evinde, bizim taraftan olduğu gibi "ötekilerin" tarafından da mutfağa açılması gereken, ama hep çakılı tutulan bir kapı vardı. Bizler, bu yandan "onların" yanını hiç göremeyelim diye, kapının anahtar deliğine kâğıt yapıştırmışlar. Bir seferinde merakımı yenemeyip, kapıya değmeden-dokunmadan anahtar deliğinin "öte yanı"na görmek istemişim. Fakat, deliği örten o lânet kâğıt yüzünden hevesim kursağımda,

whole appeared as a tired park intersected from one end to the other by ruined walls, rubble, domes and conservatories under repair, roads for trams, tanks and guns. The tiredness that had even seeped into the passion flowers lining the pathways affected me too. I turned round, and made my way back to the imperial gate.

I expected to find a tram-stop around there. And there was. Would it be like the trams in Istanbul?

I waited. It came. I got on.

Before even attempting to find somewhere to stay the night I had set out to conquer, sorry, discover Vienna. Or did the unruly seeds of conquest lie buried in my genes?

Even if it were so, the conquest was to end before it had begun.

The tram hadn't gone two stops before it was held up by soldiers in khaki uniform who demanded to see my visa, my permit. It had never occurred to me that a visa would be necessary on an inner city tram, and they turned me back. One of the soldiers was probably affected by the dejected look in my eyes. He explained to me in broken French – at that time it was the most widely known language – and with a strong smell of vodka on his breath – vodka was regarded as the most attractive drink at the time – that I was entering the "United States Zone", but that I couldn't do so without a visa and a permit. I was shattered. Where and how on earth was I to find such a permit from one street to another? Especially when it was a question of the "United States Zone"!

In old Ankara, in the first Ankara house I lived in, there was a door that was meant to open into the kitchen both from our own side and from the side of the "others", but was always nailed shut. "They" had also stuck a piece of paper over the keyhole so that we couldn't see into "their" side. On one occasion I had an irrepressible desire to see the other side of the keyhole, without touching or coming into contact with the door. But because of that confounded piece of paper over the hole my

ADALET AĞAOĞLU

3

kursağım da aklımda kaldı. Demek, bendeki bu anahtar deliği merakı, böyle, çocukluğumun o döneminden!.. Gel zaman, git zaman, Büyük Ata(M)nın öldüğü günün gecesi, bizler sel gibi gözyaşı dökerken, kapının “öte yaka”sından müzik sesleri, gülüşmeler işittik. Ben buna çok içerlemiş, ileri atılmış, ancak kendim bir yana, kapının “öte yakası”na yine bakışımı bile geçiremeyip, anahtar deliğinden geçire geçire bir süpürge çöpü geçirebilmişim. Ama bende, bunu yapmakla da övünebileceğim bir değişiklik olmadı; boyum atmadı, büyümedim. Tam karşıtı, galiba biraz çektim, büzüldüm, küçüldüm. Anahtar deliğini örten kâğıttan öte yakaya süpürge çöpü geçirdiğimi öğrenen büyükler, korkutucu ünlemlerle kapının o yanında “Öteki Tür”den insanların yaşadığını söylediler de...

Yanmış yıkılmış bir Avrupa ortasında, savaş sonrası, artık öte tarafa geçen tek şey herhalde süpürge çöpü olmayacaktı. Kırk saatliğine bunun için, bu özgürlük duygusuyla oralarda değil miydim? Tarihin onca sayfası yeniden boşuna o kadar kanlanmış, oluk oluk gözyaşlarıyla ıslanmamıştı ya?

Bu akılla adımımı tam Viyana Kapısı'ndan içeri atmıştım, geri çevrildim. Öyle bir geri püskürtülüş ki, Kahlenberg tepelerinde çadırlarını, erzaklarını, kahve ve sancaklarını bırakarak kaçan Osmanlı Ordusu herhalde benden iyi durumda idi!

O dehşet geri püskürtülüşün hızıyla baktım, yeniden az önce bulunduğum tramvay durağındayım. Elbette şimdi gidişte değil, dönüşte; inişte... Viyana'yı sadece iki uzun cadde, bir yazlık saray ve parkı, üç de toprak rengi işgal, affedersiniz, “müttefik” askeri; ben, onlar ve ötekiler sanarak... Başka hiçbir durakta bekleyemeden, hiçbir tramvaya binmeden, kırk saat hep aynı çember içinde dönüp durarak *Üçüncü Adam*'in esrarengiz Viyana kanalizasyonu labirentlerine nereden daldığını bilemeyerek. Oysa, bütün Amerika, filmin coğrafyasını solumaya, kimi kendini Graham Green, kimi de Orson Welles sanmaya

desire was thwarted, but it remained fixed in my mind.

So my interest in keyholes dates right back to that time in my childhood

Years passed. On the night Atatürk died, while we on our side were in floods of tears, from the “other side” of the door came the sound of music and laughter. This got on my nerves, I felt the urge to see what was happening on the other side of door. But I couldn't see through it. I forced a broom stalk backwards and forwards through the hole. In doing so, no change took place in me that I could be proud of. I didn't grown any taller, I didn't grown up. On the contrary, I shrank, shrivelled, dwindled. When my parents learned that I had forced the broom stalk through to the other side of the keyhole they told me using the most frightening language that a “different type” of people lived on the other side of the door.

In a ruined and burned out Europe, after the war, it needed more than a broom stalk to get through to the other side. Wasn't it for this, for the feeling of freedom, that I was spending my forty hours there? Surely it was not to be in vain that so many pages of history were once again covered in blood and tears! It was in this frame of mind that I entered the gate of Vienna, and was repulsed. It was such a repulse that the fleeing Ottoman army, abandoning its tents on the Kahlenberg heights, its provisions, its coffee and its banners, were in a better state than I was! Under the impetus of that shattering repulse I looked round and found myself back at the tram stop I had just left. But this time I wasn't on the way forward, I was on the way back, on the way down. For me, Vienna was just two long streets, a summer palace and a park, and two occupying, sorry, “allied” soldiers in their khaki uniform; and I was imagining them to be them and the others... And so, without waiting at any more tram stops, without getting on any more trams, I turned around in the same circle for forty hours, totally ignorant of the spot from which the *Third Man* dived down into the mysterious labyrinth of the Vienna sewers. The

ADALET AĞAOĞLU

koşuyormuş! Bence, süpürge çöpünün açtığı topluiğne başı delikten hayal meyal kara erkek iskarpinlerini koklayan bir kedi seçebilmişim, o kadar.

O çağlarda, Birinci Viyana Kuşatmamdan elimde kalan bunlar ve daha eşikteyken geri püskürtülüş!

(...)

Sabri sabır taşında o kadar da bilememek gerek belki.

whole of America knows the geography of the film by heart, imagining themselves either Graham Green or Orson Welles, whereas I, through the pin-sized hole I opened with the broom stalk, could only very vaguely make out a cat sniffing at a man's black slippers, and that was all!

That's all that remains from my own siege of Vienna in those days, when I was repulsed while still on the threshold!

But years later I set out on a second Viennese campaign. This time I was armed with a whetted desire.

(...)

But perhaps one shouldn't whet patience with such patience.

N. BÁRDOS-FÉLTORONYI

Avrupa, Avrupa'nın Kendini Bulduğu Yerde Başlar!
Là où l'Europe s'achève, elle commence!

5

N. Bárdos-
Féltoronyi
Louvain
Katolik
Üniversitesi'nde
profesör,
Belçika.
Professor in the
Catholic
University of
Louvain, Belgium.

Coğrafi açıdan bakıldığında, Avrupa, Asya'nın sadece basit bir yarımadası olarak görülür. Avrupa'nın doğu sınırları, tıpkı Asya'nın – batı – sınırları gibi belirsiz kalır. Gerçekte, kavramlaşan Avrupa çok eskiden beri çok sayıda siyasi düşünce ve tutkunun taşıyıcısı olmayı sürdürügelmiştir. Öyleyse, acaba Avrupa ne barbar ne de pagan olmayan mı? Yoksa Avrupa, uzun zaman kendini ekonomik, teknolojik ve emperyalist güç olma iradesiyle tanımlamaya çalışmış olan bir toprak parçası mı? Avrupa daha çok, özgürlük ve çelişkiler, sistematik kuşku ve çoğulcu düşünce ruhunu karşılamıyor mu? Vahim sonuçları olan bu sorulara, izin verirseniz, “ein richtige mitteleuropäische Witz” – gerçek bir Orta Avrupa şakası – ile, Orta Avrupa özellikleri taşıyan bir fıkrayla değinmek istiyorum.

Geçen gün, sokak ortasında, Baltık denizleriyle Akdeniz arasında bir yerlerde, bir tanıdıkla karşılaştım. Bana olağanüstü bir yaşam sürdürdüğünü söyledi. Tebrik ettim ve vakit kaybetmeden yaşamı hakkında birtakım ayrıntılar öğrenmek istedim. Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Macaristan'da doğduğunu, hızla Rus olduğunu söyledi. Çok geçmeden vatandaşlık değiştirerek önce Çekoslovak, sonra kısa bir süre Slovenyalı oluyor. Bu son değişikliğin ardından bu kez uzun bir süre Sovyet vatandaşlığına geçiyor, bugün Ukranyalı. Ne kadar canlı bir yaşam dedim. Bunca ülkeyle halkın parçası olmak. Bu kadar çok örf ve adete ayak uydurmak. Zannettiğiniz gibi değil, diye yanıtladı beni. Hep aynı yerde yaşamıştı, doğum yerinden, yani Ukrayna'nın Karpatlar ötesindeki – Avrupa'nın coğrafi merkezine oldukça yakın – Uygorod kentinden hiç ayrılmamıştı.

Bu harikulade küçük hikâye Avrupa'nın, özellikle merkezinde, bu asırda, maruz kaldığı

Géographiquement parlant, l'Europe n'est considéré que comme un simple péninsule de l'Asie. Ses limites orientales restent arbitraires comme, à fortiori, les sont celles – occidentales – de l'Asie. En réalité, l'Europe devenue concept demeure depuis les millénaires chargé d'idée et de passions politiques. L'Europe serait-elle alors ce qui n'est pas barbare ni pain? Ou, plutôt, serait-elle cette contrée qui cherche longtemps à se définir par sa volonté de puissance: économique, technologique, impérialiste? Ne correspond-elle pas davantage à l'esprit de liberté et de contradictions, de doute systématique et de pensée plurale?

Qu'il me soit permis d'aborder ces questions lourdes de conséquence par “ein richtige mitteleuropäische Witz”, par une anecdote typiquement centre-européenne.

L'autre jour, une connaissance m'aborde en pleine rue quelque part entre les Mers baltique et méditerranée. Il m'affirme qu'il avait une vie extraordinaire. Je l'en félicite et m'empresse de lui demander des détails sur sa vie. Il me raconte alors qu'il est né en Hongrie avant la lère Guerre mondiale mais il devient très rapidement russe. Peu de temps après, il change de nationalité en devenant d'abord tchécoslovaque, puis brièvement slovaque. Après ce dernier changement et pour un long moment, il acquiert la nationalité Soviétique pou être à présent ukrainien. Quelle vie mouvementée, lui dis-je. S'intégrer à tant de pays et de peuples. S'habituer à tant de moeurs et de coutumes. Ce n'est pas du tout le cas, me répond-il. Il restais toujours sur place, n'a jamais quitté sa ville natale qui est Oujgorod dans la Transcarpathie ukraine, non loin du centre géographique de l'Europe.

Cette merveilleuse historiette exprime avec rigueur les mutations subies durant le présent siècle par l'Europe, notamment à son centre et qui, bien entendu, ne sont pas sans effet sur les questions que nous posons au jourd'hui. Notre a

N. BÁRDOS-FÉLTORONYI

6

değişimleri, yoğun bir biçimde ifade ediyor ve hiç kuşkusuz bu değişimlerin bugün sorduğumuz sorular üstünde etkileri olmadığı değil. Bizim önselimiz, Avrupa'nın sınırlarının kendi sınırlarından ibaret olduğunu belirtmeye dayanıyor. Avrupa'nın sınırları, Avrupa'nın kendine "Avrupa nedir" sorusunu sorma yeteneği ölçüsündedir. Avrupa'nın bu konuda kendine soru sorması, kendi hakkında düşünmeye çalıştığı, bir eleştirel bilince sahip olduğu anlamına gelir. Öyleyse, zaman ve süreç içinde, evrenle yeryüzünde Avrupa'nın temsil ettiği şey nedir?

Eleştiri bilinci

Jan Patočka eşsiz "Platon ve Avrupa"sında, "XX. yüzyılda" diyor, "Avrupa kendini kendi güçleriyle yıktı (...) Bütün dünyayı kendi yıkım girişimlerine katılmak zorunda bıraktı (...) Avrupa bu noktaya nasıl geldi? Yanıtı güç değil: bunun nedeni bir yandan kendi bölünmesi, öte yandan da elinde bulundurduğu aşırı boyutlardaki gücü (...) Oysa, Avrupa'nın doğuşu yaratıcı bir yıkım özelliğine sahip olan ik i yaşamada gerçekleşmiştir. Avrupa, Yunan "polis"i, Roma İmparatorluğu (...) ve Ortaçağ Avrupası'nın yıkıntılarından doğmuştur (...) Bu cennet programının (...) elbette dünyevi bir izdüşümü, günün birinde dünyada gerçekleşme perspektifi vardır (...) Bu perspektifi gerçekleştirmek için bir araya gelenlerin tümü Avrupa'nın parçasıdır.

Tabii bu program aynı zamanda

Müslümanlığın da programıdır (...) Yaklaşık XIII. yüzyıla kadar Avrupa'yla Müslümanlığı karşı karşıya getiren çatışma, birbiriyle akrabalığı olmakla birlikte gene de çok farklı olan bu iki görüşün billurlaşmalarını sağlamıştır."

Avrupa'ya ilişkin düşüncelerimizi dayandıracağımız tarihsel veriler gerçekte hangileri olmalı, tabii eğer Avrupa'nın gerçekten var olduğunu varsayımında. birincisi, XVIII. yüzyıldan günümüze bellibaşlı bütün ulus-devletler, az ya da çok belirgin bir çöküş dönemini er ya da geç yaşamışlardır. Sovyetler Birliği'nin Osmanlılaşması ve Rusya'nın kırılğanlaşmış bir süper güç olarak kalmasında görülen durum budur. Amerika Birleşik

priori consiste d'affirmer que les limites de l'Europe ne sont que ses propres limites. Elles sont exactement à la mesure de la capacité de l'Europe de s'interroger sur la question de savoir: qu'est-ce l'Europe? S'en interroger signifie qu'elle se prête à la réflexion sur soi-même, qu'elle dispose d'une conscience critique. Que représente-t-elle alors dans le temps et la durée, dans l'espace et le monde terrestre?

Conscience critique

Durant le XXe siècle, écrit Jan Patočka dans son merveilleux "Platon et l'Europe", "l'Europe s'est détruite elle-même par ses propres forces... Elle a contraint le monde entier à s'engager dans ses entreprises de destruction... Comment l'Europe en est-elle arrivée là? La réponse n'est pas difficile: la cause était d'une part sa désunion et, de l'autre, l'immense puissance dont elle disposait... /Or,/la naissance de l'Europe se fait en deux temps qui ont le caractère d'une destruction créatrice. L'Europe naît sur les ruines de la polis grecque et de l'Empire romain et... de l'Europe médiévale... Ce programme du royaume de Dieu ... a naturellement une projection terrestre et la perspective de se réaliser un jour sur terre... Tous ceux qui s'unissent afin de réaliser ce programme appartiennent à l'Europe. Bien sûr, ce programme est aussi celui de l'Islam... Le conflit qui oppose l'Europe à l'Islam jusqu'au treizième siècle environ voit se cristalliser ces deux conceptions apprenées et pourtant très divergentes".

Quelles sont en réalité des données historiques par rapport auxquelles se situeront nos réflexions sur l'Europe à supposer qu'elle existe vraiment. Primo, depuis le XVIIIe siècle jusqu'aujourd'hui, tous les Etats-nations majeurs ont connu tôt ou tard un déclin plus ou moins prononcé. C'est le cas présent de l'ottomanisation de l'Union soviétique où reste la Russie comme grande puissance fragilisée. C'est aussi le cas de la lente décomposition de par l'intérieur des Etats-Unis

N. BÁRDOS-FÉLTONYI

Devletleri'nin yavaş yavaş içerden çözülmesiyle ortaya çıkan durum da budur; ve bu çözülmenin Avrasya üstünde birtakım sonuçları olmadığı söylenemez. Geleneksel anlamda Ulus-Devletlerin yerini, bugünkü Batı Avrupa'dan gelecekte Doğu'ya doğru uzanacak olan AT, Güneydoğu Asya'da ASEAN, ESKİ Sovyetler'in parçalarından oluşan CİE (Bağımsız Devletler Topluluğu) ya da Kuzey Amerika'daki ALENA gibi hepsi uydularla çevrilmiş olan topluluklar alacaktır. Avrupa ruh varlığını nerede sürdürecektir, sorabilir miyiz?

İkincisi, finans sermayesinin uluslararasılaşma süreci yaklaşık çeyrek asırdır şimdiye kadar tahayyül edilemeyen bir hıza ulaşmıştır. Bu, kuşkuya yer bırakmayan bir sertlikle dünya çapında eşitsiz bir gelişmeye neden olmakta, güney ve doğu yönünde özgül vektörler meydana getirerek kıtaların üçüncü dünyalaşma sürecine zemin hazırlamaktadır. Bu dev parçalanma Akdeniz, Güney Amerika, Güneydoğu Asya ve tabii, Orta-Avrupa'nın doğusu gibi "jeopolitik açmazlar"ı yeniden gündeme getirmektedir. Avrupa bu fırtınaya nasıl bir bedel ödeyerek karşı koyacaktır?

Üçüncüsü, anlık hızlarda çalışarak yerküremizi bir "köy"e dönüştüren telekomünikasyon sistemlerine karşın, unutulduğu sanılan birtakım gelişmelerle çatışma göndermelerinin yeniden ortaya çıktığını gözlemliyoruz: ödün vermeyen yurtseverlikle milliyetçilik, uzlaşma bilmeyen

dindarlar ve inanç, doğa yasası ya da uyuşturucular, sinsi pek çok mafya. Bu alanlarda Avrupa'ya özgül eleştirel bilinç nasıl etkinlik gösterebilir?

Bu koşullarda gelecek on yıllık dönemlerde Avrupa kendini nasıl tanımlayacaktır?

"So viel Anfang war nie" – "Hiç bu kadar çok başlangıç olmamıştı" – ya da okul varsayımları Theo Sommer'in de belirttiği gibi, bugünkü durumda Hölderlin'in kehanetinin bütünüyle doğru çıktığı anlaşılıyor: "Hiçbir zaman bu kadar çok başlangıç olmamıştı", özellikle Avrupa'da. Sadece Avrasya kıtası göz önüne alındığında, jeopolitik açıdan iki uç okulun varsayımları incelenebilir.

ce qui n'est pas sans conséquence sur l'Europe-Asie. Aux Etats-Nations traditionnels se substituent progressivement des agglomérations telles que la CE - aujourd'hui en Europe occidentale, demain étendue vers l'Est -, l'ASEAN en Sud-Est-Asiatique, la CIE à partir de certains morceaux de ex-URSS ou l'ALENA en Amérique du Nord, toutes entourées de satellites. Où subsistera l'esprit européen, peut-on se demander?

Secundo, l'internationalisation du capital financier s'accomplit depuis plus d'un quart de siècle à une vitesse à peine imaginable il n'y a guère. Elle entraîne, avec une brutalité insoupçonnable, un développement inégal à l'échelle mondiale. Elle provoque une tiers-mondialisation des continents avec des vecteurs spécifiques dans la directions du Sud et le l'Est. Cette énorme fragmentation recrée des "noeuds géopolitiques" telles que la Méditerranée, l'Amérique du Sud, l'Asie du Sud-est ou bien entendu l'Europe centre-est. A quel prix l'Europe pourrait-elle affronter cet ouragan?

Tertio, malgré les télécommunications travaillant aux rythmes instantanés et transformant notre globe terrestre en un "village", on observe la brusque apparition des évolutions et des références conflictuelles oubliées: le patriotisme ou le nationalisme exclusif, le religieux ou la foi intransigeante, le règne de la loi ou la drogue et les mafias multiples et insidieux. Comment peut opérer dans ces domaines la conscience critique européenne?

Comment dans ce contexte se définira l'Europe dans les décennies à venir?

"So viel Anfang war nie" ou des hypothèses d'école Comme Theo Sommer le souligne, la prophétie de Hölderlin s'avère tout à fait exacte dans la situation actuelle: "Jamais n'existaient autant de commencements", notamment en Europe. Au point de vue du seul continent euro-asiatique, deux hypothèses d'école extrêmes peuvent être

N. BÁRDOS-FÉLTORONYI

Birincisi: eski SSCB'nin kısmen ya da bütün olarak parçalanması Rusya'yı o kadar güçsüz bırakmıştır ki, artık Batı-Doğu yönünde ancak AT'nin doldurabileceği bir geopolitik boşluk olduğu söylenebilir. Beraberinde pek çok çatışma getiren bu durum, uzun vadede, tarihte şimdiye kadar hiç görülmemiş boyutta bir Avrasya ittifakının oluşması anlamına gelebilir ki, bu da, dünyanın öteki ülkelerini tedirgin etmekten öteye gitmez. Birinci okulun varsayımına göre, Avrasya ittifakı ve tedirginliğe kapılan Kuzey Amerika arasında savaşlar patlak vermesi "olasılıklar"ı gitgide artabilir. Kaldı ki, garip ama, ABD'nin - stratejik güçlerinin sökülmesi konusunda sabık-SSCB'ye yardım bile öngören - son yıllardaki politikası onu güçsüz düşürmeyi amaçlamaktan öte gitmiyor.

İkinci varsayım, klasik Rusya'nın çevresinde sabık-SSCB'den ortaya çıkacak olan konfederasyonun, aynı büyüklük ve güçteki diğer güçler arasında Rusya'nın süper güç konumunu güvence altına almasını sağlayabileceği, ve Rusya'yı etrafının çepeçevre kuşatılmış olması konusundaki asırlık ve haklı sıkıntısından kurtarabileceği görüşüne dayanıyor. bu varsayımına göre, konfederasyon, Avrupa'da, Kuzey Amerika ve öteki güçler karşısında bir karşıt güç olarak ortaya çıkabilecek. Herkesin onayıyla, Batı ve Orta Avrupa, askeri açıdan önemsizleşebilecek, ve İsviçre'nin İkinci Dünya Savaşı'nda üstlendiği görev örneğinde görüldüğü gibi, üçbinli yıllarda bir biçimde "dünya karşısında tarafsız bir İsviçre" olabilecek. İkinci okulun varsayımına göre, Orta Avrupa, gelecek birkaç on yıllık dönem zarfında, huzurlu, barışa kavuşmuş, imrenilen bir sığınağa dönüşürken, birinci varsayımına göre "Rus tanklarının geri gelmesi" tehlikesine maruz kalabileceği gibi, askeri bir futbol sahası olarak Nato'nun "Drang nach Osten"i olma - "doğuya yayılma"sı - tehlikesiyle de karşılaşabilecek. Gene aynı doğrultuda ve en iyi koşullarda kendini kırılan bir konum içinde bulsa da, gerek batıdan gerek doğudan Finlandiyalılaşmak suretiyle kendini mutlu sayabilir. Bu senaryoların gerçekleşmesi pek olası değil. Gerçek, elbette farklı olacak; ancak gerçeğin,

développées en termes géopolitiques.

La première en est que l'éclatement partiel ou total de l'ex-URSS affaiblit la Russie à tel point que cela créerait un vide géopolitique que seule la CE est en état de remplir dans le sens Ouest-Est. Précédé de toutes sortes de conflits, ceci signifierait à terme une alliance euro-asiatique d'une dimension jusqu'ici inconnue dans l'histoire et qui ne pourrait qu'inquiéter le reste du monde. Dans ce premier cas d'école, les "chances" s'accroîtraient de voir s'éclater des guerres par exemple entre cette alliance euro-asiatique et l'Amérique du Nord de plus en plus inquiète. Curieusement, toute la politique de ces dernières années des Etats-Unis ne vise qu'affaiblir l'ex-URSS, en proposant même de l'aider (sic!) à démenteler ses forces stratégiques. La seconde hypothèse correspond à l'idée que la future confédération née de l'ex-URSS autour de la Russie classique continuerait de lui garantir une position de grande puissance parmi d'autres puissances de même taille et de force et lui enleverait l'angoisse séculaire et fondée d'être encerclée. En Europe, elle constituerait, de cette façon, un contrepoids à l'Amérique du Nord et à d'autres puissances. Avec l'accord de tous, elle pourrait permettre que l'Europe occidentale et centrale soient militairement banalisées et deviennent d'une certaine façon la "Suisse neutre du monde" du IIIe millénaire, à l'instar que ce pays a joué pendant la deuxième guerre mondiale. Dans ce second cas d'école, l'Europe du centre deviendrait un havre paisible, pacifiée et enviable en quelques décennies tandis que, dans la première hypothèse, elle pourra s'attendre à un "retours des chars russes" aussi bien qu'un "Drang nach Osten" de l'Otan qui la transformeraient en terrain de football militaire. Toujours dans cette perspective et dans les meilleurs des cas, elle pourra se considérer comme heureuse d'être finlandisée, par l'Est comme par l'Ouest, tout en se trouvant dans une position fragile.

N. BÁRDOS-FÉLTORONYI

ana çizgilerini belirttiğimiz öğelerden biri ya da ötekinin yolunu izlememesi şaşırtıcı olur. Ne var ki, NATO'nun antikomünist meşruluğunun düpedüz uçup gittiği göz önüne alınırsa, neoatlantizm'in gerçekleşme olasılığı az. Avrupa yanlısı bir güvenlik sisteminin gerçekleşme olasılığı acaba daha mı çok?

Hep tamamlanmamış bir demokrasi olarak Avrupa

Öyle ya da böyle, Batı çoktandır biliyor, demokrasi hiçbir zamam tamamlanmış olamaz. Doğuda, politik demokrasi, tehdit altında olduğu izlenimini vermiyor, daha çok tamamlanmamış haliyle ortaya çıkıyor; oysa Batı'da gitgide kırılğan bir görünüm kazanıyor. Orta ve Doğu Avrupa'da, arkaik, milliyetçi, hoşgörüden yoksun ideoloji, Avrupa kültürüne katılımın kuşkusuz zararına çalışmakta ve hakim Kiliseler, hem yetişkin dindarın, hem laik zihniyetin, hem de öbür kiliselerin aleyhinde. Oysa sivil toplum, parti ve devletin ardından, şimdiden bir iç patlama içine girmiş durumda. Sivil toplum, şimdiye kadar en çok stalinci ya da yeni-stalinci rejime muhalefetle beslenmiştir. Sivil toplumun örgütsüzlüğü, hükümetlere karşı örgütlü tepkinin kısıtlı kalışında ortaya çıkıyor.

Batı'daki ekonomik ve politik çatışmalar gitgide büyüyor. Yerel seçkinlerin suçortaklığı sayesinde, "vahşi kapitalizm", neoliberal bir "özelleştirme" ve "gerektiğinden çok devlet" söylemi eşliğinde

orada burada salgın gibi yayılıyor. O harikulade vatanseverlik, çürümüş stalinci rejimleri başından atmayı başardı. Ama Ulus-Devlet eksenine dayanan demokrasi, süren ekonomik çöküşün tehlikesini telafi etme konusunda şimdiden yetersiz kalmış olabilir. Günümüzde, Orta Avrupa'nın yönetici sınıfları, tek partilerin bir zamanki seçkinleriyle "muhalif"lerden kaynaklanan yeni seçkinler topluluğunun bir karışımı görünümünde. Utanmadan, "iktidarın gerektirdiği yetkilere sahip" oldukları iddiasını tekrarlıyorlar. siyasi görüşlerini değiştirmiş olan eski parti üyeleriyle, eski muhalefetin az çok oportünist personeli arasında kırılğan ittifaklar kuruluyor. Bu kırılğanlık da, bu sefer yeni dengesizliklerin kaynağı oluyor.

D'une façon évidente, il est peu vraisemblable que ces scénarii se réalisent. La réalité en sera évidemment différente mais il serait étonnant qu'elle n'empruntera pas l'un ou l'autre élément de ce qui vient d'être esquissé. En tous cas, le néoatlantisme a peu de chance à se réaliser puisque la légitimité anti-communiste de l'OTAN s'est simplement évaporée. Un système de sécurité de type pan-européen paraît-il plus vraisemblable?

L'Europe, comme une démocratie toujours inachevée

Quoi qu'il en soit, l'Occident le sait déjà, une démocratie n'est jamais parachevée. A l'Est, la démocratie politique ne semble pas menacée mais elle apparaît plutôt inachevée alors qu'à l'Ouest, elle devient fragilisée. Certes, en Europe centrale et orientale, l'idéologie nationaliste archaïque et intolérante est au détriment de la participation à la culture européenne et, les Eglises dominantes, au détriment à la fois du religieux adulte, de l'esprit laïc et des autres Eglises. Or, la société civile s'est déjà implosée, après le Parti et l'Etat. Elle s'est surtout nourri de l'opposition au régime stalinien ou néo-stalinien. Sa désorganisation s'annonce dans le peu de réaction organisée aux gouvernements. Les conflits économiques et politiques s'amplifient en Occident. Avec la complicité des élites locales, le "capitalisme sauvage" accompagnée d'un discours néolibérale de "privatisation" et de "trop d'Etat" est envahissant ici et là. Le patriotisme formidable apu chassé les régimes staliniens pourris. Mais, il est possible que la démocratie axée sur l'Etat-Nation soit déjà insuffisante pour compenser le risque de la dérive économique en cours. Les classes dirigeantes centre-européennes sont à présent un amalgame de l'élite ancienne de partis uniques et d'une élite nouvelle provenant des "dissidents". Elles réaffirment leur "vocation au pouvoir" sans vergogne. Des alliances fragiles s'établissent entre les élites composés d'anciens

N. BÁRDOS-FÉLTORONYI

Mary Kaldor'un pek çok kez gösterdiği gibi, Avrupa ruhu arayışı, Doğu ve Batı'da ortak bir kaygıdır. Öyleyse, Avrupa kimliği, uluslararası kapitalizm ya da barış konularında, Avrupa'nın iki tarafı arasında nasıl bir işbirliğine gidilmesi sorusunu kendimize sormamız gerekiyor. Kıta çapında demokrasi konusunda acilen düşünce üretmeliyiz. Hangi kültür politikası geliştirilmeli? Hangi politik işbirliği; hangi kapsamda? Hangi Avrupa? Rusya'yla birlikte mi, Rusya olmadan mı? Dublin'den Vladivostok'a – ya da daha gerçekçi olursak Brüksel'den Kiev'e kadar – Amerikanlaşmış İngilizler'le russever Ruslar'ın katılımları konusunda kuşkular yok mu?

Belirsiz ve eşitsiz bir mimari Herhalde, ne yaparsak yapalım, yeni Avrupa'nın mimarisi içinde eşitsiz güvenlik alanları ve az ya da çok öne çıkan etki odakları her zaman olacaktır. Dış dengesizliğe bağlı iç dengesizlik durumun kırılma olduğu ve kırılma kalacağını gösteriyor. En iyi varsayım, Rusya'nın dengeye kavuşarak öteki güçlere karşıt güç oluşturması, Orta-Avrupa ülkelerinin bölgesel katılımlarını mümkün olduğu kadar pekiştirmeleri, AT'ye katılımın demokrasiyi güvence altına alması, kilise yanlısı-popülist ya da otoriter-karizmatik türden vahim politik gerilemeler yaşanmaması, durgunluğa yol açan durgunluğun durdurulması. Günümüzde Avrupa yanlısı diğer savlar önemli; önemli olduğu kadar da çok.

Herkesin bildiği soruları bir kez daha anımsatalım: Sınırları nasıl aşmalı? Barışla silahsızlanmayı nasıl sağlamalı? Doğu'da olduğu kadar Batı'da da demokrasi için nasıl bir bilinçlendirme yöntemi uygulanmalı? Uygulanması gereken – bölgesel, güvenliksel, ekonomik, kültürel – işbirlikleri neler olmalı. Hiç kuşkusuz, "Avrupa nedir?" başlangıç sorusu üstünde düşünmeyi sürdürmek ilk sırada yer alıyor.

Atlantik'ten Urallar'a, coğrafi ve kültürel sınırlar hangileri: yani, Avrupa Ekonomik Alanı artı Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri mi? Daha ileri gidebilir miyiz? Rusya ne olacak? Yeniden hıristiyanlaştırılmış ya da müslümanlaştırılmış, ortodoks, ya da katolik bir Avrupa mı?

membres du Parti reconvertis et de personnel plus ou moins opportunistes de l'ex-opposition. Cette fargilité à son tour est à l'ogirine de nouvelles instabilités.

Mary Kaldor l'a maintes fois motré: la recherche de l'esprit européen est un souci commun à l'Est et à l'Ouest. Il faut dès lors se demander comment collaborer entre les deux parties de l'Europe s'agissant de l'identité européenne, du capitalisme international ou des questions de la paix? Il convient d'urgence de réfléchir ensemble sur la démocratie à l'échelle de notre continent: quelle culture politique à développer? quelle coopération politique et dans quel cadre? quelle Europe, avec ou sans la Russie& De Dublin à Vladivostok si l'on n'a pas des doutes sur les affiliations des Britanniques américanisés et des Russes russophiles? Plus réalistement, de Bruxelles à Kiev?

Une architecture incertaine et inégale Certes, quoi que l'on fasse, l'architecture de l'Europe nouvelle comportera toujours des zones de sécurité inégales et des sphères d'influence plus ou moins prononcées. L'instabilité intérieure allée à l'instabilité externe font que la situation est et restera fragile. Les hypothèse les plus favorables seraient que la Russie se stabilise et constitue un contre-poids à d'autres puissances, que les pays centre-européens renforcent leur coopération régionale au maximum, que l'adhésion à la CE garantisse la démocratie, qu'il n'y ait pas de régression politique grave de type cléricalo-populiste ou autoritaire-charismatique et que la récession entraînant la récession soit stoppée.

Au jourd'hui, les autres enjeux pan-européens sont aussi importants et nombreux. Rappelons les questions bien connues: comment transcender les frontières? comment favoriser la paix et le désarmement? comment conscientiser mieux pour la démocratie à l'Est comme à l'Ouest? quelles coopérations à pratiquer:

N. BÁRDOS-FÉLTORONYI

Germen kan bağı ilkesine dayanan bir Avrupa mı, yoksa anglosakson kapitalizmin (sosyal liberalizm) sosyal-demokrat, hatta belki sosyal-çevreci kapitalizmin cumhuriyetçi vatandaşlık ilkesine dayanan bir Avrupa mı?

Çeşitli Avrupa halklarına gelince, ekonomileri, demokrasileri ve yaşamları birbirleriyle besleniyor ve aralarında işbirliği ve dayanışma olmaksızın, eleştirel bilinçlerini ortak kullanmaksızın bundan böyle varlıklarını sürdüremeyecekler.

régionale et sécuritaire, que l'on continue à réfléchir sur la question élémentaires de savoir qu'est-ce que l'Europe?

Quelles sont ses limites géographiques et culturelles: de l'Atlantique à l'Oural, c'est-à-dire, l'Espace Economique Européen plus les pays d'Europe centrale et orientale? peut-on aller plus loin? quid de la Russie? une Europe réévangélisée ou islamique, orthodoxe ou catholique, basée sur le principe germanique de sang ou sur le principe républicain de citoyenneté, du capitalisme anglosaxon (social-libéralisme) ou social-démocrate, voire, peut-être, social-écologique?

Quant aux peuples européens respectifs, leur économie, leur démocratie et leur existence se nourrissent des uns des autres, et ne subsisteront désormais sans leurs coopérations et solidarités, sans l'exercice commun de leur conscience critique.

ANTHONY BARNETT

12

Anthony Barnett
Yazar ve siyasi aktivist,
"Charter 88" hareketinin koordinatörü,
Londra'da oturuyor
İngiltere doğumlu.
Writer and political activist,
coordinator of the "Charter 88" campaign,
lives in London,
born in UK.

Soru, zorlu bir soru. Rusya Avrupa'nın parçası mı? Öyleyse, de Gaulle'ün düşündüğü gibi Ural'larda mı bitiyor? Şimdi, Paris ya da Roma'yla tanışıklıkları dolayısıyla Avrupalı olan birçok Rus var – birçok Türk olduğu gibi. Rusya Avrupalı'ysa. Bulgaristan ne? Bulgaristan da öyleyse, her ne kadar şimdi orada sayılmasa da, elbette ki Bosna ve Saray-Bosna. Bosna oradaysa Türkiye de olmalı, çünkü o da halkı Müslüman olan bir laik devlet. Türkiye giriyorsa Lübnan nasıl dışarıda tutulur? Ya Hıristiyan Gürcistan ve daha da Hıristiyan Ermenistan (onun tek sorunu şu sıralarda fazla saldırganca... Avrupalı olması). Bitmez tükenmez görünen bu coğrafyaya verilen iki olağan cevap var: biri pratik, öbürü kültürel. "Bir an için" pratik olacaksak, Avrupa, Avrupa Topluluğu'nun parçası olmak demek – ya da, insanın ülkesinin yıldızını AT bayrağının çemberine katması için bir başlangıç olarak hiç değilse Avrupa Konseyi'ne üye olması gerekiyor. Mavi üstünde altın yıldızlar-koyu, akşam mavisini üstünde. Demek ki soruya verilen pratik cevap, "zaman alacak" oluyor. An, uzun bir an. Adapte olmak gerekiyor, kurallara uymak gerekiyor.

Ekonomik düzeylere ulaşmak gerekiyor. Avrupa bir amaçtan çok bir hedef haline geliyor; projeden çok, bir projeksiyon.

Ama bu pratik, ekonomik Avrupa zaman alıyorsa, kültürel Avrupa anında genişlemekte. Herkesin bildiği gibi Güney Amerika kuzeydeki kuzeninden daha "Avrupalı", ama kuzeydeki kendini başka herhangi bir kıtadan önce Avrupa ile özdeşliyor. Kültürel bakımdan Avrupa daha şimdiden dünyanın kendisi; kimlik, anlam ve değer çerçevesinde ihracat-ithalat dengesi bundan başarılı olamazdı. Projeksiyon olduğu kadar proje olarak da, görünüşte sonu yok. Ne ekonomik, ne de kültürel bakımdan ona bir ufuk, kesin bir sınır çizemiyoruz.

The question is compelling. Is Russia part of Europe? And if so, does it stop (as de Gaulle thought) at the Urals? Certainly there are Russians, just as there are Turks, whose intimacy with Paris and Rome qualifies them as Europeans. And if Russia, then Bulgaria. And if Bulgaria then, surely if not now most of all, Bosnia and Sarajevo. And if Bosnia then also Turkey, likewise a secular state with Muslim citizens. And if Turkey how can the Lebanon be excluded? Or Christian Georgia and the even more Christian Armenia (if only it was not at present being so aggressively... European).

There are two usual responses to this seemingly endless geography: the practical and the cultural. To be practical, "for a moment", Europe means belonging to the European Community – or at least to the Council of Europe as a prelude to hitching one's own country's star to the wheeling circle on the flag of the EC. Stars emblazoned on blue – a dark evening blue. The practical response to the question then is "it will take time". The moment is a long one. Adjustment and alignment are needed. Economic levels must be reached. Europe becomes a tough target, not so much an end as a goal; not so much a project as a projection on a graph.

But if practical, economic, Europe takes time, cultural Europe expands instantaneously. South America is notoriously more "European" than its Northern cousin, which itself identifies more with Europe than any other continent. Culturally Europe already is in a sense the world; its import-export trade in identity, meanings and values could hardly be greater. As a project as well as a projection there is no end to it in sight. Neither economically nor culturally can we fix a definite horizon, a hard border.

"Where Does Europe End?" is an unsatisfactory question, then, because its answers seem endless. Perhaps it is a suspect

ANTHONY BARNETT

“Avrupa Nerede Biter?” bu durumda çok iyi bir sorun değil, çünkü cevabının bitimi yok. Belki ayrıca da şüphe uyandıracak bir soru, 1989’a kadarki, ekonomik olarak büyüyen ve politik olarak genişleyen, kendine güvenle dolu Avrupa’nın bir ürünü. Ama şimdi “Avrupa fikri” kuşatma altındayken, bu soruyu sormak daha da önemli.

Belki de bunu sormanın en iyi yolu, sorunun kendisini sorgulamaktır. Nereden çıkıyor bu soru? Gündemi ne? Soran Helsinki Yurttaşlar Meclisi olduğuna göre, içe kapanmaktan ve önyargıdan, dışlayıcılıktan hoşlanmayan, açık yürekli, açık elli bir soru mu? Yoksa, “bu veba nerede biter?” gibi bir soru mu?

Bunu sınamanın bir yolu da tersyüz etmek. Avrupa’nın nerede bittiğini sormak için çok erkense, o halde önce “Avrupa Nerede Başlar?” diye soralım.

Cevap bizi dosdoğru tarihe götürüyor. Avrupa’nın nerede başladığını bize anlatacak olan şey, ne coğrafya ne de ekonomi. Tanıdığımız Avrupa, dünyanın geri kalan kısmının “keşfedilmesi” ve kolonizasyonuyla başlar.

Latin Katolik Hıristiyan Birliği, geçmişin haçlı seferine çıkan birliği (süregiden bütün içsel çatışmayla birlikte) rekabetçi emperyalizme dönüştü. Her zaman savaşılmasa da, ayrı imparatorluklar kurmanın rekabetine girildi. Portekiz’den Avusturya’ya, kimi karada, kimi deniz aşırı, hepsi de mutlaklaşmak isteyen kralların Avrupa’sı tüccar sermayesini, ticareti, matbaayı ve sonra sanayi atılımını birleştirdiler, böylece “modern” denilen ve bizim “çağdaş-öncesi” diyebileceğimiz düzeni biçimlendirdiler. Tepeden tırnağa silahlı doğan Athena gibi, bu eşitsiz ve yarışan “eski rejimler”in alınlarından milliyetçilikler fişkırdı, geçmişe sahip çıktı ve halklarının sadakatını talep etti. İkinci Otuz Yıl Savaşı, yani 1914’ten 1945’e kadar süreni, bu savaşın o Avrupa’yı sona erdirmesi, onun yerini ABD/SSCB Soğuk Savaş ortak-egemenliğini hep biliyoruz.

O kadar iyi bilmediğimiz, Soğuk Savaş’ın çözülmesi ve Sovyet şişirmesinin patlaması. Bu da tarihin sonu değil, ama Avrupa’nın büyük tarihinin, çok-uluslu rejimlerinin, nice büyük devletlerinin ve onların kurdukları imparatorlukların son hamlesi böylece oynandı.

one too, a product of the period leading up to 1989 when Europe was confident, growing economically and expanding politically. But it remains all the more essential to repeat the question at a time of retrenchment when the “European idea” is under siege.

Perhaps the best way to ask it now, is to probe the question itself. Where does it come from? What is its agenda? Is it just a generous, open-hearted question intrinsically hostile to closure and to prejudice, as we can assume when it is asked by the Helsinki Citizens’ Assembly? Or is it also like asking, “Where does the plague end?”

One way to test this is to turn it around. If it is premature to ask where Europe ends, let us first ask “Where does Europe begin?”

The answer turns us immediately to history. It is not geography or economics that tells us where Europe starts. Europe, the Europe we are familiar with, starts with its “discovery” and colonisation of the rest of the world. The Latin Catholic Christian unity, the crusading unity of the past (for all the internal conflict) was transformed into competing imperialism. Not always fighting, but competing to create different empires. From Portugal to Austria, some overseas and some purely landed, the Europe of would be absolute monarchs combined merchant capital, trade, the printed word, and then industrial advance to carve out what was called the modern and we can call the pre-contemporary order. Nationalism stormed from the foreheads of these competing and unequal “old regimes”, like so many Athena’s each fully armed, claiming the past and gathering the people’s loyalty. The second thirty years war, from 1914 to 1945, its destruction of that Europe, and its replacement by the US/Soviet Cold War condominium is familiar.

What is still unfamiliar is the dissolution of the Cold War and the imploding deflation of Soviet

ANTHONY BARNETT

Dolayısıyla Avrupa yeni bir başlangıca adımını atıyor.

Kıtada bu durum hayal kırıklığı yaratmakta. Her birimizin hâlâ ülkelerimizi tanımak için başvurduğumuz kimlik öğeleri, bir kayıp duygusunun yükünü taşıyor. Her sınır bir adaletsizlik, bir geri çekilme anlamını taşıyor. Portekiz'den Polonya'ya, Almanya'dan Yunanistan'a, her küçük ülke daha büyük bir büyüklükten indirgenmişliği yaşıyor. Kıtada hiçbir zaman bu kadar çok sayıda ulus-devlet olmamıştı, ama bunların hepsi de kendilerini bir tohumdan çok bir kalıntı gibi görüyor. Her ülke, bir zamanlar olduğundan daha küçük olmanın eksikliğini yaşıyor. Bir de, şimdiki sınırlarını 1920'lerde çizmiş ve Avrupa'nın uçlarında yer alan iki ülke var: Batı'da Birleşik Krallık ve Kuzey İrlanda ile doğuda Türkiye'nin halen topraklarında süren ulusal kurtuluş savaşlarıyla sınırlarını daraltmaya zorlanıyor.

Bütün bu gelişmelerden beslenen milliyetçilikler, eskilerinden oldukça farklı bir tür oluşturuyor. O eskileri "Büyük Milliyetçilikler" diye adlandırabiliriz.

Emperyalistti onlar ve kapsayıcı olmaya çalışıyorlardı, daha az sayıda halkları içlerine alıyor ve onları Büyük Milliyetçilikten yararlandırıyorlardı. Büyük Milliyetçilikler evrensellik iddiasındaydılar, dünya projeleri olarak koyuyorlardı kendilerini: Britanya imparatorluğu; Napoleon'un Fransa'sı; Üçüncü Reich; Roma'nın varisi olarak Mussolini'nin İtalya'sı; Rusya'nın Sovyetler Birliği; Avusturya-Macaristan'ın Kutsal-Roma İmparatorluğu.

Kutsal Roma İmparatorluğu; bunların hepsi kendilerini – tanımlayan bir dil aracılığıyla ilişki kurmaya ve bu dil aracılığıyla dünyaya egemen olma çabalarını haklı göstermeye çalıştılar. Bugün hâlâ böyle Büyük Milliyetçilikler var. Çin, Tibet'i ezerken emperyalizmin Maocu versiyonundan sıyrılabilmiş değil. İran, global fetvalar aracılığıyla genişlemeyi amaçlayan, fundamentalizm çarşafına bürünmüş Büyük Milliyetçiliğin yeni bir versiyonunu temsil ediyor. Ve ABD var.

Böyle bir özlemi Avrupa'da hâlâ barındıran tek merkez Brüksel. Üst düzey kadrolarını Pan-

pretention. It is not the end of history, but it is the end game of Europe's grand history, of its multinational regimes, of its many great states and their imperia.

Europe is therefore entering another beginning.

Across the continent this is one of disappointment. The terms of identity within which we still think of each of our countries sighs with loss. Every border marks an injustice, a retreat. Every small country is a reduction from a greater influence, from Portugal to Poland, from Germany to Greece. There have never been so many nation states across the continent, but each experiences itself as a residue rather than a seed. Every country feels soured by being less than it was. Two on the outer edges who drew their present borders in the 1920s: The United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to the West and Turkey to the East have still to be cut down to size by their respective wars of national liberation.

The resulting plethora of nationalisms is a different species from the one of old. These were what we can call "Grand Nationalisms". They were imperial and inclusive, with smaller peoples incorporated fully as beneficial participants in the Grand Nationalisms. Grand Nationalisms project themselves in universal terms, as world projects. The British Empire; inheritor of Rome; Russia's Soviet Union; Austro-Hungary's Holy Roman Empire; all reached out in a language of self-definition that also justified their efforts to dominate the world.

There are still such Great Nationalisms. China has not shaken off its Maoist version as it liquidates Tibet. Iran presents a novel version of grand nationalism clothed in the chador of fundamentalism that aspires to reach out with its global fatwas. And there is America.

The only centre of such aspiration that remains

ANTHONY BARNETT

Avrupalı aristokrat seçkinlerle dolduran AT, aşağıdaki farklı ulusları kendi içine almak gibi global bir rol peşinde.

Ne var ki, aşağıda, eski Avrupa küçük milliyetçiliklere dönerek kesin bir biçimde sona erdi. Bunlar, global ilişkiler kurmaya uğraşmayan, kendilerini, yalnızca belirli bir gruba aidiyetle tanımlayan milliyetçiliklerdir. Kendilerini anlam yarmaktan çok kimlik korumaya adanmış milliyetçiliklerdir. Siyasal açıdan bunlar hayalkırıklığı ürünü milliyetçiliklerdir. Beklentileri büyüme değil varkalma. Bunun akeri ifadesi ise başkalarını galebe çalmanın kıvançlı övgüsü değil, kirli bir etnik temizlik suçu.

Kırgın taşralık, ekonomik durgunlukla alevlenirken içine kapanır, kaybedileni olduğundan da büyük bir hale getirir ve daha fazla dışlama ve ırkçılıkla, daha fazla daralmaya çalışır. Küçük milliyetçilikler demokrasi ve kendi kaderini tayin hakkı erdemleri öne çıkarırlar ama devraldıkları miras, ölçülü bir odağa yerleştirilmiş aydınlanma yerine, dağılmış bir kan ve safiyet romantizmidir. Ben, genişleme idealini benimseyen ve sonra da insani değerler için laik geleneklerin temellerini atan cömert Avrupa'nın yenilenmesini arayan biriyim. Sahici bir evrenselliği kabul eden kurumlarla desteklenmiş ve işbirliğine giren bölgeler ve ülkelerden oluşan bir Avrupa istiyorum. Milliyetçilerin Avrupa'sı yerine bir yurttaşlar Avrupa'sı.

Ama böyle bir vizyonun etkili bir siyaseti hâlâ ortada yok. Ama bu arada, kendilerinden daha büyük imparatorluklara adını vermek gibi emperyalist bir özlemin mirasına hâlâ bağımlı olduğumuzu bir kez daha unutursak, işte bu ölümcül olur. "Avrupa" – emperyalist devletler ve kültürlerin tarihi bileşimi – artık bitti. Şimdi işimiz onu gömmek, efendice, sükûnetle – gene de kalbinden toprağa bir kazık çakalım, ne olur ne olmaz.

in Europe is Brussels. The EC, staffed at its senior levels (I am informed) by a pan-European aristocratic elite, seeks a global role that incorporates different nations down below.

Down below, however, the old Europe has ended decisively with the shift towards small nationalism. These are nationalisms of particularity rather than global reach. Nationalisms dedicated to preserving identity rather than imposing meaning.

Politically they are nationalisms of disappointment. Their glory is not prowess but existence. Their military expression is the sordid guild of ethnic cleansing and exclusion rather than the triumphant justification of conquest over others.

A sour parochialism fuelled by recession turns inwards, amplifying the loss and making it its own by further expulsions and racism. Small nationalisms proclaim the virtues of democracy and self-determination but run the danger of inheriting not the enlightenment brought to a measured focus, but a scattered romanticism of blood and purity.

I am one of those who searches to renew the generous Europe that inhabited expansion and then laid down secular traditions of human values. I want a Europe of regions and countries cooperating together and supported by institutions that recognise a genuine universalism. A citizens' Europe rather than a nationalists' Europe.

As yet there is no effective politics for such a vision. Meanwhile, it would be fatal if we forgot that we are still bonded to our inheritance of imperial desire to belong once more to nations that are greater than themselves. "Europe" – the historic constellation of imperial states and cultures – has ended. The task now is to bury it, decently and calmly but perhaps with a stake through its heart – just to make sure.

ENİS BATUR

Sis ile Yağmur Arası Avrupa(lı)
Europe(an) Between Mist and Rain

16

Enis Batur
Şair, yazar ve
editör,
İstanbul'da
oturuyor,
Türkiye
dağımlı.

Poet, writer and
editor lives in
İstanbul, born in
Turkey.

Ben 1952'de Eskişehir'de doğdum. (Bir Avrupalı için haritada bulanık bir isim olsa gerek Eskişehir. Atlası açıp arayacaktır onu büyük olasılıkla. Bulabilecek midir kentin yerini? Kolayca bulabilecek midir? Bulunca, bulursa, gözünün önüne nasıl bir yer getirecektir? Geçen yıl, Louvre'da önemli bir Bizans Sanatı sergisi açıldıydı. Bir vitrinde tek başına duran görkemli gümüş haçın tanıtma yazısında "Eskişehir'de bulunmuştur" yazıyordu... O Eskişehir'le bu Eskişehir'i zihninde buluşturacak mıdır?). "Avrupa" kelimesini çok erken bir yaşta duymuş olmalıyım, ilk. Babamın aldığı bir görev nedeniyle 1955-56 yıllarını Napoli'de geçirdik. (Napoli, Eskişehir'den daha çok mu Avrupa'dadır? Kendisini asla İtalyan saymayan bir Napoli'li acaba Avrupalı olduğunu düşünür mü, kendisini öyle konumlar mı? Başkaları, sözgelimi kendilerini tipik Avrupalı olarak görenler onu öyle konumlarlar mı, yoksa biraz Orta-Doğulu bir yan mı bulurlar onda ve 'melez' mi sayarlar?).

Genel çizgilerinde kültür sorunlarıyla da didişen bir edebiyat adamıyım ben ve yaklaşık çeyrek yüzyıldır düşünüyorum, üretiyorum. "Avrupa" kavramıyla ne zaman yüzleşmeye başladığımı, bunun kişisel serüvenimde ne tür bir eñri çizdiğini tamıtamina kestiremiyorum şimdi. (Bu çeyrek yüzyılın gündeminden Doğu-Batı ikilemi eksik olmadı hiç, farklı yoğunluk ve güzergâhlar içinden geçmiş olsak bile. Sanıyorum, en çok Avrupa'ya göre aradık koordinatlarımızı: Doğulu mu, Batılı mı, Orta-Doğulu mu, Mezopotamyalı ya da uç Avrupalı, Avrasyalı ya da Üçüncü Dünyalı mıydık, sınırda mıydık yoksa periferide mi? Kendimize bizi neredeyse kurutan bu sorularla aralıksız baktık ta, dönüp Avrupa neresi, Avrupalı kim, yeterince çşelemedik).

I was born in Eskişehir in 1952. (To a European, Eskişehir must be no more than an obscure name on a map. He will most probably look it up in an atlas. Will he be able to find the city, I wonder? And when he finds it (if he finds it) what sort of an image will it conjure up? Last year there was an important exhibition of Byzantine Art in the Louvre. In front of a magnificent silver crucifix in one of the show-cases was a plate with the legend "Found in Eskişehir". Will that Eskişehir be identified with this Eskişehir in his mind?)

I must have first heard the word "Europe" at a very early age. We spent the years 1955-56 in Naples where my father had taken up a post. (Is Naples to be reckoned more in Europe than Eskişehir? Would a Neapolitan, who doesn't regard himself as Italian, look upon himself as European? Would he class himself as such? Would others who see themselves as typical Europeans regard him as European, or would they see a Middle Eastern side to him and class him as a "half-caste"?)

Generally speaking, I am a literary man given to continual arguments over cultural problems, and for nearly a quarter of a century now I have been thinking and writing. I can't exactly remember when I first came face to face with the concept "Europe", or what sort of change this produced in my personal development. (This East-West dilemma has never been off the agenda throughout the whole of this quarter century, although with varying intensity and along different routes. It seems to me that it is mainly with reference to Europe that we have drawn our co-ordinates: Are we Eastern, Western, Middle-Eastern, Mesopotamian or Outer European, Eurasian or Third World; on the borders or on the periphery? We have continually regarded ourselves in the light of questions like these that tend to depreciate us, without ever really inquiring Where is Europe? What is a European?)

My career as writer and thinker brought me directly face to face with the East-West dilemma. It was impossible not to be distressed by Turkey's exceptional position as a "bridge", but ethical

Yazma ve düşünme serüvenimde hemen karşıma çıktı Doğu-Batı ikilemi. Türkiye'nin ayrıkçı 'köprü' durumunun içinde sancılanmamak elde değildi gerçi, ama etik yaklaşımlar hem jeo-politik düzlemde, hem de estetik düzlemde yol alınmasını güçleştiriyordu. Batılılık ve Batıcılık, Batılılaşma ve kendi-kalış odakları arasında öylesine uzun süre oyalanıldı ki, "Avrupa" kavramıyla birebir hesaplaşmaya 1980 sonrasında yönelebildik daha çok. (Bu nedenle de Avrupalının kendisine ve ötesine nasıl baktığını anlamamız gerektiğini çok geç akıl edebildik. Oysa o da büyük bir değişimden geçiyor, kendisiyle ötekisi arasındaki ilişkiyi büsbütün farklı mercekler deneyerek çözümleme arayışına kapılıyordu. Tam iki taşı üstüste yeniden koyacaktık ki haritası allak bullak oldu: Volga'dan Atlantik'e taşları dağınık duvarların, çözülen sınırların, yeniden oluşan kafesin içinde bir kez daha sıfır noktası oluştu. Bugün eşit şaşkınlıktayız: Avrupa neresi, kim Avrupalı, bu eş gövdeli ikiz-soru önünde bir Lizbonlu, bir Leningradlı ya da İstanbullu aynı kaygıyı paylaşıyor. Aynı bilgisizliği.)

★

İlk izlerden, sözgelimi Altamira ya da Lascaux figürlerinden yola çıkıp Magna Carta'ya, oradan son izlere, sözgelimi Strasbourg ya da Helsinki'de yapılan bir toplantının tutanaklarına doğru ilerlemek gibi insanüstü bir çabaya girecek değilim burada. Benimkisi, daha çok, şairlerin açık ya da örtük bir biçimde irrasyonel'in hanesinde kayıtlı duran, ne ki rasyonel'in buluşturduğu doğrulardan sonuç olarak büsbütün dışlanamayacak *toplam bakış*'larına eklenilebilecek bir yaklaşım sayılmalı. XX. yüzyılın Avrupa üzerine en canalcı perspektiflerinden birini kim ne derse desin şair ve yazarlara borçluyuz: Valéry'nin, Eliot'ın ve Pound'un, Octavio Paz'ın ve Céline'in yazdıklarını anımsayın. Üstelik, Avrupa'ya bakmak için Avrupa'da doğmuş olmak gerekmediğini, bambaşka bir platformda Avrupalı olunabileceğini de gösterir katkıları. Dolayısıyla ve neyse ki, sistematığın tam tersini bulacaksınız bu paramparça metinde – birkaç hareket noktası, birkaç soru için yanıt arama telâşı.

attitudes impeded advances on both the geo-political and the aesthetic levels. The oscillation between Westernism and Westernisation on the one hand and traditionalism on the other went on so long that it was only after 1980 that we managed to come to terms with the concept of "Europe". (That was why we were so late in coming to realise the necessity of understanding how the European regarded himself and others. And that too underwent a very great change, with an attempt at a solution to the problem of the relation between himself and others by applying quite different lenses. We had only to place two stones one on top of the other for the whole map to fall into complete chaos and confusion: zero point has emerged once more within the collapsing walls from the Volga to the Atlantic, the dissolving frontiers and the re-constituted framework. Today, we are in the same confusion. A citizen of Lisbon or Leningrad or Istanbul is equally non-plussed in face of the dual twin-question, Where is Europe? Who is a European? And equally ignorant.

★

I will make no attempt here at the superhuman task of beginning from the first traces, from, for example, the Altamira or Lascaux drawings, and proceeding to the most recent traces in, for example, the minutes of a Strasbourg or Helsinki meeting. My intention should rather be regarded as an approach which can be added on to the "total views" that are not to be altogether excluded from the truths that lie registered open or concealed in the compartment of the poetic irrational but have been blurred by the rational mind. Whatever anyone may say, we owe one of the most attractive perspectives of 20th century Europe to the poets and writers. Think of the writings of Valéry, Eliot and Pound, Octavio Paz and Celine. Moreover, their contributions prove that to be able to view Europe there is no need to have been born a European, and that one can become a European on quite a different plane. Anyway, that is why you will find nothing in any way systematic in this chaos of an article – a few starting – points, and a feverish

ENİS BATUR

Elimde tuttuğum ilk nokta, bir harita: Heinrich Bünting'in, "Itinerarium Sacre

Scripturae"sinde (Magdeburg, 1582) yer alan bir yonca bu. Üçgülün bulunduğu merkezde, küçük bir daire içinde dünyanın "orta"sı, çekirdeği görülüyor: Kudüs. Bir başka haritacı oraya İstanbul'u da yerleştirebilirdi, İskenderiye'yi de. Avrupa düşüncesi, projesi, düşü, adını nasıl koyarsak koyalım bu fikir bir takvim, bir tekvin gerektiriyorsa, bu kentlerin yaşlı kıtanın gerçekten de *dışında* kalmaları eşyanın mantığıdır, gibi geliyor bana. Ninova'nın, Babil'in, Sodome ve Gomore'nin, Mekke ve Medine'nin de: Bütün bu saydığım kentler farklı kültürlerin ya da projelerin merkezleri olarak görülmüşlerdir. Dünyanın merkezi Avrupa'nın dışında aranabilir belki, Tarih bir ucundan ötekine kat edilirken; Avrupa'nın merkezi kendi gövdesinin, "gül"ünün dışında aranamaz buna karşılık. O noktayı bu haritanın, bütün haritaların üzerinde saptamadan önce neden bir haritadan hareket ettiğimi dile getirmeliyim oysa—Nereden bakılırsa bakılsın, herşeyden önce bir coğrafya terimidir Avrupa. Sözlükler, Ansiklopediler, kısacası âdemoğlunun sınıflandırmayı elden bırakmayan mantığı, taxinomic tutkusu onu böyle ele alıyor. Sınırları ve boyutları iyi-kötü belirlenmiş baştan beri: Cebelitarık'tan Boğaziçi'ne ve Ural Dağları'na uzanan bir belde. Tuhaf bir bütünlük öte yandan: Biçimi üzerinde anlaşılabilir, içeriği hiçbir zaman tam anlamıyla biçimlenemiyor. 1984'de bir Avrupa Ülkeleri Ansiklopedisi yayına hazırlamıştım, o günkü çatısıyla bugünkü arasında öylesine büyük bir kayma sözkonusu ki, kıtanın sert bir maddeden çok cıvadan oluştuğu kolaylıkla ileri sürülebilir, sanıyorum.

Adının gerçek bir öyküsü var mıdır, artık bilmiyoruz. Edith Hamilton, ünlü "Mitologya"sında¹, bu antik Yunan söylencesinin İskenderiyeli şair Moskhos tarafından

attempt at finding answers to a few questions.

The first point, which I hold in my hand, is a map: a clover in the "Itinerarium Sacre Scripturae" of Heinrich Bünting (Magdeburg, 1582). In the centre where the three leaves meet, in a small circle, can be seen the "centre", the kernel of the world: Jerusalem. Another cartographer might have placed Istanbul in that position, or Alexandria. It seems to me that *if, no matter how we position the European conception, project, image or name, this idea demands a certain calendar or genesis, it seems reasonable to suppose that these cities should remain outside the limits of the old continent. Nineveh, Babylon, Sodom and Gomorrah, Mecca and Medina: all these cities have appeared as centres of different cultures and different projects. Perhaps the centre of the world is to be sought outside Europe, folding history one end over the other. On the other hand, the centre of Europe cannot be sought outside itself, outside the "petal". But perhaps I should explain why, without first establishing that particular point on this map, on all maps, I begin from a map. However you look at it, Europe is first and foremost a geographical term. Dictionaries, encyclopedias, human reason and its passion for classification and taxonomy, all deal with it in this way. Ever since borders and dimensions were more or less clearly drawn it has emerged as a region stretching from Gibraltar to the Bosphorus and the Ural Mountains. A strange entity, altogether. Even if there is agreement on the form, the content can never be given shape in the full sense of the word. In 1984 I prepared an Encyclopedia of European Countries for publication. There has been such a revolutionary change between the structure of that time and the structure of today that it seems to be that you could very well claim that the continent was made of mercury rather than solid matter. We don't know if there is a real story behind the name. Edith Hamilton, in her famous "Mythology"¹ uses the version of the ancient Greek legend given by the Alexandrian poet Moskhos:*

ENİS BATUR

kaleme alınmış versiyonunu kullanıyor: "Zeus'la sevişmesi yüzünden adı coğrafyaya geçen tek kadın Io değildir; Europa'nın ünü daha da yaygındır...

Güzel Europa, uykudan uyanmış, gördüğü düşü yorumlamaya çalışıyordu. İki kıta, kadın kılığında, kendisini paylaşmak istemişlerdi düşünde. Europa'yı doğurduğunu ileri süren Asya, onu kendisi almak istemişti. Öteki kıta ise, Zeus'un Europa'yı kendisine verdiğini söylemişti". Öykü böyle uzar gider. Boğa kılığına giren Zeus, Europa'yı Girit'e götürür. Orada sevişirler ve çocukları olur.

Mitologyanın sayfaları arasında kaybolacak değilim. Ruhçözümcüler bu efsanenin üzerinde konaklamışlar mıdır bilmiyorum, gelgelelim Europa'nın görmüş olduğu kaydedilen düşün yorumu Avrupa tarihinin yorumlanması açısından da kilit görev üstlenebilir, kanısına kapılmadan edemiyorum:

Herşeyden önce, Avrupa'nın *dişi* oluşu üzerinde durmasak bile, bu noktaya bir mim koyarak yola devam edebiliriz herhalde: Oynak, değişken, hem rahim ve doğurgan, hem dışrak ve dışlayıcı bir kimliği yok mu yaşlı kıtanın? Gördüğü düşü de bu bağlamda bakabiliriz belki: "Kadın kılığında" (demek erkek) iki kıtadan biri Asya, Moskhos'un şiirinde: Anne imgesini ayartıcı araç olarak kullanan sinsi hedefli, *travesti* bir kıta. Öteki kıta belli değil gerçi metinde, ama bu belirsizlik hayli ilginç bir

yüklem katıyor şiire: Yoncanın üçüncü ayağı doğal olarak Afrika, hangi haritaya bakarsak bakalım. Ne ki, düşü o çağla sınırlamak zorunda da değiliz, geniş zaman perspektifinde pekâlâ Amerika'nın bilinçaltına sokulduğunu da ön-görüyor olabilir düşünde Europa.

Bu düşlemin üzerinde oyalanmayacağım, asıl söylemek istediğimden uzaklaşmamak için: Magdeburg haritasında kıtanın merkezi olarak vurgulanmamakla birlikte, Roma'nın ayırıcı bir özelliği var. Bir XVI. yüzyıl belgesi için doğal bu: Roma, miladî zamanın en büyük mirascısı o dönemde. Kimden devralıyor mirası?

Şüphe yok ki: Atina'dan.

"Io was not the first woman whose name entered geography through a love affair with Zeus. The fame of Europa was even more widespread...

The beautiful Europa woke up from sleep and attempted to interpret the dream she had just had. In her dream, two continents, in female attire, each laid claim to her. Asia, who claimed to have given birth to Europa wanted her for herself, while the other continent declared that she had been given Europa by Zeus himself."

And so the story goes on. Zeus transforms himself into a bull and carries Europa off to Crete. There they make love, and conceive children.

I have no intention of losing myself in the pages of mythology. I have no idea whether psychologists have dwelt on this legend, but I can't help feeling that the interpretation of Europa's dream could offer a vital clue to the interpretation of the history of Europe as a whole.

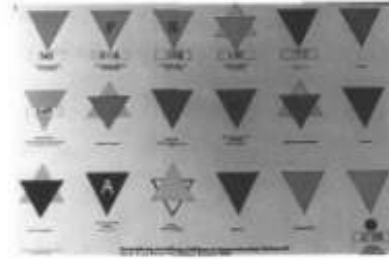
First of all, even if we don't dwell too much on the fact that Europe is presented as *female*, I see no reason why we shouldn't just set down a mark and continue on our way. Hasn't the old continent a certain flirtatious, fickle, at once compassionate and fruitful, exoteric and esoteric quality? We might view her dream from this point of view. In Moskhos' poem, Asia, one of the two continents in female attire (i.e. male), is a scheming, *transvestite* continent who uses the mother image as a means of seduction. The other continent is not identified in the text, but this lack of definition adds rather an interesting inflection to the poem. Whatever map we happen to look at, the third leaf of the clover quite naturally rests on Africa. But we are not obliged to limit the dream to that period. Europa may very well have foreseen America in her subconscious in a wider time perspective. But I shan't dwell too much on the dream, preferring to get on with what I want to say. In the Magdeburg map, Rome, though not picked out as the centre of the continent, is given a certain privileged status. That is perfectly natural in a 16th century document. Rome was the

ENİS BATUR

Avrupa'nın tek başkenti burası: Partenon. Yalnızca *herşey* orada başladığı için değil, herşey, çağımızda, oradan hız almak istemiş olduğu için de.

Roma imparatorlarının imgelemine Olympos tanrıları besler; Kilise'nin tıkanışını Aristoteles okuyan Augustinus ya da Akinolu çözer; Aydınlanma'nın gerisinde "kendini tanı" ilkesi yatar; Hölderlin'den Saint-John Perse'e, Kierkegaard'dan Heidegger'e uzanan kronik bir yenedendoğuş tasasının önünde site bekler.

Her dönemde, her bölgesinde, Avrupa düşüncesinin, sanatının ikidebir Yunaneli'yle hesaplaşan, kaynağına inip yeni bir çıkış damarı arayan özelliği bir bilinmeyen değil elbette. Benim burada bir kez daha altını çizmeye çalıştığım da bu özellik değil, kaldı ki. Başka bir tabakaya geçmek istiyorum, temeli böylece koyup: Avrupa'nın, Avrupalı'nın yaşama, yasama ve yönetme üçgeni çerçevesinde kendisini ve öte(ki)sini Atina modelinden özde hiç uzaklaşmaksızın durmadan benzer değişkenlerle yenilediği ve yinelediği görüşüne dayanacağım.

Elimde tuttuğum ikinci nokta, çeşitli renklerde üçgenlerin oluşturduğu

farklı kompozisyonlar aracılığıyla elde edilen bir "işaret"ler düzeneğinin üzerinde yer aldığı bir belge.² Onunla, geçen yıl Berlin'de karşılaştım ilk. 1941-42 arası yürürlüğe girmiş bu işaret sistemi, Sistem'in "yabancı"larını tanımlamak amacıyla devreye sokulmuş. Daha çok sarı yahudi yıldızını tanıyoruz bizler: II. Dünya Savaşı "Avrupa"sının köktenci bir biçimde yok etmeye giriştiği bu "yabancı" türü yalnız değildir: Komünistler, a-sosyal olarak tanımlananlar, eşcinseller (daha doğrusu farklı cinsiyetliler), çingeneler, göçmenler, suçlular kimi zaman da pekiştirmeli tanımlarla (asosyal yahudi, gibi) işaretlenip *toplama* kamplarına gönderilmişlerdi. [Geçerken, "toplama" ya da "konsantrasyon" kavramlarının göstergibilimsel çözümlemesinin bu kavramların

greatest inheritor in the Christian period. Who did it receive its inheritance from?

Undoubtedly, from Athens.

Here was to be found the single capital of Europe: the Parthenon. But it wasn't that *everything* began there. It was simply that, in our period, everything sought its original impetus there.

The symbolism of the Roman emperors was nourished by the gods of Olympus. The stagnation facing the Church was dissolved by Augustine and Aquinas, both of whom had read Aristotle. The principle "Know thyself" lay behind the Enlightenment. The city nurses the pains of the chronic rebirth that stretches from Hölderlin to St-John Perse, and from Kierkegaard to Heidegger. It is a well known fact that in every period and in every region, European thought has been distinguished by its constantly returning to the Greek tradition and drawing new strength and inspiration from this source. But I am not attempting here to underline this point yet again. I want to pass on to a new layer after laying the foundation in this way: I shall insist on the view that Europe, the European, within the framework of the triangle formed by their way of life, legislation and administration, have continually renewed and restored themselves and the other with similar variations without ever essentially departing from the Athenian model.

The second point I have in hand is a document on an arrangement of "signs" produced by means of different compositions made up of variously coloured triangles.² I first came across it last year in Berlin. This system of signs, which was put into operation in 1941-42, was used in order to identify those "alien" to the System. We are particularly familiar with the yellow star of the Jews. But the Jews were not the only type of "alien" whose complete extermination was taken in hand in the "Europe" of the Second World War. Communists, those identified as asocial, homosexuals (or rather those with a different sexual orientation), gypsies, migrants and criminals were sometimes given

ENİS BATUR

açılanmasına getirebileceği katkıya dikkat çekmek istiyorum].

İlk ağızda paradoksal, hatta yaralayıcı bulunabilir: Nazi Almanya'sının ayırma, ayrıştırma, arındırma ve arılaştırma felsefesinin üzerinde duruluş biçiminin bana her zaman şüpheli göründüğünü söylemeliyim: Bu dışlama siyasetinin NS'lerin elinde kazandığı boyutların yığılma verici yanını hiçe saymıyorum tabii; gelgelelim, büyüteç altında tutuluşunun (özellikle sinema endüstrisinde), başka dönemlerde (ve o dönemde) Avrupa'nın farklı bölgelerinde yaşanan daha az geniş çaplı dışlama ve yoketme siyasetlerini, eylemlerini maskeleydiğini gözden uzak tutuyoruz gibi geliyor bana.

Avrupa tarihi, Avrupalı zihniyeti, bir uçtan ötekine bu türden "dava"larla örülüdür. Avrupa'yı, Avrupalı'yı *exorcist* bir çizgiye indirgemek, onları bu çizgide tanımlayıp işin içinden çıkmak amacını güdüyor değilim. Ama Avrupa(lı)'nın kendisini, başlangıçtan beri, "yabancı"larına göre konumladığı gerçeğine dikkatle bakmak gerektiğine de yürekten inanıyorum. Bu konuya, yakın geçmişte Berlin'de katıldığım bir toplantı için kaleme aldığım bir metinde, kaynaklarımdan da söz ederek yaklaşmıştım:

"Ayrıştırma'nın kökeni, ana kaynağı bütün bütüne Eski Yunan uygarlığının toplumsal yaşamından ve siyaset felsefesinden gelmiştir: *Yüva* önünde, içinde, karşısında ona ait olanlar ve hiçbir zaman ona ait olmayacak olanlar. Konunun bağlamadığı tek bir birey olsun, düşünemiyorum gerçi; ama hepten ilgisiz kalabilecekler dışında, herkesin, bugün bu yerkürede yaşayan herkesin, içinde yer aldığı kesitte yerliliğe ve yabancılaşma, ister bir çoğunluk üyesi olsun ister bir azınlık üyesi, maruz kaldığı kesindir. Onun için de, sözkonusu gerçekliğin evrimini yansıtan, Julia Kristeva'nın 1988'de yayımlanan "Kendi Kendimize Yabancı" adlı kitabıyla, o kitabın geniş ölçüde yararlandığı Marie-François Baslez'in "Eski Yunanda Yabancı" başlıklı, 1984'de çıkmış araştırmasını ne yapıp edip okumak, gerekir düşüncesindeyim. Bu çalışmalar, onca yüceltilen "yurttaşlık" ve "vatandaşlık" baklarının

distinctive labels (asocial, Jewish, etc.) and sent to concentration camps. (I should like to draw attention to the contribution that could be made to the elucidation of these concepts by the referential meaning of the term "concentration".) It may at first seem paradoxical, or even pernicious, but I have always regarded with some suspicion the way stress has been laid on Nazi Germany's philosophy of discrimination and segregation, purity and purification. Naturally, I do not ignore the appalling scale attained by this policy of cleansing in the hands of the Nazis, but it seems to me that we tend to ignore the fact that by placing it under the microscope in this way (particularly in the film industry) we have tended to mask the less comprehensive policies of separation and extermination in the Europe of other periods (and of that period too).

European history, and the European mentality, is full from one end to the other of "cases" of this kind. I do not intend to reduce Europe and the European to an exorcist role and to get out of it by defining them in accordingly. But I am absolutely convinced that we must examine very carefully the reality on which Europe and the European have taken up their positions, from the very beginning, with regard to "aliens".

In a paper I prepared for a meeting I recently attended in Berlin, I approached the problem by referring to my sources.

"The root and main source of discrimination lies in the social life and political philosophy of Ancient Greek civilisation: in front of, inside and opposite the home, those belonging to it and those who will never belong to it. I cannot really conceive a single individual who is not included in this, but, apart from those who can remain outside unconcerned with it all, everyone living on the earth today is of necessity either a native or an alien in the cross-section in which he is situated, either a member of a majority or a minority group. That is why I regard Julia Kristeva's book describing the evolution of this reality, published in 1988 under

ENİS BATUR

yarattığı çarpık statüde herbirimizin ne oranda yabancı, melez, göçmen, barbar, sürgün, yersiz yurttsuz, avare, aylâk, kısacası öteki olduğumuzu apaçık göstermekte; yurt, vatan, yer, yuva türü *topique* sınırların herbirimizi “ne hakla yabancısın?” sorusuyla karşı karşıya bıraktığını kanıtlamaktadır”.³

Geçen yıl günışığına çıkan bir başka çalışma, Henry Joly'nin “Platon Araştırmaları – Yabancılar Sorunu”, temel metinler düzeyinde konuya açılımlar getiriyor: Eski Yunan'da, “site dışı”nı tanımlayan her türlü konuma (yabancı, konuk, düşman) yönelik bir “alter” (öteki) felsefesinin genel duruşu belirlediğini kanıtıyor Joly: Platon'un Mısır'a (dolayısıyla geçmişe) bakan diyaloglarında da böyledir bu, sonradan Atina'ya çıkış noktası yapan Latin dünyasında (Joly, Euripides'in “Medea”sında aynı izleği buluyor) konuk-düşman farklılığının aynı kökenden geldiğini de (hostis-hospes) vurgulamak gerekir öte yandan.

Ben/Öteki kutuplaşması öylesine güçlü bir güdü olarak kalmış ve gelişmiştir ki, bir “Avrupalı Ben”in varlığı gerçekten de sözkonusu edilebilir mi, belli değildir. Özne'nin, komşu'sundan başlayan bir sınırdaki büyüyen korkusu öteki'ni sonsuz bir katsayıya sürüklemiştir: Her yerde herkes kendi yabancı'sını seçer ve onu dışlamanın yollarını arar, Tarih boyunca.

Öncelikle uluslar ve budunlar bağlamında kesinleşmiştir ayrışma; sonra da bölgeler, kentler, mahalleler, sokaklar katında mevziler edinmiştir. Özne'deki öteki paranoyası yalnızca korunma ve içe kapanma boyutlarında bir geri-duruş getirmemiştir üstelik: Haçlı ve haçsız mantığı, bir yandan da ileri çıkmıştır ikidebir: Talan, istilâ, sömürü felsefesi yakın ve uzak komşuları, yabancı ile düşmanı çakıştırmaktan kendini alıkoyamamıştır.

Dönüp haritaya, haritalara yeniden bakmak gerekiyor bu aşamada. Avrupa'yı, önce, içi ayrıştırılmamış bir bütünlük olarak, kıta halinde görmeye çalışalım. Hun'lardan, Slav'lardan, Kartacalılardan, Sicilya ve Endülüs'e tırmanan Araplardan, Viyana'yı kuşatan Osmanlılardan

the title “Etrangers a Nous Memes”, as well as the monograph by Marie-François Baslez published in 1984 under the title “L'Etranger dans la Grece Ancienne”, in which extensive use has been made of the work by Julia Kristeva, as absolutely essential reading. These works clearly reveal the extent to which each one of us in the distorted status created by the greatly extolled rights of “citizenship” and “nationality” is classed as alien, of mixed blood, immigrant, barbarian, exile, stateless, idle or vagabond, in short, as the other, and proves that topic markers such as homeland, country, place and home confront each one of us with the question, “What right have you to be an alien?” Henry Joly's research work on Plato, published last year, casts light on the subject on the level of basic texts. Joly proves the general application in Ancient Greece of an “alter” (other) philosophy to anyone (alien, guest, enemy) who might be defined as “outside the city”. This is to be found in the Platonic dialogue concerned with Egypt (ie the past), and it must be stressed that the guest-enemy (hospes-hostis) duality later to be found in the Latin world which took its starting point in Athens, sprang from the same root.

The Self/Other polarity has remained and developed as such a powerful impetus that it is doubtful if one can talk of the existence of a “European Self”. The subject's steadily increasing fear, beginning with the neighbour, drags the Other into an infinite progression. Everyone, everywhere, throughout the whole of history, has chosen his own alien, and sought ways of expelling him.

Discrimination first established itself in connection with nations and peoples, then took up its stance in provinces, cities, urban districts and streets. The reaction brought about by the paranoia of the Self with regard to the Other was not confined to defence and a withdrawal within the dimensions of introversion. The Crusading mentality, with or without the Cross, was continually emerging. The philosophy of plunder, invasion and exploitation

ENİS BATUR

bugüne uzanan, alter kaynaklı bir korku ile bütün kıtalara gözlerindeki "altına hücum" ışığıyla sefere çıkan bir istek arasında yalpalamıyor mu Avrupa?

Kıta'nın, tümelliğini kendi belirlediği, kapılarını kendi diktiği bir sınırla hiçbir dönemde yetinemediğini, Sezar'dan Hitler'e hızla geçerek, anımsıyoruz. "Düşman"larının tümelliğine yönelen tehditlerini de. Ne ki Avrupa, dışındaki "düşman"larla da yetinmedi: Sık sık, kendi içinden, kapıların berisinden seçti onları, kendi kendisinin kurbanı oluyordu. Haritayı bir de onu dışından soyutlayıp içinde kalarak değerlendirmek var. Ona, kim ne derse desin, "işaretler"ini, o rengârenk üçgenlerini yerleştirmek zorunda kalınıyor, bu durumda:

"Yer"ine, "yurd"una, "vatan"ına sıkışıkya bağlı her yerli, yurttaş, vatandaş haklarının sınırını, dolayısıyla yabancılarını tanımlamıştır. Aslına bakılırsa, yabancı, kendisine *tabammül* çerçevesinde bakılındır epi topu: Onunla özdeşlik aranmaz, tam tersine, birlikte yaşanırken bile *fark*'ı önde bir yerde tutulur. Kan ve barutun bugün Adriyatik kıyısına yayılan bir koku doğurması onların İspanya'da, Belçika'da ya da Estonya'da bekleyiş içinde kalmalarını unutmamızı sağlayabilir mi?

Kimsenin yakasında üçgen görmememiz, üçgenlerin okunamadığının kanıtı mıdır?

Üçüncü dayanak noktası, Max Ernst'in "Yağmurdan Sonra Avrupa" adlı resmi. Ressamın, II. Dünya Savaşı boyunca uzak kaldığı kıtaya, "felâket"in hemen ardından bakışını yansıtıyor. Şüphesiz ki, can çekişen bir uygarlığın, en azından o dönemde yeniden toparlanıp toparlanamayacağı belli olmayan bir kıtanın delik deşik gövdesini Varşova ya da Berlin yıkıntıları, Dachau'dan görüntüler ya da müttefik tankları daha iyi simgeleyebilirdi.

inevitably confronted near and distant neighbours, foreigners and enemies.

At this stage, we must take another look at the map, or rather, at the maps. Let us attempt, first of all, to see Europe as a continent, as an undivided whole. Hasn't Europe always, from the time of the Huns, the Slavs, the Carthaginians, the Arabs clambering into Sicily and Andalusia, right up to the present day, fluctuated wildly between a fear of the "alter" and the desire to set out on a campaign to all the continents with the "gold rush" glint in their eyes.

We remember, as we pass quickly from Caesar to Hitler, that the continent has never at any period been content to remain within the border the continent itself traced out and whose gates it itself erected. And we also remember the threats directed at all "enemies" as a whole. Nor was Europe content with the "enemies" without. It frequently chose them from within the gates and sacrificed itself as victim.

The map can also be used by abstracting all without it and remaining purely within it. In that case, whatever anyone may say, the "signs", those motley coloured triangles, must be located on it. Every native, citizen or fellow countryman bound to his "own place", his "country", his "fatherland" defines the limit of his rights and thus, indirectly, the foreigner. In reality, the foreigner is one who is regarded as being included within the circle of "the tolerated". There is no question of identifying oneself with him. On the contrary, even when living together the difference is always kept to the fore. Can the smell of blood and gunpowder drifting out from the shores of the Adriatic make us forget that they remain waiting in Spain or Belgium or Estonia? Is the fact that we cannot see a triangle on anyone's lapel any proof that the triangles are now illegible?

Another point of reference is the Max Ernst painting "Europe after rain" depicting the continent from which he had been absent during the Second World War as it appeared immediately

ENİS BATUR

Oysa Avrupa'da yıkılan bir görünüm, bir görünümler bütünü değildi yalnızca: Orada birden fazla düş, proje, ütopya, gelecek vaadi çökmüştü. Max Ernst'in tablosunun tabakaları arasından, onu ilk gördüğümünden bu yana hemen hep hayaletler seçtim ben, kendi payıma: Zweig'in, Benjamin'in, hatta Drieu la Rochelle'in intiharlarına sürgün ve ölüm kayıtları karışıyordu o koyu, puslu yüzeyin derinliklerinde.

Onlar, farklı gerekçe, anlayış, dünyagörüğü ve tasarı katmanları kurmuş, ama bir *Avrupa bütünlüğü*'ne inanmış, bel bağlamış insanlardı. Valéry'nin, savaşın sonuna doğru "Avrupa'nın Büyüklüğüne ve Batışı üzerine Notlar"ına bakıyorum: Ulus kavramından taşacak bir bütünlüğün çağrısı üzerinde kıvranıyor. Stefan Zweig'in aynı dönemde, "Tarihsel Gelişmesi içinde Avrupa Düşüncesi" başlıklı, birleştirici mantığın dördörtlük gerekçelendirilişini barındıran yazısına bakıyorum: Bu alabildiğine karamsar aydın, en belâli dönemeçte bile Avrupa/lı kimliğinin zorunluluğu üzerinde duruyor. Alberto Savinio'nun ansiklopedisindeki "Avrupa" maddesine bakıyorum: "Tanrı Asya'da doğar ve Avrupa'da ölür", diyor: "Avrupa Tanrı'nın mezarıdır". Avrupa'nın, dışından ve içinden çıkan Avrupa-dışı her öğeyi, anlayışı, şiddeti haklayacağına inanıyor Savinio: Bütün ironisine karşın, sözlerinden bütünlük duygusu ve isteği eksik olmuyor.

Max Ernst'in "Yağmurdan Sonra Avrupa" başlıklı iki tablosu var aslında. Onları, Beaubourg'daki retrospektif sergisinde, aynı salonda gördüğüm gün, bir o duvara bir bu

duvara giderek, aynı resmin tersini ve yüzünü birleştirdikleri, birarada tek bir resim, tek bir gerçeklik oluşturdukları düşüncesiyle, zihnimde parçalanmış imgeyi tek bir odakta kaynaştırmaya çalışmışım. Tablolardan biri gerçeğin neredeyse *tercüme* edilmemiş halini taşıyan bir harita-resimdi. Plastik amacına bakacak değilim bu seçimim: Somut, siyasal bir simgeden hareketle *yüzey*'ini resmetmişti

after the "catastrophe".

The ruins of Warsaw or Berlin, scenes from Dachau or allied tanks would undoubtedly have symbolised much more powerfully the battered torso of a dying civilisation and a continent whose possible recovery, at least at that period, could at most be regarded as extremely doubtful. And yet Europe was not simply a scene or scenes of ruin and destruction. More than one dream, project, utopia and future promise had collapsed. What I have always chosen, for my own part, from among the layers of Max Ernst's picture, from the time I first saw it to the present day, has almost always been the ghosts: the records of death and banishment that merge with the suicides of Zweig and Benjamin, even of Drieu la Rochelle, in the depths of that dark, hazy canvas.

They were all people of different views, attitudes, outlook and intentions, but they all had faith and trust in Europe. I look at Valéry's "Notes on the Greatness and Decline of Europe" written towards the end of the war. It issues a passionate call for a unity that transcended the concept of the national state. I look at Stefan Zweig's "Thoughts on Europe in the Historical Development" written in the same period, containing a full-blooded expression of the unifying ideal. This extraordinarily pessimistic intellectual dwells, even at that terrible period, on the necessity for a European identity. I look at the "Europe" entry in the encyclopedia of Alberto Savinio. "God is born in Asia and dies in Europe", "Europe is the tomb of God." Savinio believes that every non-European element or outlook that arises from without or within Europe will be violently crushed. And yet, in spite of his irony, his words are by no means lacking in feeling and desire for unity.

There are actually two paintings by Max Ernst entitled "Europe after rain". The day I saw these in the same salon in the retrospective exhibition of his work in the Beaubourg I went from one wall to the other trying to piece together into a single whole the shattered image that had formed in my

ENİS BATUR

25

Ernst, Avrupa'nın: Ressamın, tıpkı Ptolemeus haritasının (Napoli'de basılmış bir Coğrafya kitabına da alınan versiyon,

1490) ya da Kıtalar Atlas'ının (Mayorka, 1375) harita-yazıcısı gibi, figürün birebir oylumuna bakmayı seçmesi, Avrupa'nın coğrafyasının, bütün olup bitenlerden sonra hâlâ olduğu gibi duruşuna acılı bir metafor yüklemesini sağlıyordu. Aynı adı taşıyan, aynı dönemde yapılmış öteki tablo, Avrupa'nın coğrafi gerçekliğiyle herhangi bir anıştırma arayışına dayanmıyordu buna karşılık: Yüzey'in altında, kalıbın ötesinde, belki de kıtanın içyüzünü ifade ettiği söylenebilecek bir içyüzleyle, içyüzölçümle karşışarşıya getiriyordu insanı, o resim. Ne yağmur bildiğimiz yağmurdu burada, ne Avrupa bildiğimiz Avrupa.

"Avrupa'ya Mektup" başlıklı önemli metninde, Carlos Fuentes de bu tablolarından biri üzerinde konaklamıştır:

"Yağmurdan Sonra Avrupa'ydı, Octavio Paz ile birlikte 1950 yılının bir Nisan

öğleden sonrasında Place Vendome'un bir galerisinde izlediğimiz Max Ernst'in büyük bir tablosunun adı. Ölümün eşğinde yatan ve soğukluk yayan çıplaklığına düşecek en sefil bir güneş ışığına dahi müteşekkir kalacak bir kıtanın portresiydi bu. Ernst'in tablosu bize kurban edilmiş bir Avrupa'dan söz ediyordu: Körlüğünün, kibirinin kurbanı olmuştu, trajik olanın yüce bilgisinden ussal, aydın ve ileri bütünselliğin modern aldatmacası uğruna vazgeçmenin kurbanı olmuştu".⁴

Avrupa'nın, tarihinin en kanlı oyunundan yenik çıktığı, sonucu ne olursa olsun yitireceği bu oyuna bile göre girdiği, ateşin yerini dumanın aldığı için sisli bir geçiş dönemidir 1940'lı

mind, in the belief that they constituted the front and rear of a single picture, forming a single image and a single reality. One of the pictures was a map-picture presenting reality in its *untranslated* state. I am not going to look at the plastic aims of this choice; Ernst has not painted the *surface* of Europe on the basis of an abstract, political image. Like the cartographers responsible for the Ptolemeus map (the version included in a geography book printed in Naples in 1490) or the Atlas of the Continents (Majorca, 1375), his decision to look at the *most effective* treatment of the figure allowed him to add a bitter symbolism to the state of European geography, which still survived unchanged after all that had happened. On the other hand, the other picture, bearing the same name and painted during the same period, made no attempt to seek any comparison with European geographical reality. The picture confronted the spectator with an inner layer, an inner dimension under the surface, beyond the external form, that might, perhaps, be said to portray the inner meaning of the continent. The rain here is not the rain we know, nor Europe the Europe we know.

In a very important work entitled "Letter to Europe", Carlos Fuentes dwells a little on this picture. "Europe after the rain was the name of a large picture by Max Ernst that, together with Octavio Paz, I saw in an art gallery in the Place Vendome one afternoon in April 1950. It was the portrait of a continent on the threshold of death, thankful for even the most miserable sunlight that might fall on its chilling nakedness. Ernst's picture talks to us of a Europe that has been sacrificed. It has become the victim of its blindness and its pride. It has become the victim of its abandonment of its lofty knowledge in favour of the modern trap of rational, enlightened and progressive integration."³ The 1940s was a misty period in which Europe had just emerged from the bloodiest game in history, a game it had entered knowing full well that it would lose, whatever the result, a time when fire had been replaced by smoke. The texts I remember,

ENİS BATUR

yıllar. Andığım metinler de, Ernst'in resimleri de bu yılların buğusunu taşıyor. Kıtanın yenik, yıkık, yaralı portresine bakıp geridönüşsüz bir karamsarlığın peşisıra hepten göç edenler bir kefedede buluşmuşlardır. Bir başka kefedede, usul usul, Avrupa'nın siyasal, kültürel, tinsel birliğine, birleştiriciliğine, bütünlüğüne bel bağlayanlar toplanmıştır yeniden – umutlarını, kaknus misali, külün içinden yeniden canlandıranlar. Avrupa 'ülkü'süne enerjik bir iyimserlik ile bağlananlar, bu 'ülkü'ye farklı bir içerik ve gelişme eğrisi tanıyarak ayrı ama bütünleştirici bir yaklaşımın temelini atanlar ve Avrupa'nın bir kavram olarak artık ölmüş olduğunu savunanlar üç ayrı öbek oluşturuyorlar sanıyorum.

Lars von Triar'ın "Europa"sını gördüğümde, filmi ister istemez Ernst von Salomon'un ürpertici romanı "Sorgulama"yla buluşturmuştum kafamda: İki yapıt ta aynı zaman kesitini ve mekânı konu ediniyordu: 1945'de, Savaşın bitimindeki Almanya'yı. NS totalitarizmi yıkılmış, emperyal sistemin yıkıntıları arasında, Amerikalılar ve Asyalılar, Avrupa'nın yeni coğrafi bölüşümü öncesinde kalanları deşifre etmeye çalışmaktadırlar. Sorğu kağıtlarını dolduran sorular, yabancılarını yoketmeyi başaramayarak yenilgiyi kabullenmek zorunda kalan yerlilerin yabancıları vermek zorunda oldukları karşılıklar, o an ortadaki gerçeği peçelemiştir. Nietzsche'nin sözlerine sığınanlar yanıılmışlardı: "Halkların arasında ulusların yarattığı ve yaratmayı sürdürdüğü hastalıklı düşmanlık, kısa vadeli bakışa sahip eli çabuk siyasetin kendisinin yalnızca bir geçiş siyaseti olduğunu anlamayışı Avrupa'nın birleşmek istediğini gösteren kesin belirtilerin üstünü örtmeyecektir". Nietzsche'nin sözlerine sığınarak yeniden yanılmaya hazırdılar üstelik: "Yeni Avrupa fikrinin oluşma süreci büyük düşüşlerle geciktirilebilir belki, ama o daha güçlü ve derin bir biçimde gelişmeyi sürdürecektir".

Sorgulama, yenilen ırkçılığın, Avrupa'yı yabancılarından arındırma hedefinin ölmediğini

apart from Ernst's paintings, bear the same misty atmosphere. Those who, looking back on the beaten, ruined, wounded face of the continent, migrated in a state of irreversible pessimism, all found themselves in the same boat. In another boat had reassembled, very quietly and gently, all those who trusted in Europe's political, cultural and spiritual union, unification and integration, whose hopes rose up, like the mythical bird, from the ashes. It seems to me that there were, at that time, three quite separate groups: those who regarded the future of Europe with a dynamic optimism, those who laid the foundation of a different but unifying approach by accepting a future with a different content and course of development, and those who claimed that the concept of Europe was now dead.

When I saw Lars von Trier's film "Europe" I immediately compared it with Ernst von Salomon's horrifying novel, "Interrogation". The two works dealt with the same period and the same place: 1945, Germany at the end of the war. The Nazi dictatorship had collapsed, the imperial system was in ruins, and the Americans and Asians were trying to decipher what remained before the new geographical division of Europe. The questions composing the interrogation papers, the reparations that the natives, having failed to exterminate the aliens and forced to admit defeat, were obliged to pay to the aliens, obscured the true reality. Those who had trusted in Nietzsche's words had been misled: "The diseased hostility that has created and continues to create nations from among the peoples, the failure to understand that short-term political sleight of hand is merely a transitional policy, cannot conceal the obvious signs of desire of Europe to unite." And those still prepared to trust in Nietzsche's words were again to find themselves mistaken: "The formation of the concept of a new Europe may well be delayed by great falls, but it will continue to develop in an ever stronger and deeper form"

And yet the interrogation proved that the defeated

ENİS BATUR

kanıtlıyordu oysa. Yıldan yıla, sessiz, serpildi ve semirdi bu zayıf düşmüş tasa/rı. Avrupa Konseyi ya da Parlamentosu, ekonomik ve/ya siyasal birlik projesi yaşlı ve umarsızdı aslında: Petrarca çağında hedefe daha çok yaklaşılmış, ama umutlar boşa çıkmıştı.

1945'ten bu yana bütünlük düşü kurmuş olanları açıkcası *naif* buluyorum. "Pırl pırl bir Avrupa" diyordu Braudel: "Eğer Avrupa politik planda düşünülmezse, bir Avrupa hükümeti, geniş yetkileri olan bir Avrupa parlamentosu olmazsa, ortak bir Avrupa savunması olmazsa, Avrupa kültürel olarak da gerçek anlamda yaratılamaz. Avrupa Birleşik Devletlerini yeniden yaratmak gerek. Başka türlü Avrupa kültürü kurtarılamaz".⁵

Bir tarihçinin, Avrupa üzerinde onca çalışmış, üretmiş, düşünmüş çağdaş bir tarihçinin bundan beş-altı yıl önce dile getirdikleri, inanılması güç bir safdillik, dahası, köklü bir şimdiki-zaman-bilinci yoksunluğu barındırıyor benim gözümde.

1946'da, Almanya'da yaptığı bir radyo konuşmasında, daha temkinlidir Eliot, "Avrupa Kültürünün Birliği" üzerinde konuşurken Braudel'in piramidini ters çevirir: Avrupa birliğinin bir tür mühendislik projesi olduğunu, burada inşa'nın sözkonusu olduğunu söyler ve "ama kültür büyümesi gereken birşeydir" diye ekler: "Bir ağacı inşa edemezsiniz; onu ekersiniz, özen gösterirsiniz, gereken zaman içinde boy atmasını beklersiniz; üstelik, meşe palamudu tohumundan karaağaç yerine mazı çıktı diye şikâyet te etmemek durumundasınızdır".

Yıllar önce, "Kültürün Tanımlanmasına Yönelik Notlar" da yazmış olduklarını anımsatır Eliot'un bu sözleri: "Olası bir "yeryüzü kültürü" soruşturması dünya-federasyonu ya da yönetimi düşüncesinin peşisıra gidenlere ilginç gelebilir; ne ki, birbirilerine husumet besleyen kültürler olduğu, bu antagonizma

kesin uyumsuzluk boyutları taşıdığı sürece, siyasal-ekonomik birleşme düşü boşyere beslenecektir".⁶

racism, the desire to rid Europe of the aliens, had not died. The weakened plant quietly spread and proliferated from year to year. The European Council, European Parliament, plans for economic and/or political union, were all, in reality, old and impotent. The aim had come closer to realisation in the time of Petrarch, but hopes had proved abortive.

I find all those who, from 1945 to the present day, have continued to dream of unity as, quite frankly, naive. Braudel talked of a "bright new Europe." "If Europe cannot be conceived on a political plan, if there is no European government and no European parliament with wide powers, if there is no joint European defence, Europe cannot be created as a cultural entity. There is no way of saving European culture."⁴

Such words, expressed five or six years ago by a historian, a contemporary historian who has studied, pondered over and produced works on the whole concept of Europe, seem to me to be characterised by a quite incredible ingenuousness, a fundamental lack of present-day awareness. In 1946, in a radio talk he gave in Germany, Eliot was rather more restrained. While Eliot spoke of a "European Cultural Union" Braudel turned the pyramid on its head. Eliot declares that European unity is an engineering project, that the whole thing is a question of construction, adding, however, that "culture is something that must grow; you cannot build a tree, you can only plant it, and care for it, and wait for it to mature in its due time; and when it is grown you must not complain if you find that from an acorn has come an oak and not an elm-tree."

Years ago, in his "Notes Toward the Definition of Culture" Eliot wrote: "The investigation of a possible 'world culture' should be of particular interest to those who champion any of the various schemes for world-federation, or for a world government, for so long as there exist cultures which are beyond some point antagonistic to each other, antagonistic to the point of irreconcilability,

Eliot'un, siyasal-ekonomik birlik konusunda söylediklerine dikkat kesilmek gerekiyor, özellikle de antagonizmalara değinişine. Burada, "yurttaş *versus* yabancı" denklemine dönmeden edemeyeceğim. Pierre Rosanvallon, "Kutsanan Vatandaş" başlıklı oylumlu araştırmasında, Fransız Devrimi'nin getirdiği özgürlük tanımlarının göreceliğini gözden geçiriyor. Dönem, seçme ve seçilme hakkı düzleminde "ehliyet sahibi vatandaş" (citoyen capacitaire) kavramını yüceltmıştır. Kadınların, hizmetlilerin, keşişlerin, suçluların ve rüşdünü ispat etmemiş olanların *ayrıldığı* bir site'den dem vuruyor Rosanvallon ve "dışlama icabı" (L'impératif d'exclusion) ilkesinin üzerinde duruyor: *Katılım, bütünleşme, vergi ödeme ve ulusal savunma borcunu üstlenme* ile kuşatılan bir yurttaşlık biçiminde, dünden bugüne yabancı'nın nasıl adlandırıldığı, yerleştirildiği ve dışlanma hizasının belirlendiği görülüyor.⁷ Bu noktaya bekinmeyle döndüğümün elbette farkındayım. Artagonizma semirdikçe birlik-bütünlük sağlanamayacağına göre, "Avrupa" ve "Avrupalılık" gibi hedeflere geridönüşsüz biçimde yaklaşılabiliyor mu? Yoksa bu hedefler ve onlara doğru yolalış epitopu Sisyphos'luk mu sayılmalı? 1991 sonunda, Avrupa Parlamentosu bünyesinde 25 aydının toplanmasıyla gerçekleştirilen "Evrensel Kültür ve Avrupa – Uygarlıklararası Bir Diyalog" sempozyumunda görüş veren bir yazarla bir düşünürün anatemalarına uğramak istiyorum. Juan Goytisolo, Avrupa kültürünün *çoğul, karışık, geçişmeli* (osmotic) olması gerekliliğini vurgulamış. Emmanuel Levinas ise, bir kez daha, "Öteki" sorunundan hareket etmiş: "Etik olarak Barış, öteki'nin yüzünün içine bakmayı gerektirir – Öteki, özümlelenebilir, indirgenebilir olmayan, biricik olan, hepten öteki olandır". Yabancıyı, ötekini eritmeyen, eritmeyi aklından geçirmeyen, onunla olduğu gibi yaşamayı göze alan, dahası benimseyen, ondan kendisini olduğu gibi olmasını bekleyen bir İnsan'dan söz ediliyor demek ki.⁸ Kendi payıma, yeniden "uome universale" yanılması benimsenme, bir yanılmanın

all attempts at politico-economic unification will be in vain."

What Eliot has to say on the subject of political-economic union merits the closest attention, particularly on the question of antagonisms. And at this point I can't help turning back to the problem of "native versus alien". In his profound work of research, "Kutsanan Vatandaş", Pierre Rosanvallon examines the relativism of the definitions of freedom introduced by the French Revolution. The period elevated the concept of the *citoyen capacitaire* who possessed the right to elect and be elected. Rosanvallon talks of an *excluded class* of women, servants, monks, convicted criminals and those who were unable to offer proof of maturity. Rosanvallon dwells particularly on the principle of *L'impératif d'exclusion*, pointing out that, right up to the present day, the alien has been named, situated and the line of his exclusion determined in the context of a citizenship defined by concepts such as *participation, integration, payment of taxes and the willingness to shoulder the burden of national defence*.⁵ I am perfectly well aware than I keep on returning to this point. If, in point of fact, unity and integration cannot be achieved in the face of the proliferation of antagonisms, can targets such as "Europe" and "Europeanness" ever be finally attained? Or are these targets and the labour to reach them a Sisyphos myth?

I should like to touch upon the main themes put forward by a writer and a philosopher in "Universal Culture and Europe – an Intercivilisation Dialogue" held by twenty-five intellectuals within the body of the European Parliament at the end of 1991. Juan Goytisolo stressed that European culture should necessarily be *plural, mixed and osmotic*. Emmanuel Levinas, on the other hand, again made "the Other" the starting point of his argument. "Ethical peace involves relations with the Other who is not assimilable, who is unique, not reducible, completely other" It means we are talking of a *Human Being* who does not liquidate or even dream of liquidating the alien, the Other; who is

ENİS BATUR

gerçekleşmesine umut bağlama tavırlarından ya da inancından şimdiden yorgun düştüğümü itiraf etmek istiyorum. Edgar Morin'in hem taşralaşma, hem de ulusötesi olmayı şart koştuğu Avrupalıya yakıştırdığı aile kimliğinin, yerel ve bölgesel, ulusal ve uluslararası kimliklerinin toplamı olma durumu, bu toplamdan geleneğe uzanan bütünleşme umudu hepten betime gidiyor.⁹ Morin'in Braudel'den de safdil olduğu kanısındayım. İngilizcenin egemenliğinden ürkülecek bir yan bulamayışı, onu belki de Babil-öncesine ait bir düşün hizasına yerleştiriyor. Bu bağlamda, Butor'un söylediklerini paylaşıyorum: "Avrupa sorununun en canalıcı yanı buradadır: İngilizcenin öteki dilleri silmesi önlenemezse Avrupa diye birşey kalmayacaktır".¹⁰

Avrupa, şu anda İstanbul'da yaşayan bir şair-yazar olarak benim kaygı alanımın merkezlerinden birinde duruyor. Zaman zaman, hatta sık sık, Avrupa'nın olup olmadığı üzerinde düşünmediğim, düşünmekten kaçındığım bir bütünü parçalanmış tarihinin ve şimdisinin içinden geçip gitmeyi yeğlediğim oluyor ve kendimi tuhaf bir Avrupalı saydığımı farkediyorum. Arasına da – ne yazık ki ya da iyi ki insan kendisine arasıra geliyor – kendime geliyor ve düpedüz Avrupasız olduğumu görüyorum. Kelime oyunundan fazlası: Avrupasız olmak, çünkü, Avrupalı olmamaktan, kendini öyle hissetmemekten enikonu farklı bir durum yaratıyor:

Ben buradayım ve kendimi iyi-kötü Avrupalı saymaya hazırım da, Avrupa görünmüyor. Avrupa'nın kendisine "Sis" yazacak bir Tevfik Fikret'i olmalı.

Kendisine "Amerika"nın özel versiyonunu yazacak bir Ginsberg'ü olmalı.

Avrupa'nın epeydir Kundera'sı var tabii: "Ortaçağda Avrupa'nın birliği ortak dine dayanıyordu. Modern çağda bunun yerini kültür (kültürel yaratım) aldı. Bu kültür, Avrupalıların kendilerini tanıdıkları ve tanımladıkları, onunla özdeşleştikleri yüce değerler oldu. Günümüzdeyse kültür de yerini başka birşeye bırakıyor. Ama neye ve kime? Avrupa'yı

prepared to live with him as he is; who even identifies with him and expects him to be exactly like himself.⁶

As for myself, I must confess that I am rather tired of the adoption once again of the "uome universale" fallacy, and of gestures of hope for or actual belief in the realisation of the fallacy. The totality of the family identity which Edgar Morin associated with the European, on condition that he was simultaneously provincial and supra-national, the local and regional, national and supra-national identities, and the hope of integration that arises from this totality and stretches back into tradition, all enter into my definition.⁷ To me, Morin appears even more ingenuous than Braudel. The lack of any fear of a hegemony of the English language may well place him in a pre-Babylonian line of thought. I agree with what Butor has to say in this connection: "The most deadly aspect of the European problem is this; if English cannot be prevented from obliterating the other languages, nothing of Europe will remain."⁸

For me, as a poet and writer living in İstanbul, Europe is one of the main centres of my anxiety. Now and again, or even quite frequently, I feel inclined to escape from the past and present of this dismembered whole of a Europe whose existence or non-existence I have never considered, or actually avoided considering, and I realise that I regard myself as a rather strange sort of European. Now and again – unfortunately, or perhaps fortunately, a man comes to himself now and again – I come to myself, and I realise that I am a non-European. I say non-European, because not to be a European, and not to feel myself as such, is quite a different thing altogether. I am here, and I am quite prepared to regard myself as a European of sorts, but Europe is nowhere to be seen.

Europe needs a Tevfik Fikret to write a "Mist" about it.

Or a Ginsberg to write a special version of "America".

ENİS BATUR

birleştirmeye elverişli yüce değerlerin gerçekleşeceği alan hangisidir? Teknik buluşlar mı? Pazar mı? Demokrasi ideali ve hoşgörü ilkesiyle siyaset mi? Ama bu hoşgörü hiçbir zengin yaratımı ve güçlü düşünceyi korumamışsa boş ve yararsız değil midir? Yoksa kültürün elini ayağını çekmesini insanın kendini rahatlıkla teslim edebileceği bir tür kurtuluş olarak mı görmek gerekir? Bilemiyorum. Yalnızca kültürün yerini bıraktığına inanıyorum. Böylelikle Avrupalı kimliği geçmişte kalıyor. Avrupalı: Avrupa nostaljisi olan".¹¹ Kundera'nın acı, acılı, acımasız cümlelerine yakın buluyorum kendimi. Gene de "Sis" ya da "Avrupa" yazmak için bir yerde, içimde kuytu bir noktada güçlü bir heyecanın devindiğini biliyorum. Nostalji saymıyorum bu duygunun kaynağında yatanı: Avrupalılık yitirilmişse bile, hiçbir zaman kazanılmış değildir ki, dönüp onu özleyelim. Uzun, kronik, sabit bir düşten söz ediyoruz kapı'nın, kapıların eşliğinde. İçimizde, anlaşılan, haramiler dolaşüyor.

★

Bu sayfaları, satırları 1993 güzünde İstanbul'da yazdım, yazıyorum.

(Avrupa'nın, Avrupalılığı biçimlendiren Shakespeare, Dante, Cervantes, Goethe gibi majör şair-yazarları olmuştur. Çoğu kıtanın ötesinden de etkilenmiş, beslenmiş figürler. Gene de, Marco Polo gibi sıradışı bir örneği saymazsak, XIX. yüzyıla dek Avrupalı şair-yazarın kapılarının kurduğu sınırlara yenik düştüğünü görüyoruz. Neden sonra, Nerval'le başlayan Segalen, Claudel ve Malraux'ya uzanan bir keşif süreci devreye girer. Ama Avrupa'nın sınırlarını asıl belirsizleştiren, bu alanda da, yabancıları olmamış mıdır? Kuzey Amerika'nın Henry James'i, Eliot'ı, Pound'u; Orta Amerika'nın Paz'ı; Güney Amerika'nın Borges'i, Cortazar'ı; Dazai, Sadık Hidayet, Leopold Senghor... bu kısalı uzunlu "göç"lerin Avrupa'nın kimliğini ne ölçüde etkilediğini biliyoruz. Kısır olmayan döngü: Bu göçmenler ya da başkaları; ola ki Gauguin'in, Hesse'nin, Gombrowicz'in yerliliğe duydukları yabancılığı yabancı-olan'la paylaşmaya yönelmelerine neden olmuştur.)¹²

But for a long time now Europe has had its Kundera. "In the Middle Ages European unity was based on a common language. In modern times, this has been replaced by culture. This culture became a collection of transcendent values which Europeans recognised and defined, and with which they identified. At the present day culture has yielded to something else. But to what or to whom? In what field can the transcendent values that would serve to unite Europe be realised? Technology? The market? The democratic ideal and the principle of tolerance? But if this tolerance has failed to protect wealth of creation and profundity of thought, is it not empty and useless? Or should we regard the withdrawal of culture from the scene as a kind of liberation to which mankind can comfortably surrender? I don't know. All I know is that culture has yielded its position. European identity is a thing of the past. The European is one who feels nostalgia for Europe."⁹ I feel myself very much in sympathy with Kundera's bitter, sorrowful, pitiless words. I know that in a remote corner of myself there is a certain urge to once again write "Mist" and "Europe". I don't think that the source of this feeling is to be found in nostalgia. Even if Europeanness has been lost, it was never really attained, that I should look back on it with regret. We are talking of a long, chronic, permanent dream, on the threshold of the door, of the doors. It is obvious that robbers are wandering around among us.

★

I wrote, and am writing these pages, these lines, in Istanbul in the autumn of 1993. (There have been major European poets and writers like Shakespeare, Dante, Cervantes and Goethe who moulded the concept of Europeanness. Most of them were nourished and formed by influences from outside the continent. Leaving aside exceptional figures such as Marco Polo, we find that until the 19th century the European poet/writer met defeat at the borders whose gates he himself had constructed. After that, there appeared a period of exploration that began with

ENİS BATUR

Istanbul'dan – Iskenderiye'den, Cezayir'den, Nicosia'dan – Avrupa'ya bakmakla Meksika'dan, Tokyo'dan, Montreal'den ya da Sydney'den, Delhi'den ya da Pekin'den Avrupa'ya bakmak hâlâ bir değil.¹³

(Burada, örtüşme sözkonusu değil belki. Ama ilişkilerin teğet'ten de öte bir boyutu, anlamı var. Öyle bir odak ki İstanbul, Avrupa'nın en iyi görülebildiği, görülebileceği, çoğulluğun en kolay seçilebildiği, seçilebileceği noktalardan biri sayılması doğal. "Sis" in kapsamı, koyulaşma hızı ve merkezleri için de aynı gözlem geçerli: Sis, ortasındayken belirsizdir, onu kıyısının bir yanından daha iyi görebiliriz.)

Istanbul'lu, Avrupalı sayılabilir mi? Son, tehlikeli soru. (Bu soru XII. yüzyılda, XVI. yüzyılda, XIX. yüzyılda bambaşka yanıtlar doğururdu – tıpkı Avrupalı'nın farklı çağlarda farklı tanımlarla ele alınacağı gibi. Bugün bu soru bukalemun.

Barselona'da, Marsilya'da, Palermo'da, Dublin'de, Oslo'da, Kiev'de, Saraybosna'da, Tirana'da, Berlin'de, Lodz'da, Pire'de, Bükreş'te doğmuş, yaşayan, ataları da oralsı pek çok bireyi Avrupalı saymamız güç şimdi: Dinsel, dilsel, budunsal, ulusal ortaklıklar yetmiyor artık pozitif bir birim olarak Avrupalı'yı paralel ve meridyene oturtmaya.

Bir adım ötesi: Avrupalı yok olmuşa, oluyorsa, olacaksa onun kendisini tarihsel, coğrafi, dinsel ve dilsel, ırk ve ulus düzleminde arı bir paydada aramasından kaynaklanmıştır bu: Mengele mi

Avrupalıdır (değildir), Adorno mu (değildir)? Avrupalının olması, kalması, giderek oluşması için tek çıkış yolu, onun bundan böyle müslüman ya da animist, Moğol ya da Kongo kökenli, çokdilli ve melez olacağını bilmesinden, öğrenmesinden, benimsemesinden geçiyor).

Müslüman bir ailenin ateist çocuğuyum ben; Arnavut, Türk, Boşnak, Arap karışımı bir kan dolaşıyor damarlarımda; hiçbir yerin yerlisi değilim, olamadım; birkaç dil konuşabiliyor, birkaç başka dil için yakıcı arzular duyarak yaşıyorum; atalarım Attar ve Dante, Nefî ve Mallarmé, Hlebnikov ve Poe, Bâşo ve Firnas – yaralı ve karamsar da olsam, herşeye karşın, kendimi uzun bir yolun sonunda Avrupalılığa aday buluyorum.

Nerval and continued right up to Segalen, Claudel and Malraux. But wasn't it the alien who, in this field too, blurred the borders of Europe? Henry James, Eliot and Pound from North America; Paz from Central America; Borges and Cortazar from South America; Dazai, Sadık Hidayet, Leopold Senghor... We are well aware of the extent to which these short and long-term "migrants" affected European identity. It was a non-vicious circle; it led to the tendency of a Gauguin, Hesse or Gombrowicz to share with the alien himself the alienation the alien felt towards the native.¹⁰ The view of Europe from Istanbul, Alexandria, Algiers or Nicosia, is still not identical with the view of Europe from Mexico, Tokyo or Montreal or from Sydney, Delhi or Pekin¹¹ (It may not, perhaps, be a batur question here of concentricity, but relations have a dimension and a meaning beyond the tangential. It is quite natural that Istanbul should be regarded as one of the best points from which Europe was and will be observed, and from which its plurality was and will be discerned. The same is true of the extent of its "Mist", its rate of darkening and its centres. The mist is invisible from the centre, we can see it more clearly from the verge.)

Is the citizen of Istanbul to be regarded as a European? That is the last, dangerous question. (The same question prompts quite different answers in the 12th, 16th and 19th centuries – just as different periods were to produced different definitions of the European. Today, the answer is chameleon-like. It is difficult now to regard as European quite a number of people born in Barcelona, Marseille, Palermo, Dublin, Oslo, Kiev, Sarajevo, Tirana, Berlin, Lodz, Piraeus or Bucharest, even though they have lived all their lives there and their ancestors too were from there. Common religious, linguistic, regional or national denominators no longer suffice to position the European as a positive entity in relation to parallel and meridian. One step more: If the European has disappeared, is disappearing or is about to disappear, this is because he has sought his identity on a pure denominator located on the historical, geographical, religious and linguistic, racial and national plane. Is

ENİS BATUR

Bize yeni bir haritacılık felsefesi gerek – elimde tuttuğum son nokta bu.

- 1 Varlık Yayınları, 1964 (çev. Ülkü Tamer), s. 52-55.
- 2 Açılım için: Henry Rousso, "Les Années Noires", Gallimard, 1992.
- 3 Metnin bütünü, iki sayıya bölünerek Adam Sanat'ta ve tek parça olarak Littera'da 1993'de yayımlanmıştır.
- 4 C. Fuentes, "Avrupa'ya Mektup", çev. Nedim Tuğla, Hokka, sayı 7, Mayıs 1990.
- 5 Metnin bütünü için, bkz: F. Braudel, "Avrupa'nın Birleşik Devletleri'ni Yaratmak Gerek", çev. Berran Gelgün, Gergedan, sayı: 14, Nisan 1988.
- 6 T. S. Eliot, "Notes Towards the Definition of Culture", Faber, 1948.
- 7 P. Rosanvallon, "Le Sacre du citoyen", Gallimard, 1992.
- 8 David Sexton, "Universal Culture and Europe", TLS, 29 Nov. 1991.
- 9 E. Morin, "Avrupa'yı Düşünmek", çev. Şirin Tekeli, Afa Yay., 1988.
- 10 "L'Europe en Creux – Une Rencontre avec Butor", Le Monde, 13 Jan. 1988. Çoğul dil konusunda, bkz. Sirene'nin özel sayısı: Berlin, 1988.
- 11 M. Kundera, "Roman Sanatı", Afa Yay., çev. İsmail Yerguz, 1987.
- 12 Bu bağlamda, 1968'de, 1933-45 arasını sürgünde geçiren yazar, bilgin ve siyasetçiler Lüksemburg'da bir araya geldiler: "Littérature de L'Exil", Bad Godesberg, 1968.
- 13 Buraya felsefi bir açılım da getiriyor Deleuze-Guattari ikilisi: "Geo-Felsefe", s. 80-104: "Felsefe Nedir?", çev. Turhan Ilgaz, Yapı Kredi Yayınları, 1993. Bir başka canalcı çalışma, "Doğu kafamızın bir ürünüdür" diyen Thierry Hentsch'in: "L'Orient Imaginaire", Minuit, 1988.

Mengele a European (he isn't) or Adorno (he isn't)? The only way of being, remaining or gradually becoming a European is by knowing, learning and accepting that from now on you will be either a Muslim or an animist, a Mongol or Congolese by extraction, multilingual or of mixed blood.

I am the atheist son of a Muslim family; a mixture of Albanian, Turkish, Bosnian and Arab blood flows through my veins; I don't, and have never been able to belong anywhere; I can speak several languages, and I long to know still more; my forefathers were Attar and Dante, Nefi and Mallarmé, Hlebnikov and Poe, Bâşô and Firnas – even if I am hurt and pessimistic, I find myself, in spite of everything, at the end of a long road a candidate for European citizenship. We need a new philosophy of map-making – that is the last point I hold in my hand.

- 1 Varlık Publications, 1964 (trans. Ülkü Tamer), p. 52,55.
- 2 For further explanation see Henry Rousso, "Les Années Noires", Gallimard, 1992.
- 3 C. Fuentes, "Avrupa'ya Mektup", trans. Nedim Tuğla, Hokka no. 7, 7 Mays 1990.
- 4 For the complete text see F. Braudel, "Avrupa'nın Birleşik Devletleri'ni Yaratmak", trans. Berran Gelgün, Gergedan, no. 14, April 1988.
- 5 P. Rosanvallon, "Le Sacre du Citiyen", Gallimard, 1992.
- 6 David Sexton, "Universal Culture and Europe", TLS, 29 Nov. 1991.
- 7 E. Morin, "Avrupa'yı Düşünmek", trans. Şirin Tekeli, Afa Publications, 1988.
- 8 "L'Europe en Creux – Une Rencontre avec Butor", Le Monde, 13 Jan 1988. For the question of plural language see the special issue of Sirene, Berlin, 1988.
- 9 M. Kundera, "Roman Sanatı", trans. İsmail Yerguz, Afa Publications, 1987.
- 10 In this connection, writers, scholars and politicians who had gone into exile between 1933 and 1945 gathered together in Luxembourg in 1968; "Litterature de L'Exil", Bad Godesberg, 1968.
- 11 The Deleuze-Guattari duo bring a philosophical approach to bear on the subject: "Geo-Felsefe", p. 80-104, "Felsefe Nedir?" trans. Turhan Ilgaz, Yapı Kredi Publications, 1983. Another important work is "L'Orient Imaginaire" by Thierry Hentsch, who declares that "the East is the product of our own minds". Minuit, 1988.

MEMET BAYDUR

Uygarlığın Arka Kapısı
Civilization's Back Door

33

Memet Baydur
Oyun yazarı,
Ankara'da
oturuyor,
Türkiye
doğumlu.
Playwright, lives in
Ankara,
born in Turkey.

Yirminci yüzyıl da bitmek üzere. Sanırım insanlık değerleri açısından fazla olumlu bir zaman dilimi değildi bu. Zaman diliminin olumlusu olumsuz olamaz, getirip götürdüğüyle zamanı yargılayamazsın mı diyorsunuz? Bilemem onu. Ben, yirminci yüzyılın, üç beş yüzyıl gibi kısa bir süre sonra, birtakım akli başında kişiler tarafından bir aptallık ve ölüm yüzyılı olarak etiketleneceğini düşünüyorum. İnsanlık gelişebildiği kadar gelişti ve bir yangın yeri yarattı dünyamızda. Ölüm ile para, ikiyüzlülük ile paranoya, silah ile uyuşturucu, yalan ile çıkar ilişkileri, umursamazlık ile saygısızlık bir yok oluşun horasını tepiyorlar elele, kir pas içinde. Korkusuz ve saygısız insanların ellerindeki kanlı bıçağa bakarak pis pis sırttıkları bir yüzyıl oldu yirminci yüzyıl. Kanlı bıçak diyorum ya siz onu kanlı bir telefon ya da kanlı kararların altına düşünmeden imzayı basan bir kalem olarak da algılayabilirsiniz.

Yirminci yüzyılı bırakıp, birinci yüzyıla bakalım biraz. Oralara da dokuzyüzlü telefonlarla ulaşamayacağımıza göre, bir kitabın kapağını aralayıp yirmiyüzyıl önce Seneca'nın yazdıklarını okumamız gerekecek. Şöyle yazmış adam: "Bizler aklımızı iyice yitirdik. Yalnızca bireyler değil, milletler de. Cinayeti, insan öldürmeyi kanunlarla yasaklıyoruz. Savaşı, toplu öldürmeyi, katliamı alkışlıyor. Vahşetimizin ve açgözlülüğümüzün sınırı yok. Suçlar, bireyler tarafından işleniyorsa daha az zarar verirler. Oysa insafsız ve vahşi bir uygulamanın sürdürülmesi, her gün senato ve meclisin onaylamasıyla hayata geçiriliyorsa ve devletin memurları sade vatandaşa yasaklanmış işleri yapmaya zorlanıyorsa ipin ucu kaçmış demektir. Bir kişinin edeceği bir halt, ölüm cezasıyla engellenmeye çalışılırken, aynı haltı yiyen üniformalı askerleri alkışlıyoruz. Hayvanların en

The twentieth century is about to close. I don't think it's been a very propitious period of time, at least as far as mankind is concerned. Do you counter that time should not be classified with either positive or negative terms, but rather by a determination of what that particular period has either brought to or taken away from man? I'm not so sure. I do think, though, that in the relatively near future of the next two to three hundred years those people who have their wits about them will label the twentieth century an era of stupidity and death. Mankind progressed as far as he could progress, and then turned our world into an inferno. Death and money, deceitfulness and paranoia, weapons and drugs, lies and exploitation, apathy and contempt, amidst all their filth, celebrate this obliteration hand-in-hand. This is the twentieth century, the century in which the fearless and the indecent obscenely smirk at the bloody knives they hold in their hands. I say "bloody knife," but you may also take this to mean a bloody telephone or a pen used without blinking an eye to sign a bloody decision. Let's leave the twentieth century and take a look back at the first century. Seeing that we can't get there by dialing a 900 number, we'll have to open the covers of a book and read what Seneca had to say two thousand years ago. Here are his words:

"We have completely lost our minds, not only as individuals but as nations as well. We pass laws forbidding murder, forbidding the killing of a human being. And then we applaud wars, mass killing, massacre. There is no limit to our violence and our greed. If these crimes are committed by an individual they actually cause less damage. On the other hand, control is lost entirely if, by the vote of the senate and the parliament, a ruthless and savage procedure is put into application, and if civil servants are enjoined to engage in activities forbidden the ordinary citizen. While we try to deter the wrongdoings of one individual through the imposition of the death penalty, we applaud these same wrongdoings if they are committed by those dressed in military uniforms. While other animals live together in peace and harmony, it is utterly shameful that the human being,

MEMET BAYDUR

nazik, en ince ruhlu olanı İnsan, öbür hayvanlar barış içinde yaşarken, savaş yoluyla kan akıtarak zafere ulaşmaktan utanç duymuyor.”

Seneca, yirmi yüzyıl önce, birinci yüzyılda böyle yazmış.

Uygarlık dediğimiz olgunun, Seneca'nın dilinde söylendiği zaman Sivil heceleriyle başlaması elbette küçük bir rastlantı değildir. Yirminci yüzyıl insanları öldürmek için çok uğraştı, bu işe çok zaman ayırdı. Başkalarını öldürmek için çok uğraştı, bunun doğal sonucu olarak kendini yok etmek için çok uğraştı. Bazen bu uğraşta kendini aştığı oldu, intihar etmek için aldığı zehir fazla geldi, kustu ve kurtuldu. 1945'ten beri kullanılmıyor Atom bombası. Ne güzel di mi? Oysa 1945'ten bu yana seyir ettiğimiz ya da katıldığımız savaşlarda ölen insan sayısı, birinci yüzyıldan yirminci yüzyıla kadar bütün zamanların ölü sayısını defalarca katlıyor. Son elli yıl içinde hayata karşı hep ve duraksamadan ölüm kartını kullanmışız. Hiroşima'ya atılan bombanın bir milyon misli büyüklüğünde bir silahlığın üstünde yaşıyoruz. Adına Dünya dediğimiz bu zavallı depo!

Peki umut yok mu?

Nazım Hikmet, Umutsuz Yaşanmıyor derken haklıydı. Umutsuz yaşanmıyor. Anımsamadan da yaşanmadığı gibi. Umut ve anımsamaksa, bir şeylerden sorumlu hissetmek gibi, artık pek önemsenmeyen insani bir titreşimi getiriyor masaya. Kendilerini olup biten her şeyden sorumlu hisseden insanlar... belki yirmibirinci yüzyılın nasıl geçeceğini onlar belirleyecek. Gördüğümüz gibi, umutsuz yaşanmıyor.

Bir İspanyol tarihçi, Avrupa nerede biter sorusunu, şakayla karışık "Sokak kahvelerinin, kaldırım kahvelerinin bittiği yerde" diye yanıtlamıştı. Çocuk parklarının, kitapçılarının, evlerinde kedi, köpek, kuş besleyen insanların, düşünce özgürlüğünün bittiği yerde de diyebilirdi. Polisin ve kaba gücün günlük hayata, askerin ve gizli ittifakların yıllık hayata egemen olmadığı yerler de var dünyada. Uygarlık, günlük hayata ne kadar yansıyor o kadar

the gentlest, the most sensitive of all animals, should spill his fellow's blood in war." Seneca wrote this twenty centuries ago, during the first century. It is certainly not a mere coincidence that that concept we term "civilization," begins in Seneca's language with the root "civil." The twentieth century has tried mightily to kill the civilian population; it has allocated a great deal of time to this very purpose. Its first purpose was to kill others, and as a natural consequence of this, worked hard to destroy itself as well. Sometimes this endeavor even got out of hand and the poison ingested for suicide was too much even for this century to swallow, so it was vomited out, and the suicide prevented. The atom bomb hasn't been used since 1945. Isn't that just great? Actually, since 1945, the number of people killed in all wars is many times greater than the total number of people killed in all other wars since the first century. For the past fifty years it has always been the Card of Death that we have pulled out of the deck. Today we are living on top of an armory which is even a million times more powerful than the bomb that was dropped on Hiroshima. The poor storage site is called "Earth." So, isn't there any hope at all?

Nazım Hikmet was right when he said that man cannot live without hope. We can't live without hope. Just like we can't live without memory. Hope and memory. Just like feeling responsibility for something, it is that almost-forgotten humane impulse which is being placed on the table. People who feel responsible for everything that is happening to them, and around them....perhaps it will be those people who will determine just what will be the course of the twenty-first century. Just as we have seen, we cannot live without hope.

When asked where Europe ends, a Spanish historian replied in jest that it ends at the place where street cafes meet sidewalk cafes. He could have said that Europe ends where children's playgrounds, bookstores, people who keep dogs, cats, or birds in their homes, and where freedom of thought ends. There are places that exist in the world where police and brute force, where soldiers and secret forces do

MEMET BAYDUR

uygarlıktır gibi bir sonuç çıkıyor ortaya. Bu kapıdan bakınca ülkemizde vaziyet pek parlak değil. İnsanların diri diri yakıldığı, bazı cümleleri sarfederek kolayca linç edilebileceğiniz, ilkokullarda arapça duaların ders adı altında çocuklara ezberletildiği, herhangi bir konu üstüne, küfürleşmeden iki gün tartışmanın olanaksız olduğu, herkesin kendini haklı gördüğü, hoşgörölü, alçakgönüllü olmanın, parasal hırsları olmamanın enayilik addedildiği, sonunda suçlayanla suçlunun neredeyse birbirlerine müstahak olduğu bir toplum, giderek uygar olmak yollarından kendi ayaklarıyla uzaklaşan, o yolları açmaya çalışan insanların itilip kakıldığı, küçümsendiği bir toplum olma yolunda hızla ilerliyoruz. Öte yandan Uygarlık kavramıyla Avrupa'yı özdeş konumlara koymak gibi trajikomik bir yanılgıya düşenlerimiz de sayıca çoklar. Siyasi tutukluları ortaçağdan kalma tahta mengenelerle boğarak öldüren İspanya da Avrupa'ydı 1970'lerde. Kadınları, çocukları yakarak öldüren Almanya da Avrupa'dır 1990'larda. İngiliz polisi atları ve coplariyle yürümüşü grevci maden işçilerinin üstüne 1980'lerde. Bunların hiçbirini yirminci yüzyılda uygar toplum manzaraları olarak algılayamayız. Uygarlığın buzlu camından bakarsak, İsviçre Avrupa'nın tam ortasında bence tipik bir vahşi toplum manzarasıyla oturmaktadır. Bu örnekler arttırılabilir.

Avrupa kavramıyla, uygarlık kavramını birbirinden ayıran dinci fanatiklere kadar gider bu yol. Oysa önemli olan şunu anlamaktır sanıyorum: Barbarlıkta birleşen toplumlar, uygarlıkta da birleşebiliyorlar. Bu, biraz da bu dünyada, her şeyin hepimize ait olduğunun bilincine varmakla gerçekleşiyor. Oysa ülkemiz ve hükümetlerimizin tarih boyunca başlıca politikası, bir dostumun dediği gibi, "bu toplumu dünyadan korumak gerekçesiyle, dünyadan ayırmak, soyutlamak olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti tarihi, bir izolasyon tarihidir." Uygar Avrupa'yı, barbarlığın da kaynağı olan Avrupa'dan ayırdetmemizi neredeyse imkânsız kılan bir siyasal tarihimiz var. Aynı dostumun dediği gibi, bizler kendi diktatörlerimizle yüzleşip hesaplaşmak

not maintain annual control of the population. The truth of the matter is that "civilization" is in direct proportion to the amount of civilized behavior reflected in everyday life. When looked at from this point of view, it can be seen that the situation in this country is not very bright indeed. We are moving rapidly in a direction towards an inferior society, towards a place where people are burned alive, where it is easy to be lynched for an uttered word, where children in primary schools are forced to memorize Arab prayers and this is called a "lesson," where it is impossible to have a dialogue over any one issue last more than two days before it turns into a swearing match, towards a place where everyone believes that he and only he is right, a place where a person who is tolerant and modest and not money crazed is dubbed a fool, towards a society in which the accuser and the accused are believed to deserve each other, where people are willing to take those paths leading away from civilization, and where those that are trying to open such paths are pushed and shoved out of the way. On the other hand, it's a tragicomedy that so many people believe that the notion of "European" is identical to the notion of "civilized." In the 1970's, the Spain which strangled its political prisoners with wooden clamps left over from the Middle Ages was a part of Europe. And the Germany of the 90's that burns women and children is a part of Europe. In the 1980's, English mounted police trampled striking miners with their horses and beat them back with their sticks. We cannot conceive of any of these events to be scenes of a civilized twentieth century. If we look through the frosted glass of civilization we can see that Switzerland is sitting square in the center of Europe with its typical landscape of savagery. Many more examples of this kind can be cited. The path goes as far as religious fanaticism which separates the notion of civilization from the notion of Europe. I think that the important issue to understand is that societies that are united by barbarism may also be united by civilization. This in part will come to pass if we are able to reach an understanding that everything in this world belongs to each and every one of us. On the

MEMET BAYDUR

36

yerine, onlarla özdeşleşen bir toplumun insanlarıyız. Uygarlık işte burada zorlaşıyor biraz.

Kendi memleketim için pek iyimser olmadığımı düşünüyorsanız, asfaltın ortasında kafasından vurulmuş bir adam gördüğümü söylerim. İki tavuk, kafasında açılan delikten beynini didikliyorlar adamın. 1990'larda Avrupa'nın ortasında çekildi bu fotoğraf. Bitkin, yorgun bir dünya sendeliyor yirmibirinci yüzyılın kapısında.

Öyleyse neden kötümser değilim? Değilim çünkü yirminci yüzyılın son yıllarında olup biten hiçbir şeyi, tarihin ya da başka bir şeyin sonu olarak görmüyorum. Bir epilog değil bu yüzyılda yaşadıklarımız. Bence daha çok bir prolog ile karşı karşıyayız. Bir şey bitmiyor, tam tersine bir şey başlıyor. Üstelik bu sefer zorla, ite kaka değil, özgür seçimle gelen ve insanoğlu daha iyi bir sistem bulana dek kalacak bir sistem söz konusu. Tarihin sonu gelmedi, tarih şimdi başlıyor diyorum sözün kısası. Sonra neden bilmem, gülümseyerek bir kapıyı aralıyorum ve ardıma bakmadan, cesur bir bebek gibi ilk adımımı atıyorum bu kirli ve güzel bahçeye. Adına uygarlık dediğimiz...

contrary, the major policy of our country and our governments have been, like one of my friends has said, to protect this society from the world by separating and abstracting our country from the rest of the world. "The history of the Turkish Republic has been the history of isolationism." We have had a political history that has made it almost impossible to differentiate between a civilized Europe and the Europe which has been the source of barbarity. As that same friend of mine has said, instead of confronting our own dictators and dealing with them, we have evolved into a society which is identical to them. This then is how civilization becomes even more difficult to achieve.

If you think that I am not very optimistic regarding my own country, I will reply that I have seen a man who was shot in the head, right in the middle of the road. Two chickens were picking at the brains that had spilled through the hole. This was a photograph that was taken during the 1990's in Europe. It is, indeed, an exhausted and weakened world that is crawling towards the door of the twenty-first century.

Why then am I not pessimistic?

I am not pessimistic because I haven't seen anything in the closing years of the twentieth century that heralds the end of our history, or the end of anything else. The events we have been living out at the end of the twentieth century are not an epilogue. I think that actually what we are seeing now is a prologue. Nothing is ending; rather, in fact, something is beginning. And what we are on the threshold of is not being forced upon us, but is rather a system which will come about through a free election of the people and which will be in effect until mankind finds a better one. In short I don't believe it is the end of history, but is, rather, the beginning of history. Then, I don't know why, I squeeze through the crack in the door with a smile on my face and take my first steps forward, like a brave baby not looking back, into this garden, both dirty yet beautiful. Towards this thing we call civilization.

NEIL BELTON

37

Neil Belton
Jonathan and
Cape
yayınevinin
editörü,
Londra'da
oturuyor,
İrlanda
doğumlu.
Editor-in-chief of
Jonathan and
Cape, lives in
London, born in
Ireland.

Avrupa nerede sona erer? Belki de İrlanda'nın batı ucunda, hani o ilk görenlere hep ayı düşündürten gri mermerden kocaman kayalık var ya, yağmur sularıyla yüzeyi yol yol olmuş, adeta matbaadaki bir basım plakasını andıran uçtaki o çıplak, dikey kaya bloku. Burası, Avrupa'nın büyük kalker peyzajlarından birisi olan Burren'dir.

Kayalığın kuru tepelerinden birinin üzerinden bakarsanız, Aran Adaları'nı görürsünüz, bu adalar geçen yüzyıl sonlarının romantik İrlanda milliyetçileri için Avrupa'nın en ucudur, Kelt otantikliğinin son barınağıdır. John Millington Synge alaycı İrlanda tonlarıyla dolu o garip dili ve denizde yaşamını yitiren balıkçılarla onların dulları için acıklı İngilizce şiirlerini bu adalarda yaratmıştır. Ne var ki, küçük adalar gerçekte Burren'in eksiksiz bir jeolojik yankısından başka bir şey değildirler ve fazlaca antik, fazlaca folklorik bir tarzda abartılarak betimlenmiş bir dünyayı burada sona erdirdikleri için, gerçekten de kıtanın ucu gibidirler. Ama burada sınırlar kayıverirler. Mermer çölünün tepesinde dururken New England'a kadar olan Atlantik mesafesini gözünüzün önünde daha kolay

canlandırabilirsiniz ve insanların bu narin doğa parçasında yaptığı tahribatı daha iyi görebilirsiniz. Burren üzerinde yalnızca yabancı dağ bitkileri bitmektedir.

İrlanda, uygarlığın en ucunda olmasından dolayı hem övünge bir memnuniyeti, hem de belli bir tedirginliği bir arada taşıma özelliğiyle tanınır. Londra ve Münih'ten gelen siyasi romantikler İrlanda Cumhuriyeti'nde gerçek olanı aramak için ülkenin Batı'sında ve Güney'inde sefere çıktıklarında, onu ıssız dağlarda, tıklım tıklım dolu pub'larda, daracık sokaklarda bulurlar. Bir başka gerçeklik ise, sınırı aşp Kuzey İrlanda içlerine doğru şöyle bir girilince karşınıza çıkar, burada küçük bir gerilla ordusu, yerel halkın çoğunluğunun birleşik bir

Where does Europe end? At the western edge of Ireland, perhaps, on a vast grey limestone pavement that always makes those who see it for the first time think of the moon: bare upland rock etched by rainwater into pits and slabs, so that the surface has the look of a printer's plate marked with rough linear characters. This is the Burren, one of Europe's great karst landscapes.

Standing on one of its dry hills you can see the Aran Islands, the edge of Europe for romantic Irish nationalists of the last *fin de siècle*, the final refuge of Gaelic authenticity, where J M Synge invented a weird language full of mock-Irish cadences and dramatic English poetry for his doomed fishermen and their widows. But the smaller islands are an exact geological echo of the Burren, and they enclose a world overwritten with too much antiquarian and folkish reflection to seem now like the end of a continent. Boundaries shift. Up on the limestone desert you can imagine more easily the Atlantic distances to New England, and the erosion of fragile landscapes created by humans. On the Burren only tough alpine plants flourish.

Ireland's capacity to evoke raptures of praise and fear for being close to the edge of civilization is notorious. Political romantics from London and Munich cruise the West and South of the Irish Republic in search of the real thing, finding it in the depopulated mountains, the crowded pubs, the narrow roads. Authenticity of a different sort can be found in a short drive across the border into Northern Ireland, where a small guerilla army seeks to break the resolve of the local majority not to be part of a united Ireland and where heavily-armed British troops patrol the towns. For some Europeans Ireland is the ultimate periphery: wild scenery and controlled violence. Like all inhabitants of shorelines, however, the Irish are themselves

NEIL BELTON

İrlanda'nın parçası olmama konusundaki tercihini yadsır ve gene burada tepeden tırnağa silahlı İngiliz birlikleri kasaba kasaba devriye gezer. Bazı Avrupalılar için İrlanda, vahşi peyzajıyla ve kontrol altına alınabilmiş şiddetiyle kıtanın en uç periferisidir. Bütün kıyı insanları gibi İrlanda'lılar da gelgitlerle değişen tehlikeli sınırlara uyum sağlarken, tarih ile günümüzün realitesi olan güvenli bir yerleşim aramak ve her şeyi silip süpüren değişim perspektifi arasında bağdaşım bulmak zorundadırlar.

Bir toplum için neyin önemli olduğu sorusunun yanıtını, 'merkez'in 'çevre' üzerindeki egemenliğine değgin söylemi tersine çevirmek suretiyle iktidar ve bilgi terimleri çerçevesinde aramak özellikle aydınlara cazip gelir. Bununla birlikte, *New York Times*'in kaçamak ve ikiyüzlü yayınında, ABD'nin düşmanlarına dair daha derin ve daha sevimli bir gerçeği görebilirsiniz: "Doğu uzmanlığı"nın uydurmalarında Arap dünyasına değgin koca bir çarpıtma evrenini keşfedersiniz, bu yanıltma Arap dünyasının hükümet etme tarzları konusunda haklı eleştirileri de içerse, kaçınılmaz olarak ezene suç ortaklığı yapmaktadır; aynı şekilde İrlanda'da beş asırlık İngiliz gözetimi, küçümsemesi, yanıltması ve sözde şefkati ardından kalan, sömürgeciliğin empoze etmiş olduğu sahte kimliğin, geçerliliğini hâlâ koruyan dilidir. Yukarıda sözünü ettiğimiz, egemen merkez söylemini tersine çevirme eylemi gerçekten önemli bir değer içermekte ve kültür alanındaki radikallerin düşüncesine yerleşmiş bir alışkanlık haline gelmektedir, ama böyle bir tutum, aynı zamanda resmi bir açıklamanın az çok doğru olabileceğini düşünmeyi ya da verilen bilginin yeterlilik derecesine bakmayı, direnişin dilinin gerçekçi olup olmadığını, tıpkı metropol basınının körü körüne sadakatine benzer bir duruma düşülüp düşülmediğini sorgulamayı da rahatsız edici bir biçimde yadsır. Yaygın olarak, İktidar düşüyle belirlenmiş diğer söyleme dayalı politikanın garip bir sonucu, özellikle Kuzey İrlanda gibi şiddeti içeren bir ulusal ihtilaf sorunun arka planını oluşturduğundan, Komintern anti-emperyalizminin marksist olmayanlar için yeniden düzenlenmiş cilalı bir versiyonudur, deyim yerindeyse, Derrida'dan

forced to negotiate shifting and dangerous boundaries – between history and the demands of present reality, the longing for a secure home and the annihilating prospect of change.

It is tempting, especially for intellectuals, to imagine that you can find what is important about a society, in terms of power and knowledge, by inverting the discourse of the dominant "centre" on the "periphery". Hence, in the evasions and hypocrisy of the *New York Times* can be read a deeper and more sympathetic truth about the enemies of the US; in the fantasies of "orientalism" you discover a universe of falsification about the Arab world that renders even just criticism of its politics suspect, necessarily complicit with oppressive power; from the half-millennium of English surveillance, travesty mistranslation and bewildered affection for Ireland can be extracted a still-operative language of false identity imposed by colonialism. There is much of genuine value in this exercise of inversion which is now a settled habit of thought among cultural radicals, but there is also a disturbing refusal to judge whether a statement is more or less true; whether information is adequate or not; whether the language of nationalism and resistance is realistic, or in fact as blind to a situation as the pieties of the metropolitan press. One strange consequence of a politics based on the discourse of an Other imagined exclusively as Power is – especially with the background of a violent national conflict such as Northern Ireland's – a kind of glossy reinvention of Comintern anti-imperialism for non-Marxists: Dimitrov out of Derrida, so to speak. This odd coupling in Ireland is best exemplified by the Field Day project, a group of professors and writers whose pamphlets, essays and publishing have given an older rhetoric of national sovereignty and national

NEIL BELTON

39

çıkmiş bir Dimitrov'tur. İrlanda'daki bu ilginç montaj kendini en iyi şekilde Field Day projesinde ortaya koymuştu, bir grup profesör ve yazarın broşür, makale ve diğer çeşitli yayınlarını bir araya getiren bu çaba ulusal hükümler ve ulusal gelenek konusundaki bilinen eski retorikçe canlı bir akademik incelik kazandırmaktan başka bir anlama gelmemiştir. Anılan grubun bu başyapıtı İrlanda edebiyatını bütünüyle bir savaş topu olarak yeniden keşfeden 4000 sayfalık bir antolojiden ibarettir. Gerek yayıncılık, gerekse entellektüel düzey açısından büyük bir başarı olmakla birlikte, antolojinin düzenlenme ilkesi kültür milliyetçiliğidir, İrlandalı olmanın güvenliliğinin daha geniş, daha içerikli bir versiyonunun geliştirilmiş biçimidir, yapıtı sert bir dille eleştiren Francis Mulhern'in sözleriyle, "ulusun uzun öyküsüne münasip bir son keşfetme girişi"dir.

Kuşkusuz ki, tüm antolojiler çelişkilidir, ama bir antoloji şayet ulusu yeniden birleştirme amacıyla yola çıkıyorsa, biliniz ki, böyle bir yayın ancak günümüz İrlanda'sına özgü olabilir. Güney'deki devlet yetmiş yıldır olağanüstü ölçüde istikrarlı bir bağımsızlık çizgisi izleyerek bir hayli prestij toplamıştır, faşizmden, yabancı istilasından ve askeri darbelerden kendini koruyabilmiştir; ama aynı zamanda belli başlı iki anayasal zaafı malûl kalmıştır. Bunlardan birincisi, ülkenin tarihi boyunca eğitim ve sağlık kurumlarını denetiminde tutmuş olan ve hâlâ da çağdaş hoşgörün biçimlerine ve haklarına, örneğin kadın haklarına karşı çıkan Katolik Kilisesi'nin melankolik etkisi, ikincisi ise, adanın tümünü kucaklayacak bir devleti öngören devrimci cumhuriyet düşününün iflas ettiğinin bir türlü kabul edilememesidir.

Eamonn DeValera'nın 1937 Anayasası, bizzat devletin resmi görüşünün merkezinde, gökselliği kutsamak için dinsel olanla olmayanın nasıl da birlikte davrandığının klasik bir örneğidir. Anayasa En Kutsal Teslis (Üçlü Birlik)in muhafazasını öngören sözlerle başlamaktadır; 1973'e kadar korunan bir madde ise Katolik Kilisesi'ne özel bir yer atfetmekteydi. Aynı anayasa bütün yurttaşlar için eşitlik ve özgürlüğü benimsediğini ileri sürmekte ve tüm "ulusal toprakları"

tradition a vivid academic sophistication. The group's magnum opus is a 4,000 page critical anthology of Irish writing that reinvents the entire canon of Irish literature. It is a great editorial and scholarly achievement, but its organizing principle is that of cultural nationalism, the development of a broader, more inclusive version of the security of Irishness – "a further attempt to discover an appropriate ending for the long story of the nation", as Francis Mulhern wrote in a sharp critique of the anthology.

All anthologies are controversial, but one that sets out to recompose the nation is bound to be especially so in Ireland today. The southern state has over seventy years of remarkably stable independence to its considerable credit, avoiding fascism, invasion and military coups, but it has lived with two literally constitutional weaknesses. The first is the melancholy influence of the Catholic Church, which has controlled education and medical care for much of the country's history and still prevents the acceptance of many modern forms of toleration and rights, especially for women; and the second is its inability to come to terms with the failure of the revolutionary republican dream – of a state that would coincide with the whole territory of the island. Eamonn DeValera's 1937 Constitution is the classic illustration of how the spiritual and the secular conspired to enshrine fantasy at the heart of the state's view of itself. It invokes the protection of the "Most Holy Trinity" in its opening words, and gives a special position to the Catholic Church (an article not abolished until 1973) – yet claims to accept the equality and liberty of all its citizens; it claims for itself the whole "national territory", including the area settled by a million Protestants who can't imagine an Irish nationality for themselves – yet is careful to repel them by the confessional tone of the

NEIL BELTON

kucaklamayı öngörmektedir; böylece kendileri için İrlanda uyruğunu düşünmeyen bir milyon kadar Protestanın yaşadığı bölgeyi de "ulusal topraklar"dan saydığını açıkça deklare etmesi bile, metnin tamamı içindeki vurgulamalarla hissettirmektedir. Aradan yarım yüzyıl geçmesine rağmen, Güney İrlanda'da boşanma hâlâ serbest değildir. Kadınlar istismar edilmekte ve terkedilmektedirler, buna karşı koyacak haklara da sahip bulunmamaktadırlar. Kürtaj yasaktır, gebeliği önleyici önlemler üzerinde kısıtlamalar vardır ve eşcinsellik de resmi olarak yasaktır.

Ülke Avrupa Topluluğu'na üye olmuştur. Yani artık burası Avrupa'nın bittiği yerin ötesinde değildir, periferi ileriye kaymıştır, birçok bakımlardan ülkenin kültürü, yabancı düşmanlığının can sıkıcı boyutlarda olduğu Britanya'dakinden daha Avrupalı'dır. Bununla birlikte, İrlanda sorununun doğası hâlâ da boşluktur. Ulusun kendi kaderini tayini henüz tamamlanmamış mıdır, bu, imkânsız bir bütünleşme ararışı ve ulusal egemenlik savunusu mudur? (Kuzey Protestanları silahsızlandırılmadıkça, nefret edecekleri bir devlete zorla sokulmadıkça ya da Balkan vahşetinden daha da şiddetli bir uygulamaya maruz bırakılmadıkça böyle bir bütünleşme imkânsızdır.) Yoksa bu sorun demokrasinin derinleştirilmesiyle, haklar için, bildiğimiz sınıf ve cinsiyet farklılıklarına karşı, küçük bir adada güçlü olmayan bir ekonominin başarısı için, yönetimi demokratikçe ortaklaşmış bir Avrupa muhtevası çerçevesinde mücadele etmekle mi ilgilidir?

Soruna başka türlü bir bakış tarzı vardır ve o bakış burada dile getirdiğimiz alternatifi bir ihanet olarak görmektedir.

Batı Belfast'ın Katolik Cumhuriyetçilerinin mağrur, militan ve sekter kültürü İrlanda'nın geleceğine ters düşen bir idealdir. İrlanda'ya özgü bir anti-emperyalizmin daha gür bir sesle tekrarlanmasından başka bir şey değildir. Kuzey Amerika ekolünün yeni moda anti-emperyalizmiyle büyülenmiş olan İrlanda aydınları, burada Anglo-Amerikan kültür karışımının modernleştirilmesi projesinin canlı bir reddiyesini bulurlar. Batı Belfast ahalisi, Dublin ve

entire document. Half a century later there is still no divorce in Southern Ireland. Women are abused and deserted, and have no legal redress. Abortion is illegal; contraception restricted; homosexuality officially forbidden. Meanwhile, the country has become a member of the European Community. Europe does not end here; the periphery has moved, and the culture of the country is in many ways more comfortably European than that of Britain, where agonized xenophobia is normal. Yet the nature of the Irish question is still open. Is it about an unachieved national destiny, a permanent longing for an impossible wholeness (impossible, that is, unless the Northern Protestants can be disarmed and dragged into a state they loathe; or expelled in an act of more than Balkan brutality) and defence of national sovereignty? Or is it about the deepening of democracy, of the struggle for rights, the normal divisions of class and gender and the achievement of a sustainable economy in a small island, in the context of democratically-shared European sovereignty?

There is another way of looking at the question. It sees the alternative posed here as a betrayal.

The proud, militant and sectarian culture of the Catholic Republicans of West Belfast is a rival ideal for the Irish future, a permanent temptation to see in these poor neighbourhoods a more vibrant re-edition of exclusive Irish nationality. Irish intellectuals entranced by the modish new anti-imperialism of the North American academy can find here a living refusal of the "modernizing project of the Anglo-American cultural complex". West Belfast is a remarkably alive and cohesive working class community, a stark contrast to the drug-ridden wastes of Dublin or Liverpool. These literally embattled streets are so full of

NEIL BELTON

41

Liverpool'un köhne mahallelerindeki uyuşukluğun tam tersine, son derece hareketli ve ahenkli bir işçi sınıfı topluluğunu oluşturur. Deyim yerindeyse, her zaman savaşa hazır olan bu sokaklar müşterek bir canlılıkla doludur ve tabii bu nedenle o insanlar mağlup edilemezler, ama daha acısı galip de gelemezler. Batı Belfast, IRA'nın ülkede mutlak çoğunluğa sahip olduğu tek yöredir ve temsilcilerinin ateşkes için İngiliz hükümetine sürdükları koşul, Kuzey Protestanlarını İngiliz yönetiminin sona ermesini kabule zorlamasıdır. Her iki tarafa da hareket imkânı tanımayan bu kısır politika, 1993'te Kuzey İrlanda'daki tek politika olup, Güney İrlanda için pes perdeden çalmaktır, çünkü Güney İrlanda birkaç mil ötesinde kısır bir döngü halinde süren savaştan uzak durmaya çalışmaktadır.

Avrupa demokrasinin, insan ve yurttaşlık haklarının sınırlarının sürekli olarak genişletilmesi gereksinimi içindedir. Şayet o sınırları sabit tutabileceğinizi sanırsanız, kıtayı keyfi bir etnik homojenlik kalesine dönüştürmeye kalkışırsanız, tehlikeli bir illüzyona kapılmış olursunuz. Aynı şekilde, Avrupa toprağını terketme güdüsü, ya da onun kenarında, veya dışında yaşama tasavvuru da bir yanılsamadır. Örneğin, yukarıda sözünü ettiğimiz Field Day Projesi'nde böyle bir geriye bakış nostaljisi görülmektedir. Eğer İrlanda bir kumar oynayarak, geleceğe Batı Belfast'ın gözüyle bakacak olursa çok vahim bir yanılsa düşer, çünkü çözüm ne "sömürgecilik sonrası söylem"nin içinde

saklıdır, ne de Protestanların üniter bir devlete mecbur edilebilecekleri yolundaki düşlerde. Böyle bir devleti öngörmenin 20. yüzyıl sonunda korkunç bir çılgınlık olacağını ve bütün dünyada ayrılıkçılık akımları önüne geçilmez boyutlardayken, birtakım devletler ister şiddet yoluyla, ister barışçıl bir şekilde ayrıştırlarken zorla çok-uluslu bir devlet yaratmaya kalkışmanın olacağını kabul etmek daha uygundur kanısındayım. Ulster Protestanları, Slovakların, Slovenlerin, Abazaların ve Irak Kürtleri'nin terketmiş oldukları türden bir devlete niçin girsinler? Güney İrlandalı için bu acı realiteyi kabul etmek pratikte zor olmamıştır, devlet de kendi temel belgesinden, adanın tüm kıyılarını kucakladığı yolundaki iddialarını resmen silmek

communal elan, of course, because they cannot be defeated; but nor, tragically, can they win. West Belfast is the only area in the country where the IRA has an absolute majority, and its political representatives are reduced to demanding of the British government that it force the Northern Protestants to accept the end of the British rule they desire as the price of an armistice. This is the politics of impotent stalemate, and it is almost the only politics in Northern Ireland in 1993. It can also strike deep chords in Southern Ireland, which is otherwise utterly distant in its concerns from the communal war fizzling viciously a few miles above its head.

Europe needs constantly expanding boundaries of democracy and human and civil rights. To think that you can fix those frontiers, turn the continent into a fortress of arbitrary ethnic and social homogeneity, is a dangerous illusion. So is the impulse to leave the terrain of Europe, to imagine that you can exist out there on the edge. There is something of that nostalgic backward glance in Field Day, for example. Ireland is unlikely to take that gamble: to see Ireland from the viewpoint of West Belfast would be a literally fatal error of perspective; yet the impulse is there, underneath the anxious explorations of "postcolonial discourse" and the fantasies of Protestant compliance in a unitary state. It would be better to recognize that any such state would be a monstrous aberration in the late twentieth century, that it would be an attempt to create forcibly an unhappy multinational state against an irresistible current of separatism that is dissolving such states violently or peacefully all over the world. Why should the Protestants of Ulster agree to enter a state of the kind that the Slovaks, Slovenes, Abkhazians and Iraqi Kurds have already left? For the Southern Irish,

NEIL BELTON

zorundadır. Sözü ettiğimiz eski rövanşist metnin geniş görüşlülükle yeniden kaleme alınması Kuzey'deki Birleşmecileri, ülkenin altı idari bölümünde yaşamakta olan azınlığın tam demokratik haklarını yadsıma mazeretinden yoksun bırakacaktır.

İrlanda'nın paradoksu şudur: Kendi milliyetçiliğinin demokratik bir geleceği ancak "milliyetçiliği geride bırakmasıyla" mümkündür. Bunda çelişkili bir yan yoktur. Kökenini kırsallıktan alan geleneksel İrlanda müziğiyle kendinden geçmek ile stadyumdaki U2 rock konseri pekala yanyana yaşayabilir, İrlanda deneyinin çok farklı, çok özgün olduğu ve İrlanda edebiyatının İngilizce'de kök saldığı yolundaki bilgi onun Anglo-Amerikan kültürüyle diyalog kurmasını yasaklamak anlamına gelmez.

Bugün artık edebiyat kırsal ve mitik olmaktan çok kent edebiyatıdır. Son yılların en önemli İrlanda romanlarından birisi, işçi sınıfına mensup Dublin'li bir grup gencin Amerikan soul müziği çalmak üzere bir araya gelip bir müzik ekibi oluşturmalarını öyküler.

Batı İrlandalılar bir şeyleri yitirmiş olduğumuz duygusunu taşıyorlar ve uygarlığın kenarında durmanın, dünya kültüründeki bugünkü korkunç sıradanlaşmadan daha iyi olduğunu düşünüyorlar.

Burren'da durup Aran Adaları'nın en küçük ve en yakın olanına bakarken soylu Kelt barbarını son derece nazik biri olarak tahayyül etmek pek kolaydır, ama gerçekte oradan arta kalan Avrupa'nın sahil kayalığı üzerindeki koskoca okyanusun sesidir, artık yitip gitmiş yaşam biçimlerinin belleğidir. Ve günümüzün kaba adaletinin bir parçası haline gelmiş olmanın tesellisidir. Unutmayalım ki, beterin de beteri var.

acceptance of this harsh reality has in practice been easy; the state, however, has yet to bring its founding document into line with reality by formally deleting its claim to every indentation of the island's shores. And a generous rewriting of this classic text of interwar revanchism would rob the Northern Unionists of any excuse to deny the nationalist minority of the six counties their full democratic rights.

The paradox of Ireland is that a democratic future for its nationalism can only be "post-national", shorn of the confessional and irredentist trappings that for most of its history have been allowed to define it. There is no contradiction in this. A fascination with traditional Irish music, which thrives well away from its rural sources, can co-exist with a tolerance for the stadium rock of U2; the knowledge that Irish experience is something different and specific is the root of a brilliant Irish literature in English, without inhibiting its dialogue with Anglo-American culture. This is now a literature of the city more than of rural nature and myth. One of the best Irish novels of recent years was about a group of young Dublin working-class people coming together to form a band – to play black American soul music.

There is still for some Irish people the feeling that we have lost something, that being on the rim of civilization is better than this awful normality of world culture. It is easy to dream of the gravely polite Celtic noble savage as you stand on the Burren looking out towards the nearest and smallest of the Aran Islands; but what remains is the loneliness, the pull of the huge ocean on the European shelf, the memory of vanished forms of life and the relief at being part of the rough justice of the present. There are worse places to be.

JACQUES DERRIDA

Öteki Uzantı L'autre Cap

43

Jacques Derrida
Yazar ve
yapı-çözümleyici
akımın
kuramcılarında,
Paris'te oturuyor.
Cezayir doğumlu.
Writer and
theoretician of
de-constructionism,
lives in Paris,
born in Algeria.

Bu paradoksun paradoksundan itibaren, çekirdeğin zincirleme tepkimesi sonucu, bütün önermeler bütün buyurmalar bölünüyor, uzantı (baş) parçalanıyor, sermaye kimliksizleşiyor: göndermesini kendine yöneltmeye başlıyor, sadece *kendi kendisiyle* ve öteki uzantıyla, öteki uzantının kıyısıyla olan farklılığı içinde bir araya gelerek değil, aynı zamanda artık bir araya gelemediği için açılmak suretiyle de göndermesini kendine yöneltmeye başlıyor. Açılıyor, şimdiden açılmaya başladı bile; bunu göz önünde tutmak *gerekliyor*, bu da nasıl olsa yürürlüğe girmiş olduğu düşünülen bir zorunluğu arşivlemek ya da kaydetmek anlamına değil, *anımsatarak belirtmek* anlamına geliyor. Sermaye, her ne kadar zıt, savaş halinde bile olsa, hatta bu zıtlık bir iç zıtlık bile olsa, *bir öteki uzantının öteki kıyısına* açılmaya başladı. Ne var ki, aynı zamanda, *tam da bu nedenle*, sermaye, genelde, uzantı-*daki* ötekini sezme, ötekinin nereye varmak istediğini görmeye, ötekine kulak vermeye başladı. Daha radikal olarak, daha ağır bir biçimde (ama bu şansı hafif olan, algılanması güç bir ağırlık; ötekinin deneyiminden öteye gitmeyen bir ağırlık) açılmaya, ya da daha doğrusu açılmaya razı olmaya, ya da daha doğrusunu söylersek, ötekine kendiliğinden açılmaksızın, uzantının bundan böyle *ötekim* diye – *kendiyle öteki* diye – kendine göndermekten bile aciz olduğu bir açılmadan etkilenmeye başladı.

Öyleyse, Avrupa belleğinin çağrısına cevap verme *görevi*, Avrupa adı altında verilen sözleri anımsatma görevi, Avrupa'yı yeniden kimliklendirme görevi, bu adın genel anlamda çağrıştırdığı şeylerle karşılaştırma kabul etmeyecek kadar çaplı bir *görev*; ayrıca, öteki bütün görevlerin bu görevi sessizce de olsa varsayıdıklarını gösterebiliriz.

A partir de ce paradoxe du paradoxe, par la propagation d'une fission en chaîne, toutes les propositions et toutes les injonctions se divisent, le cap se fend, le capital se désidentifie: il se rapporte à lui-même non seulement en se rassemblant dans la différence avec lui-même et avec l'autre cap, avec l'autre bord du cap, mais en s'ouvrant sans pouvoir plus se rassembler. Il s'ouvre, il a déjà commencé à s'ouvrir, et il faut en prendre acte, ce qui veut dire affirmer en rappelant et non pas seulement archiver ou enregistrer une nécessité qui de toute façon se trouve à l'oeuvre. Il a commencé à s'ouvrir sur l'autre rive d'un autre cap, fût-il opposé, et dans la guerre même, et l'opposition fût-elle intérieure. Mais il a du même coup, par là même, commencé à deviner, à voir venir, à l'entendre aussi, l'autre du cap en général. Plus radicalement encore, plus gravement (mais c'est la gravité d'une chance légère et imperceptible qui n'est autre que l'expérience même de l'autre), il a commencé à s'ouvrir ou plutôt à se laisser ouvrir, ou, mieux encore, à être affecté d'ouverture sans s'ouvrir de lui-même sur un autre, sur un autre que le cap ne peut même plus rapporter à lui-même comme son autre, l'autre avec soi.

Alors le devoir de répondre à l'appel de la mémoire européenne, de rappeler ce qui s'est promis sous le nom de l'Europe, de ré-identifier Europe, c'est un devoir sans commune mesure avec tout ce qu'on entend généralement sous ce nom mais dont on pourrait montrer que tout autre devoir peut-être le suppose en silence.

Ce devoir dicte aussi d'ouvrir l'Europe, depuis le cap qui se divise parce qu'il est aussi un rivage: de l'ouvrir sur ce qui n'est pas, n'a jamais été et ne sera jamais l'Europe.

Le même devoir dicte aussi non seulement d'accueillir l'étranger pour l'intégrer, mais aussi pour reconnaître et accepter son altérité:

JACQUES DERRIDA

Bu *görev*, Avrupa'yı, bölünen uzantıdan başlayarak açmayı da zorunlu kılıyor; çünkü bu uzantı aynı zamanda bir kıyı: Avrupa'yı, Avrupa olmayana, hiçbir zaman Avrupa olmayana, hiçbir zaman Avrupa olmayacak olana açmak.

Aynı görev, yabancıyı sadece entegre etmek için konuk etmeyi değil, aynı zamanda onun farklılığını tanımayı, kabul etmeyi zorunlu kılıyor: bunlar Avrupalı ve ulusal bilincimizi bölen iki konukseverlik kavramı.

Aynı görev, sermayeye son verme bahanesi altında, avrupa demokrasi ve mirasını yok etmiş olan totaliter dogmacılığı ("kuramsal-açısından-uygulama açısından" hiç bıkmadan) eleştirmenin yanı sıra, dogmacılığını yeni görünüm kılığı altına yerleştiren bir sermaye dinini eleştirmeyi de zorunlu kılıyor ki bu geleceğin ta kendisi, aksi takdirde gelecek olmayacak.

Aynı görev, *eleştirinin*, *eleştirel düşüncenin*, *eleştiri geleneği*'nin erdemini yeşertmenin yanı sıra, eleştirinin erdemini, eleştiri ve soru ötesinde, bu erdemi tehlikeye atmadan düşünen, aşan dekonstrüktis bir genealoji alanına çekmeyi de zorunlu kılıyor.

Aynı görev bir demokrasi düşüncesinin Avrupa, *tek* Avrupa mirasını üstlenmesi gerekliliğinin yanı sıra demokrasi düşüncesinin, uluslararası hukuk düşüncesinde de görüldüğü üzere, hiçbir zaman verilmiş bir şey olmadığını, statüsünün kantçı anlamda düzenleyici bir statü bile olmadığını, üstünde düşünülmesi gereken *gelecek* bir şey olduğunu bilmeyi zorunlu kılıyor: ille de yarın gelecek değil, (ulusal ve uluslararası, devlet ya da devlet-ötesi) *gelecek* bir demokrasi değil, ama ümit, vaat yapısı barındıran bir demokrasi – *yani geleceği buraya şimdiye taşıyan şeyin belleğine sahip bir demokrasi*.

Aynı görev farklılığa, bölgesel dillere, azınlığa, tekilliğe, temel hakkın evrenselliğine, anlatım isteğine, anlaşma ve tekanlamlılığa, çoğunluk yasına saygı göstermeyi, ırkçılığa, milliyetçiliğe, yabancı düşmanlığına karşı çıkmayı zorunlu kılıyor.

Aynı görev aklın otoritesi altına girmeyen her şeye hoşgörülle yaklaşmayı, saygı göstermeyi

deux concepts de l'hospitalité qui divisent aujourd'hui notre conscience européenne et nationale.

Le même devoir dicte de critiquer ("en-théorie-et-en-pratique", inlassablement) un dogmatisme totalitaire qui, sous prétexte de mettre fin au capital, a détruit la démocratie et l'héritage européen, mais aussi de critiquer une religion du capital qui installe son dogmatisme sous de nouveaux visages que nous devons aussi apprendre à identifier – et c'est l'avenir même, il n'y en aura pas autrement.

Le même devoir dicte de cultiver la vertu de cette critique, de l'idée critique, de la tradition critique, mais aussi de la soumettre, au-delà de la critique et de la question, à une généalogie déconstructrice qui la pense et la déborde sans la compromettre.

Le même devoir dicte d'assumer l'héritage européen, et uniquement européen, d'une idée de la démocratie, mais aussi de reconnaître que celle-ci, comme celle du droit international, n'est jamais donnée, que son statut n'est même pas celui d'une idée régulatrice au sens kantien, plutôt quelque chose qui reste à penser et à venir: non pas qui arrivera certainement demain, non pas la démocratie (nationale et internationale, étatique ou trans-étatique) future, mais une démocratie qui doit avoir la structure de la promesse – et donc la mémoire de ce qui porte l'avenir ici maintenant.

Le même devoir dicte de respecter la différence, l'idiome, la minorité, la singularité, mais aussi l'universalité du droit formel, le désir de traduction, l'accord et l'univocité, la loi de la majorité, l'opposition au racisme, au nationalisme, à la xénophobie.

Le même devoir commande de tolérer et de respecter tout ce qui ne se place pas sous l'autorité de la raison. Il peut s'agir de la foi, des différentes formes de la foi. Il peut s'agir aussi de pensées, questionnantes ou non, et qui, tentant de penser la raison et l'histoire de la

JACQUES DERRIDA

zorunlu kılıyor. İnanç olsun, inancın farklı biçimleri olsun. Düşünceler için de aynı şey söz konusu, sorgulayıcı olsunlar ya da olmasınlar, aklı ya da aklın tarihini düşünmeyi denerken, aklın düzenini zorunlu olarak aşan ama buna karşı akıldışı olmayan, akıldışından yana da olmayan düşünceler; zira bu düşünceler, aynı zamanda Aydınlanma, *Aufklärung* ya da *Illuminisma* idealine sadık kalmaya çalışabilirler; bu idealin sınırlarını da tanıyarak, bu zamanın, bizim olan bu zamanın – *bugünün* Aydınlanma'sına. Bugün, gene bugün (“BUGÜN ne yapacaksınız?”) *Aynı görev*, bir sorumluluk da dayatıyor kuşkusuz, çelişen bu iki yanlı zorunluğa uygun biçimde düşünme, konuşma ve eyleme geçme sorumluluğu – çelişki sadece görünürde kalan ya da yanıltıcı bir çatışki olmamalı (hatta Kantçı dialektik çerçevesinde transsendental bir yanılısma da olmamalı, aynı zamanda somut, ve *uygulamada*, bitmeyen tükenmeyen bir çatışki olmalı. Ama aynı görev belli bir sorumluluğa karşı çıkana saygı göstermeyi de gerektiriyor, mesela atanmış herhangi bir mahkeme önünde hesap verme sorumluluğuna. Biliyoruz, en tehlikeli jdanovculuk, büyük harfle Toplum ya da Tarih önünde sorumsuzlukla suçladığı aydınlara karşı çıkabildiyse, bir de bu sorumluluk söylemini kullanarak karşı çıkabilmiştir; toplum ya da tarihin önceden belirlenmiş, şu ya da bu, yani şimdiki durumu, şu ya da bu – Durum u – Devlet i aracılığıyla, o dönemlerde *şimdilik* “temsil edilmiş olan” Toplum ya da Tarih önünde. Duruyorum çünkü geç oldu; bu iki yanlı göreve verilebilecek örnekleri çoğaltabiliriz. Öncelikle yapılması gereken şey, bu çifte görevin, bugün Avrupa'da büründüğü şimdiye kadar hiç görülmemiş olan biçimlerini ayırtmaktır. Çatışkının bu sınavını burada yalnızca hoşgörüyle karşılamak değil, aynı zamanda (mesela iki yanlı engel, karara bağlanamayanın alanı, edimsel çelişki, vs. türleri çerçevesinde) bu sınava sahip de çıkmak. Yapılması gereken, bunun hem kendine özgü ya da nükseden biçimini hem de tükenmeyen tekilleşme tarzını tanımaktır – çünkü aksi takdirde, bundan böyle ne olay, ne karar, ne sorumluluk, ne ahlak, ne

raison, excédent nécessairement son ordre, sans devenir pour autant de ce simple fait irrationnelles, encore moins irrationalistes; car elles peuvent tâcher aussi cependant de rester fidèles à l'idéal des Lumières, de l'*Aufklärung* ou de l'*Illuminismo*, tout en reconnaissant ses limites, pour travailler aux Lumières de ce temps, de ce temps qui est le nôtre – aujourd'hui. Aujourd'hui, aujourd'hui encore (“Qu'allez-vous faire AUJOURD'HUI?”). Ce même devoir appelle certes une responsabilité, la responsabilité de penser, de parler et d'agir conformément à ce double impératif contradictoire – et d'une contradiction qui ne doit pas être seulement une antinomie apparente ou illusoire (ni même une illusion transcendante dans une dialectique de type kantien) mais effective et, à l'expérience, interminable. Mais il appelle aussi au respect de ce qui refuse une certaine responsabilité, et par exemple de répondre devant n'importe quel tribunal institué. Nous savons que c'est en tenant aussi le discours de la responsabilité que le plus sinistre jdanovisme a pu s'exercer à l'endroit d'intellectuels accusés d'irresponsabilité devant la Société ou l'Histoire alors “représentées”, *présentement*, par tel ou tel état déterminé, c'est-à-dire présent, de la société ou de l'histoire, tel ou tel Etat tout court.

Je m'arrête parce qu'il est tard, on pourrait multiplier les exemples de ce double devoir. Ce qu'il faudrait faire, surtout, c'est discerner les formes inédites qu'il prend aujourd'hui en Europe. Et non seulement accepter mais revendiquer ici cette épreuve de l'antinomie (sous les espèces, par exemple, de la double contrainte, de l'indécidable, de la contradiction performative, etc.). Ce qu'il faudrait, c'est en reconnaître et la forme typique ou récurrente et la singularisation inépuisable – sans lesquels jamais il n'y aura ni événement, ni décision, ni responsabilité, ni morale, ni politique. Ces

JACQUES DERRIDA

de politika olacaktır. Bu koşulların *biçimi* ancak olumsuz olabilir (x olmasaydı y olmazdı). Sadece bu olumsuz biçimden emin olabiliriz. Bu olumsuz biçimi olumlu bir kesinliğe çevirip (“ancak şu koşulda olay, karar, sorumluluk, ahlak ya da politika oluşmuş olacak” dediğimizde) kendimizi, hatta ötekini de aldatmaya başladığımızdan emin olabiliriz.

Burada, bu (olay, karar, sorumluluk, ahlak, politika – Avrupa) adları altında, kuramsal determinizm, bilgi, kesinlik, yargı, “Bu şudur” biçimindeki önerme alanlarını, daha genel ve daha temel olarak *şimdi* ya da *şimdileme* (*takdim*) alanlarını aşmaktan öteye gitmeyen (ve aşması *zorunlu*) “şeyler”den bahsediyoruz. Aşmaları gereken şeylere indirgendikçe, yanılma, bilinçsizlik, düşünülmemiş olan ve sorumsuzluk, her seferinde bilinç rahatlığının o herkese gösterilebilen, takdim, temsil edilebilen yüzüne dönüşüyor (ki şunu da belirtmek gerekir, ortaya serilmiş bilinç rahatsızlığının asık suratlı, gülümsemeyen maskesi, çoğu zaman, ortaya, fazladan bir kurnazlıktan öte bir şey koyamıyor; yani bilinç rahatlığı, tanımı gereği bitip tükenmez kaynaklara sahip, bu kaynaklar her zaman kullanılabilir).

Son bir söz daha. Çekirdeğin söylemimize sirayet eden zincirleme tepkimesinde olduğu gibi, bu paradoksun paradoksu, bizi, bu eski Avrupa adını temkinli bir biçimde çok ciddiye almaya, yani bu adı, belli bir durum içinde anımsadığımız (kendimize anımsattığımız), vaad ettiğimiz (kendimize vaad ettiğimiz) en iyi paleonym olarak sadece hafifçe tırnak içine almaya yöneliyor. Aynı nedenlerden, “sermaye” sözcüğünü de benzer bir anlamda kullanmaktan yanayım, sermaye ya da başkent. Tabii “kimlik” ve “kültür” sözcüklerini de. Ben Avrupalıyım, kuşkusuz Avrupalı bir aydınım, bunu anımsatmaktan hoşlanıyorum, bunu kendime anımsatmaktan hoşlanıyorum, ne diye inkâr edeyim. Ne adına inkâr edeyim. Ama kendimi baştan aşağı Avrupalı gibi hissetmiyorum, baştan aşağı Avrupalı değilim. Demek istediğim, demeden geçemeyeceğim, demem gereken şey şu, bir şeyin tümüyle bir parçası olma anlamında ait olmakla, baştan aşağı ait olma birbiriyle bağdaşan şeyler olmamalı. Benim

conditions ne peuvent avoir qu’une forme négative (sans X il n’y aurait pas Y). On ne peut être assuré que de cette forme négative. Dès qu’on la convertirait en certitude positive (“à telle condition, il y aura sûrement eu événement, décision, responsabilité, morale ou politique”), on pourrait être sûr de commencer à se tromper, voire à tromper l’autre.

Nous parlons ici sous ces noms (événement, décision, responsabilité, morale politique – Europe!) de “choses” qui ne peuvent qu’excéder (et qui doivent le faire) l’ordre de la détermination théorique, du savoir, de la certitude, du jugement, de l’énoncé en forme de “Ceci est cela”, plus généralement et plus essentiellement l’ordre du présent ou de la présentation. Chaque fois qu’on les réduit à ce qu’elles doivent ainsi excéder, on donne à l’erreur, à l’inconscience, à l’impensé, à l’irresponsabilité, le visage si présentable de la bonne conscience (dont il faut dire aussi qu’un certain masque grave et sans sourire de la mauvaise conscience déclarée n’affiche souvent qu’une ruse supplémentaire: la bonne conscience a, par définition, des ressources inépuisables, on pourra toujours les exploiter). Un dernier mot. Le paradoxe du paradoxe, comme la fission en chaîne qu’il étend à notre discours, devrait nous pousser à la fois à prendre très au sérieux le vieux nom d’Europe et à ne le prendre, prudemment, légèrement, qu’entre guillemets, comme le meilleur paléonyme, dans une certaine situation, pour ce que nous (nous rappelons ou ce que nous (nous) promettons. Pour les mêmes raisons, j’en userais ainsi du mot “capital): la capitale ou le capital. Et, naturellement, des mots “identité” et “culture”.

Je suis européen, je suis sans doute un intellectuel européen, j’aime le rappeler, j’aime à me le rappeler, et pourquoi m’en défendrais-je? Au nom de quoi? Mais je ne suis pas, ni ne me sens de part en part européen. Par quoi je

JACQUES DERRIDA

kültürel kimliğim, adına konuştuğum kültürel kimlik, sadece Avrupalı değil, kendi kimliğine özdeş olan bir şey değil ve ben de baştan aşağı "kültürel" değilim.

Eğer sonuçlamak için *daha başka şeyler arasında* kendimi Avrupalı hissettiğimi söylersem, bu, tam da bu bildiri yoluyla, az ya da çok Avrupalı olduğum anlamına mı gelir. Şüphesiz her ikisi de, az ya da çok. Buna karar vermek, herhalde ötekilere, ve *ötekiler arasında* bana düşüyor.

veux dire, j'y tiens ou je dois dire: je ne veux pas et ne dois pas être européen *de part en part*. L'appartenance "à part entière" et le "de part en part" devraient être incompatibles. Mon identité culturelle, celle au nom de laquelle je parle, n'est pas seulement européenne, elle n'est pas identique à elle-même, et je ne suis pas "culturel" de part en part.

Si je déclarais pour conclure que je me sens européen *entre choses*, serait-ce être par là en cette déclaration même, plus ou moins européen? Les deux sans doute. Qu'on en tire les conséquences. Aux autres, en tout cas, et à moi *parmi eux*, d'en décider.

RICHARD FALK

Avrupa Kapıları Üzerine Düşünceler; Bir Yorum A Meditative Comment on European Doors

62

Richard Falk
Princeton
Üniversitesi'nde
Uluslararası
Hukuk
profesörü,
ABD doğumlu.
Professor of
International Law
in Princeton
University,
born in USA.

Amerikalılar için “kapılar” ve diplomasi arasındaki ilişkinin her zaman özel bir anlamı olmuştur. Bu konu açıldığında akla ilk gelen doğal olarak, 1899-1900 arasında, zamanın dışişleri bakanı John Hay’ın formüle ettiği, Çin’e ilişkin, açık kapı denem politikası oluyor. Bu formül aslında ABD’nin sömürgeci ayrıcalıklar konusundaki ikili tutumunun bir göstergesidir. 1894-95 Çin-Japon savaşının Çin için olumsuz bir sonucu da emperyalist güçlerin bir dizi taleplerine maruz kalmak olmuştur: Almanya Kiaochao limanını 99 yıllık kiralama hakkı elde etti, Fransa Kwangchau-Wan’ı, İngiltere Wei-hei-wei limanını “kiraladı” ve Rusya da Mançurya’yı 25 yıllığına sınırsız bir şekilde kullanma hakkını kaptı. Birleşik Devletler hükümeti bir yandan kendini bu güçlerden ayırmak isterken bir yandan da ticari ve her türlü çıkarlarını korumak istiyordu, bu yüzden de resmen Pekin’deki hükümete danışmak yerine Avrupalı sömürgeci hükümetlerden ve Japonya’dan, Çin’den ticari ve diplomatik çıkarlar söz konusu olduğunda Ameirka’nın da onlarla eşit olacağı konusunda güvence istedi. Hay’ın “meşru Amerikan çıkarları” olarak tanımladığı bu çıkarlar Berlin, Paris, Londra, Roma, St. Petersburg ve Tokyo’da karara bağlanacaktı. Dolayısıyla emperyalist güçler için Çin açık kapısı – emperyalistler arasında eşitlik – bir soruyu öne çıkarıyordu: Çin nerede biter?

Bu soru akla hemen başka bir soruyu getiriyor: Avrupa nerede başlar? Çar Alexander’ın St. Petersburg’dan yönettiği sarayında Fransızca konuşulan Rusya, Moskova’da merkezleşmiş, can damarları Asya’ya bağlı bir Rusya’dan çok daha Avrupalı görünüyordu; Leo Tolstoy’un *Savaş ve Barış*’ının özündeki gerçeklik de budur. Ancak Gorbachev için eski Sovyetler Birliğinin içinden açılması, Avrupa Evi’nin bir sakini olması halinde gerçekleşecekti.

The connection between “doors” and diplomacy has a special resonance for Americans. What is recalled, of course, is the so-called Open Door Policy towards China that was enunciated in 1899-1900 by the then Secretary of State, John Hay. It was a quintessential expression of US ambivalence toward colonial privilege. In the aftermath of the Sino-Japanese War of 1894-95 China was exposed to a series of claims by imperial powers: Germany received a 99-year lease to the harbor of Kiao-chao, France “leased” Kwang-chau-wan, England the port of Wei-hai-wei, and Russia held the Manchurian peninsula on an unrestricted 25 year lease. The United States Government wanted to distinguish itself from these powers, yet protect its commercial and other interests in China, and so formally asked not the government in Peking, but the European colonial governments and Japan to give their assurances that it would be treated with equality by China within its sphere of commercial and diplomatic interests. That is, so-called “legitimate American interests” as these were described in Hay’s note were to be handled in Berlin, Paris, London, Rome, St. Petersburg, and Tokyo. And so the Open Door of China-equality for imperialists-provokes a question: Where did China end? Which, in turn, raises another question: Where did Europe begin? The Russia governed from St. Petersburg by Czar Alexander, with French as its court language, seemed much more European than a Russia centered in Moscow with its Asian heartland character, a reality at the core of Leo Tolstoy’s *War and Peace*. Yet for Gorbachev an opening of the then Soviet Union from within implied inhabiting “the European house”. To become European appeared as a way to repudiate Asiatic despotism, to signal an opening of Russia and a true closing of the Stalinist era. Perhaps, at least, it is evident that diplomatic

RICHARD FALK

63

Avrupalılaştık, Asya despotluğunun reddedilmesinin, Rusya'nın dışarı açılmasının ve böylece Stalin döneminin kapanmasının bir işareti gibi görünüyordu.

Belki de en azından, diplomatik kapıların coğrafya ve haritalarla hiçbir ilgisi yoktur ve Avrupa da bir düşünce tarzından ne az ne de fazla bir şeydir. Soğuk Savaş döneminde Avrupa temel olarak iki süper güçle meşguldü ve alanı da Washington ve Moskova başkentleri arasında bölünmüştü. Amerikan ve Sovyet liderleri elbette Berlin'le çatışma halindeydiler ancak bir krizi bir katastrofa dönüştürmek konusundaki kararları kendileri veriyorlardı. Avrupalılar, Amerikalıların ve Rusların hiçbir zaman olmadıkları bir biçimde rehineydiler. Bu çıldırtıcı gerçekliği ancak Ronald Reagan, kıyametin Avrupa'da kopması pahasına dahi olsa Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği'nin karşılıklı güç dengelerini sınırlı nükleer savaşlarla denemelerini o bilinen saflığıyla önererek bu denli açık bir biçimde ortaya koyuyordu. Böylesine bir açık kalpliliğin işleri kolaylaştırmadığı görüldü ve 1980'lerin başlarında bu tutum terkedildi, ama sözünü ettiği gerçeklik değişmedi. Türkiye böylesine bir ateş altındalık kaderini paylaştığı sürece Avrupalı olarak kabul ediliyordu. İşgücü eksikliği çekildiği bir dönemde Alman göç politikası Türkiye için nasıl bir açık kapıysa, Nato da öyle bir açık kapıydı; ancak Avrupa topluluğu ayrı bir konudur. Avrupa Topluluğu'nun seçiciliği insan hakları ve demokrasiden çok kültürel kimliğe ve sermaye birikimine dayalıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa'ya girmesine izin verildiği doğrudur ama sadece "hasta adam" olarak. Artık "Avrupa" Brüksel'de tanımlandığı şekilde bir "sağlık" talep ediyor!

Türkiye Brüksel'e Strassbourg yoluyla mı yaklaşmalı? Tabii Türkiye gerçekliği bağlamında böyle bir genişleme stratejisi sadece Avrupa pazarlarına girme hakkının çok değer verilen sonuçlarına ulaşmak için de olsa bir demokratikleşme sürecini gerektiriyor. Ama bu noktada bile mekânsal imgeler gerçeklikle tam bir uyum içinde değildir çünkü Türkiye Avrupa kapısının önünde karaya oturmaktan çok hizmetkârlar bölümünde kapalı kalmıştır. Türkiye

doors have nothing to do with geography and maps, and that Europe is nothing more, or less, than a state of mind. During the Cold War Europe was essentially occupied by the two superpowers, and its dual and divided locus was situated in the capital cities of Washington and Moscow. American and Soviet leaders certainly clashed over Berlin, but decided on their own whether or not to transform a crisis into a catastrophe. Europeans were hostages in a sense than neither Russians nor Americans were, a reality that only the innocence of Ronald Reagan made maddeningly explicit with references to limited nuclear wars, suggesting that the United States and the Soviet Union might test their respective strengths and wills at the apocalyptic expense of Europe. Such candor was not helpful, and was quietly abandoned early in the 1980s, but not reality of which it bespoke.

Turkey was welcomed as European so long as it shared this destiny of vulnerability. NATO was an open door, as was German immigration policy during a time of labor shortage, but the European Community is another matter. The selectivity of the latter is less about human rights and democracy than about cultural identity and capital formation. It is true that the Ottoman Empire was allowed to enter Europe, but only as "the sick man". Now "Europe" demands "health" as defined in Brussels!

Should Turkey approach Brussels by way of Strassbourg? Of course, within the Turkish reality such a strategy of expansion would imply a democratizing process, even if only as a means to reach the valued end of access to European markets. Yet even here the spatial imagery doesn't necessarily correlate as Turkey is not so much stranded at the European doorstep, but confined to the servants' quarters of the European house. Can

RICHARD FALK

daha şık giyinip Avrupa masasının öbür konuklarıyla sofraya oturma iznini elde edebilir mi?

Ama "bölge"nin başka yerlerinde Avrupa'nın seçimi daha farklı görünüyor. İskandinavya için sorun kârı refahın önüne geçirerek sıradan insanlar için hayatı daha tehlikeli, hali vakti yerinde olanlar için ise daha makbul bir hale getirmektir. İsveçliler için sorun milli kimliği bölgesel kimlikle desteklemekte değil, birincil bölgesel kimlikler arasında bir seçim yapmaktır: kuzeyli olmak mı, Avrupalı olmak mı... İsveç bazı kimseler tarafından II. Dünya Savaşı ve Soğuk Savaş süresince Hamlet'i oynamakla suçlanmıştı ama bu "fırsatçılığı" takdir edenler az değildi. İskandinavya ve aslında Doğu ve Orta Avrupa "Avrupa nerede bitiyor?" sorusunu hiçbir zaman davet etmez. Kültürel olarak nereye bağlı oldukları konusunda şüphe yoktur. Sorun çıkarıcı, AT'na girişin Brüksel'de kararlaştırılan fiatın fazla yüksek olup olmayacağı kuşkusunu, bu fiatın ulusal özerkliği zedeleyeceği korkusu ve oyunu Almanya'nın kontrol edeceğinin gitgide daha iyi anlaşılmasıdır.

İş medeni ve kültürel kimliğe gelince Türkiye'nin konumu o kadar açık değildir. Avrupa'nın laik bir anlayışla dahi olsa, Hıristiyan kalmaya devam etmesi durumunda Türkiye İslami ve Asyalı yüzlerini ortaya çıkararak daha fazla saygınlığa sahip olabilir. Ve elbette ki kimlik ve akrabalık sorununun kararları kapalı kapılar ardında verilmemelidir.

Maastricht'e karşı halkın ters tepkisi bazı Avrupa ülkelerinde yurttaşların elitlerle aynı doğrultuda düşünmediğini gösterdi. Bir yıl önce Princeton'ı ziyaret eden Avusturya Dışişleri Bakanı "Avusturya Maastricht'i her zaman desteklemiştir" dedi. Ona "Peki ya Avusturyalılar?" diye sordum. Mr. Moch "Eh, Avusturyalıların %70'inin karşı olduğu doğru" dedi ve ekledi: "eğitilmeleri gerekiyor!". Tartışmalar, sohbetler ve münazaralarla, farklı Türk özellikleri arasında seçim yapma süreci kendi başına çok değerli olabilir. Unutulmamalıdır ki bir kapı iki yandan da kitlenebilir ama bu kilit ancak iki taraf uyum içinde davrandığı zaman açılır; her ne kadar iki tarafı harekete geçiren beklentiler birbiriyle çelişkili olsa da.

Turkey dress better and receive permission to dine with the other guests at the European table?

Yet elsewhere in "the region" the choice of "Europe" seems quite different. For Scandinavia it is a matter of trading welfare for profits, making life marginally less secure for ordinary people, but much more congenial for the affluent. For Swedes, for instance, the question is not one of supplementing national identity with regional identity, but choosing between primary regional identities: whether to be Nordic or European? Sweden is accused by some of playing Hamlet during World War II, and then again during the Cold War, but by others such "opportunism" gives rise to admiration. Scandinavia, and for that matter Central and Eastern Europe, would never pose the question "where does Europe end?" Their cultural location is not ambiguous. What is problematic is whether the price of admission fixed in Brussels is too high, and the awareness that this price includes the prospect of a loss of national autonomy and a more vivid realization that Germany will control the show.

Turkey is not so clearly situated when it comes to cultural and civilizational identity. If Europe remains Christian, even if only in a secular spirit, then Turkey might achieve greater dignity by emphasizing its Asian and Islamic faces. And, of course, the issue of identity and affiliation should not be decided behind closed doors. The Maastricht backlash at the grassroots level revealed that the citizenry may not think along the same lines as the elites in several European countries. Visiting Princeton a year ago, the Austrian Foreign Minister said that "Austria has always supported Maastricht". I asked "What about Austrians". Mr. Moch replied, "Well, it is true that 70% of Austrians are opposed", but added, "they need to be educated!" The

RICHARD FALK

Son olarak kültürel kimliğe verilen aşırı önem, kapıların toptan ortadan kalkması anlamına gelen türsel kimliğin büsbütün önüne geçmemeli. Global köyün CNN'le kablo bağlantısı var, en egzotik ufuklarda McDonald's'ın altın kemerleri göze çarpıyor. Madonna ve Michael Jackson konserleri her yerde gençleri heyecanlandırırken kurumları sinirlendiriyor ve Mickey Mouse tişörtleri dünyanın her yerinde satılıyor. Ama aynı zamanda Greenpeace (yeşil barış) ve Uluslararası Af Örgütü'nün de prestijleri dünya çapında ve ulusötesi demokrasi güçleri *global* sivil toplumu kurmaya çalışıyorlar. Bu aşağıdan yukarı globalleşme, yukarıdan aşağıya globalleşmenin ana aracı olan piyasa güçlerinin işleyişine direnmiyor, onu dengeliyor ve kısmen aşıyor. Aslında tamamen kapısız bir dünya bile bir kötü-ütopya olabilir, eğer dünya halklarının, toplumsal örgütlenmenin her düzeyinde, aileden Birleşmiş Milletlere ve arazi mekânından bilgi(sayar) mekânına kadar her yerde, özgürleştirici bir politika için mücadelelerinin ürünü olmazsa.

process of decision can itself be invaluable, enabling the people to choose among different Turkish futures on the basis of conversation, reflection, and debate. It should be remembered that a door can be locked from either side, but that it can be unlocked only when both sides act in harmony, although possibly motivated by quite contradictory expectations.

Finally, a preoccupation with cultural identity should not entirely displace an appreciation of species identity, the elimination of doors altogether. The global village is wired to CNN, McDonalds golden arches are visible on the most exotic horizons, concerts by Madonna or Michael Jackson rile establishments everywhere, while exciting the young, and Mickey Mouse t-shirts are for sale worldwide. But also Greenpeace and Amnesty International enjoy prestige globally, and the forces of transnational democracy are constructing a *global civil society*, a globalization-from-below that resists, tempers, and transcends the play of market forces, the main vehicle of globalization-from-above. Even a doorless world could be dysutopic unless it results from the struggles of the peoples of the world for an emancipatory politics at all levels of social organization, from the family to the United Nations, from territorial space to cyberspace!

NURUDDIN FARAH

Sevse de Dövse de Benim Avrupa'm!
My Europe, Right or Wrong!

66

Nuriddin Farah
Yazar,
şimdi
Nijerya'da
oturuyor,
Somali
doğumlu.
Writer, presently
living in Nigeria,
born in Somalia.

Çoğu Avrupalı tüm dünyanın, kendi kıtalarının bir parçası haline gelebilmek için umutsuzca çırpındığından kuşku duymaz. Batı Avrupa'da yaşamak insanların gözünde cennetten farksızdır. Oysa bu hiç de doğru değildir. Çoğu Afrikalı ve Asyalılar varoluşlarını idame ettirebilmek için yeterli bir şansa sahip olsalar, kendi ülkelerinde kalmaktan mutluluk duyarlardı. Ama hepsinden kötüsü, gelecekteki "kitlesel göçler" konusundaki yaygın yanlış kanıların, diğer kıtaların sakinlerini Avrupa'ya ziyaret etmek isteseler de, istemeseler de, serbest dolaşımdan alıkoyabilmesidir.

Kısa süre önce Harare'deki uluslararası bir konferansa katılmam için, toplantıyı düzenleyenler bana Londra'dan Addis Ababa'ya giden bir Lufthansa uçağında yer ayırmışlardı. Böylece, ABD'de başlamış olan sıkıcı yolculuğumun ilk durağı Londra olmuştu. Uçağıma yetişecek bir saatte Heathrow'da olabilmek için sabah üçte uyandım, iki taksiye bindim ve birbuçuk saat sonra, Lufthansa'nın kontrol bankosuna vardığımda uçağı binme şansımın bulunmadığını anladım.

Nedenini merak ettim, bagajımı alan yer hostesi Almanya vizemin sona ermiş olduğunu söyledi. Sesimde üstünlük taslayan bir kınama ifadesiyle, seyahatimi Almanya'da bitirmeye niyetli olmadığım konusunda hanımı aydınlattım. Ve, sesimdeki iğneleyici, küçümseyici tonun dozunu daha da arttırarak, zaten Frankfurt'ta sadece 40 dakika kalacağımı ve bu kırk dakikanın da bana, geçerli bir giriş belgesine sahip olduğum bir ülkeye Etiyopya'ya giden uçağı yakalamak için ancak yeteceğini söyledim. Yer hostesi, eşine ender rastlanır bir yavaşlıkla konuşarak, vizemi yenilemezsem uçağı binemeyeceğim konusunda beni bilgilendirdi. İşte o zaman iyice öfkelenim ve bu şekilde aşığılanmamda şu ya da bu ölçüde

Most Europeans are convinced that the whole world is desperately trying to become a part of their specific continent. Living in Western Europe is by those people considered a paradise. This is simply not true. Most Africans and Asians are happy to remain in their home countries, if they have a decent chance to survive. But the most outrageous is, that the general misconceptions about future "mass migration" can prevent inhabitants of other continents to move about freely. And this regardless of whether they want to visit Europe or not. On my way to an international conference in Harare not long ago, the organizers had booked me on a Lufthansa flight from London to Addis Ababa, where I would break the first leg of my tedious trip which had begun in the USA. To get to Heathrow in time for my flight, I woke up at three in the morning and took two taxis, only to discover one and a half hours later, once I got to Lufthansa's checking counter, that I had no chance of boarding the plane.

I wondered why, and the ground hostess checking in my luggage pointed out that my visa to Germany had expired. With a touch of superior reproach in my voice I enlightened the lady that I hadn't planned to break my journey in Germany. I went on, topping up the dose of sarcasm in my tone, that in any case I had only a 40-minute lay-over in Frankfurt, forty sufficient minutes in which I would catch my flight to Ethiopia, a country for which I had a valid document of entry. With singular slowness, the ground hostess informed me that I wouldn't be able to get on the flight unless I had my visa renewed.

It was then that I let go of my temper showering all manner of abusive terms on anybody whom I suspected had anything whatsoever to do with this my humiliation. Whereupon a Lufthansa Checking Supervisor arrived on the scene, and took me aside to inform me that their decision not to accept me as a passenger was part of an elaborate chain of new legislations that the airline had received from the German authorities, a

NURUDDIN FARAH

67

dahil olduğundan kuşkulandığım herkese hakaretler yağdırdım. Bunun üzerine bir Lufthansa Bilet Denetçisi sahneye çıktı ve beni bir kenara çekerek, yolcu olarak kabul edilmemem konusundaki kararlarının, uçak şirketinin Alman yetkililerden aldığı ayrıntılı bir yeni yasalar zincirinin, AT yurttaşı olmayan herkesin Almanya'ya girişini kısıtlayan gaddarca bir yeni yönetmelik serisinin parçası olduğunu söyledi.

Sonra da bana, başka şeylerin yanı sıra benim, yolculuğumun başladığı yere tekrar giriş hakkım da bulunsa ve varacağım ülkeye de giriş hakkım olsa, ve beni oraya götüren uçağın içinde bile kalacak olsam, vizem olmadığı müddetçe, yürürlükteki koşullara göre, sadece bir Alman uçağına binmemi, bir sanjyelğine bile olsa Alman toprağına ayak basmam değil, aynı zamanda ülkenin hava sahasına girmemi dahi yasaklayan önlemlerin yazılı olduğu 48 saat önce gelmiş bir bilgisayar çıkışını gösterdi. Gene de şiddetle ve daha sert bir dille protesto ettim ama nafile, çünkü sonunda yaptığım şey bagajımı alarak, bu kez Kahire üzerinden Addis Ababa'ya giden ve ne yazık ki, ertesi gün öğleden sonra saat dörtte hareket eden başka bir uçağı, bir British Airways uçağına yer ayırtmak oldu.

Bilgisayarın, seyahatimin sonunda varacağım yeri olmasa da, güzergâhımı değiştirmesini bekledim. Addis'e bu yolculuğun yirmi dört saat daha fazla vakit alacağını hesapladım, beddua etmek için kozmosun bütün

zamanına sahip olacağım bir yirmi dört saat! Ama kime beddua edecektim?

Kendime beddua, saflığıma beddua, hatta içinde yaşadığım Avrupa ve Afrika dünyalarına beddua, sözün kısası, beni kozmopolitan yapan her şeye beddua! Sanırım kendime beddua etmekle, aşığılanma sonrasında yeniden dengemi kazanmaya çabalıyordum ve böylece kozmopolitliğimi tanımlayan yanlarımla Berlin, Londra, Paris ve kendi bağlamında Mogadişu gibi, insanların toplandığı yerleşim birimlerinin metropol doğalarından tad alan özelliklerimle, kendi benliğim arasına mesafe koyuyordum. Yoksa her isteyen bu metropollere yerleşip, kök salmaya buyur edilebileceği benim hayalhanemdeki bir yakıştırma

draconian set of new regulations restricting entry of non-EC citizens into Germany.

She then showed me a print-out of the 48-hour-old measures, which stated, among other things, that not only would I not be permitted under the prevailing conditions to board any German plane, but neither would I be allowed to touch German soil or enter that country's air space for the duration of a single second, even if I had right of reentry into where my journey was beginning and had right of entry into the country of my destination, and even were I to stay on in the very aircraft that had taken me there: *unless I had a visa!*

Still I protested vigorously and in a harsher language, but to no avail, because eventually I did what I had to do. I recovered my baggage, and stood at another Lufthansa counter to be booked on a flight to Addis Ababa, this time via Cairo, and on a British Airways which, to my chagrin, wouldn't leave until after four p.m. that day. As I waited for the computer to alter the designation but not the final destination of my travel, I calculated that my trip to Addis would take some twentyfour hours longer, twentyfour hours in which I had all the time in the cosmos to curse! But curse whom?

Curse myself, curse my naïveté, indeed curse the European and African worlds in which I lived; in short, curse everything that went into making a cosmopolitan out of me! I suppose by cursing myself I was trying to recover my equilibrium after being humiliated and was thus taking distance from those aspects of me which defined my cosmopolitanism, those very traits which delighted in the metropolitan nature of any conglomerate settlement such as Berlin, London, Paris or for that matter Mogadiscio, ancient places of human habitation where I had been under the illusion that anyone was welcome to put down their roots, for was that not how these mighty cultural centres were brought into being? And I was beginning to dread who I had become:

NURUDDIN FARAH

miydi, ya da çok eskiden beri nice insanların yeri/yurdu olmuş bu mekânlar, bu güçlü kültür merkezleri böyle yerler değil miydiler?

Ve neye dönüşmüş olduğumu dehşetle düşünmeye başlıyordum: Avrupa hakkında derin bilgiye sahip Afrikalı bir parya mıydım, yoksa o kıtada çok dostu olan Somalili bir *cosmopolito* mu, veya o kıtadaki birçok dostundan *benvenuto*'nun (hüsni kabul) gördüğü için, *mal d'Europe*'a (Avrupa hastalığına) tutulacağına benzemeyen biri mi? Ben ki, yapıtları Avrupa'da yayımlanmış bir yazardım, bir Avrupa diliyle yazmıştım, romanlarım ve oyunlarım çoğu Avrupa'nın diller Babil'inden birine ya da ötekine çevrilmişti.

Bir-iki gün önceden haberim olsa Almanya'ya üç aylık ziyaretçi vizesi alırdım, hatta belki de, bir pasaport polisinin, benim istenmeyen ziyaretimi merkezi bir kontrol noktasına hiç acelesi olmaksızın ileterek, beni aşağılayacağını bile bile Frankfurt'ta durak yapabiliirdim diye kendi kendime biraz daha beddua ettim. Sonunda nefret ve yalanın göz yaşartıcı politikalarına beddua ettim, göçmeni sanki seçim kazançlarının istatistiklerine işleyen, tek tek her koyu renkli insanın, kendi kendine üreten soyutlamaların toplamını artıracığını düşünen, belki de, her kara deriliyi, Avrupa'yı bataklık haline getiren o sözümona göç seli denen şeye katılacak küçük bir damla gibi görerek, tek haneli bir sayıya indirgemeye niyetli Le Pen'vâri *politices*'e lanet ettim. Ve benim Frankfurt havaalanı zeminindeki kırk dakikalık transit varlığımın Avruparanoyanın hamurunu nasıl zenginleştireceğini merak ettim.

O andaki durumumun yol açtığı gerilimler birbirini etkilerken, insanın kendisine, son varacağı yer havayolu şirketi yönetmeliklerinin kara kaplı kitabında açıkça belirtilmiş *bona fide* bir yolcunun (transit?) geçiş hakkını teminat altına alan uluslararası anlaşmayı herhangi bir ülkenin yetkilileri keyfi olarak bozabilir mi sorusunu sormanın sırası geldiğini düşündüm. Biz, Afrika'da ve dünyanın diğer yerlerinde, Avrupa Kalesi'ne karşı nasıl tepki gösterecektik?

an African pariah with a deep knowledge of Europe, a Somali *cosmopolito* who had many friends in that continent, who, having received the *benvenuto* of many friends on that continent, was not likely to suffer from *mal d'Europe*? I, a writer whose work had been published in Europe, and who wrote in a European language, and many of whose novels and plays had been translated into one or the other of Europe's Babel of tongues!

I cursed myself some more, thinking that given a couple of days' notice I might have organized a three-month visitor's visa into Germany, perhaps, even break my journey in Frankfurt where an immigration officer would humiliate me by taking his time as he communicated my unwelcome presence to a central control point. Finally I cursed the lamentable politics of hate and of falsehood, cursed the Le pen-brand of *politicos* who insisted on working the migrant, as it were, into the statistics of their electoral gains, who were intent on turning every single dark person into a digit which they hoped would boost the total of their self-serving abstractions, perhaps reduce every black into a mere trickle joining the so-called flood of migrants with which Europe is allegedly swamped. And I wondered how my presence for a transitory forty minutes on the grounds of Frankfurt airport might have enriched the humus of Europaranoia?

In the interplay of tensions resulting from my present condition I thought it would bear asking oneself the question if the authorities of many country could arbitrarily break the international covenant, which guarantee the right of (transit?) passage to a *bona fide* traveller whose final destination is clearly defined in the book and verse of airline regulations? How were we, in Africa and other parts of the world, to react to Fortress Europe? An ideology of Eurocentrism benefitting from horror tactics, a philosophy based on a Swastika of arson attacks on children and women refugees, acts of Eurocentrism which

NURUDDIN FARAH

Dehşet taktiklerinden yararlanan bir Avrupa merkeziliği ideolojisine, çocuk ve kadın mültecilere yönelik kundakçılık saldırılarının Gamalı Haçına dayanan bir felsefeye, ırksal nefretin alevlerini körükleyen Avrupa merkeziliği edimlerine? Peki ama bütün bunların göç olayı ile ne ilgisi vardı? Ve kendi kendimi, Avrupa'da ne zaman ekonomik durgunluğa dayanan bir iç bunalım olsa, gönüllü kitle göçleri ve ayak takımının sınır dışı edilmesi olaylarının yaşandığı konusunda uyardım; 1596'da Londra Valisine yazan Kraliçe Elizabeth'in "uyruklarımızın nafakasına ortak oldukları için" (birkaç kötü hasat olmuştu ve o sıralar nüfus sadece üç milyondtu!) kraliyet topraklarındaki karaderililerin sınır dışı edilmesini önermesi; 17nci ve 18nci yüzyıllarda ayaktakımının yurtdışına çıkartılarak, Yeni Dünya denen yerde mahkûmların gönderildiği sürgün kolonilerine kitleler halinde sevkedilişleri; 1920'lerde gene İngiltere'de Londra'nın Doğu yakasında Moselite faşistlerin çoğu Somalili olan karaderililere saldırıp onları bir günah keçisi olacakları sırada meydana gelen, göze en çarpan topluluğa yönelik ırkçı saldırı olayları gibi. Birinci Dünya Savaşı'nın hemen ardından Avrupa siperlerinde dövüşmüş karaderili birliklerin nasıl terhis edildiklerini ve yoksullar ile evsizlere nasıl katılıp St. Giles Circus çevresindeki sokaklarda ısınmak için nasıl asker yürüyüşüyle dolaştıklarını; karaderililerin oturduğu geçici meskenlerin, bugünün Avrupa'sında meydana gelenlerle kıyaslanacak şekilde nasıl saldırıya uğradığını, yakıldığını ya da taşlandığını da hatırladım. Acaba Avrupa ne vakit dış bir bunalımla karşı karşıya kalsa, kapılarını kapatma eğilimi gösteriyor olamaz mı diye merak ettim? Gazeteler Afrika, Asya ve Doğu Avrupa'dan gelen mülteci kılığındaki göçmen sellerinden, refah içindeki Batı Avrupa'nın savakları önünde kaynaşan istenmeyen insan sellerinden söz etmektedir. Benim bu makalelerin yazarlarını kasıtlı olarak yanlış bilgi vermekle suçlamam ahlak dışı mı olur? Yarı gerçekleri böyle hayasızca dile getirmenin Avrupa Kalesi'nin,

fan the flames of racial hatred? And what bearing has any of this to do with the phenomenon of migration?

II

And I reminded myself of how whenever there was an internal crisis in Europe due to economic depression, one experienced voluntary mass emigration and deportation of the underclass; how in 1596 Queen Elizabeth writing to the Lord Mayor of London suggesting that the blacks in her realm be deported "as they were taking food out of her subjects' mouths" (there had been a series of bad harvests, and the population at the time was a mere three million!); how in the 17th and 18th centuries the underclass were deported en masse to penal colonies in the so-called New World; how in the 1920s in Britain again there were instances of racial attack on the most visible community when the Moselite fascists marched on the black in London's East end to engage the blacks, many of whom were Somalis, in an escape-goating pitched battle.

I recalled how as a direct followup of the ending of the First World War, black troops who fought in Europe's trenches were demobilised and left to join the destitute and the homeless, marching the streets around St. Giles Circus in an attempt to keep warm; how lodging houses where blacks lived were attacked, burnt or stoned in ways comparable to what's occurring in today's Europe. Could it not be, I wondered, that whenever there was an external crisis, Europe tended to close its gates?

And as a result of Europe's growing hysteria newspapers all over this continent speak of floods of migrants masquerading as refugees originating in Africa, Asia, and Eastern Europe, floods of unwanted humanity depicted as bestial hordes swarming at the sluices of well-to-do Western Europe. Would it be unethical of me to accuse the authors of these articles of deliberate misinformation? Would it be considered defamatory to assume that such barefaced telling

NURUDDIN FARAH

sermayesi haline geldiğini varsaymak hareket mi sayılır? Bu okuma özürlü Avrupa-merkezcilerinin bazılarını; doksan yaşını idrak etmiş biri, İmparatorluk Avrupası'nın, ekonomik stratejilerinin mimarları dünyanın neresini kafalarına takmışlarsa oraya silah zoruyla girmeyi pratikte ve teoride benimsediğini; Kitab-ı Mukaddes'ten kaynaklanan hiçbir adalet duygusu ya da herhangi bir dünyevi ahlak duygusunun denizaşırı ülkeleri fethetme gücüne sahip olan bu açgözlü adamların o ülkelerin yarı-insan, yarı-hayvan diye tanımladıkları insanların kendi mülkiyetleri altına alarak taşınır mallara indirgemelerine, kendi evlerinde ikinci ya da üçüncü sınıf vatandaş kalıbına döktükleri o ülkelerin yerlilerini kıyıma uğratmalarına engel olmadığını gözleriyle görmüştür, diye uarmaya değer mi?

Hele hele, eğer istatistiklerden söz edeceksek ya da "göçmen veya mülteci selleri" ibaresini kullanacaksak! Acaba günümüzün yanlış bilgi sahibi Avrupa-merkezcileri, ilk kez 1685'te İngilizler tarafından, Katolik çoğunluğun zulmünden kaçan Huguenot Protestanları için Nantes Bildirisi'nden sonra sığınacak bir yer arayan Huguenot'lar için kullanılmış bir terim olan "mülteci" kelimesinin kökenine inmekle ilgilenirler mi? Afrika'da bu kelime hiç yankılanmamıştı ve yakın zamanlara kadar da duyulmuş değildi. Şimdi düşünüyorum da, yukarıda söz ettiğimiz gazeteler, bu yüzyılın Le Pen'leri, Duchannonlar'ı ya da Enoch Powell'ları son onbeş kadar yılda başka bir yere kalıcı olarak yerleşmek üzere kaç Avrupalının göç ettiğini öğrenmekle acaba ilgilenirler miydi, bu rakamları bilmek isterler miydi? Tarafı ve tumturaklı iddialarında dengeli bir görüş sunma dürüstlüğünü gösterirler miydi? Doğdukları yerleri başka bir yere yerleşmek için terkeden Avrupalıların sayısının, insanları, hor gören bir edayla bir sel olarak tanımlanan Avrupalı olmayan bütün kişilerin sayısını fersah fersah aştığını kabul etme dürüstlüğünü gösterirler miydi?

Öyle ya, seksen yaşındaki bir kişi yaklaşık otuz milyon İtalyanın Yarımada'yı terkettiğini

of half-truths has become Fortress Europe's stock-in-trade? Is it worthwhile to remind some of these ill-read Eurocentrists that within the living memory of a nonnogenarian it had been the practice and policy of Imperial Europe to shoot its way to wherever in the world the architects of its economic strategies had set their hearts and minds, and no sense of scriptural justice, no sense of secular morality prevented these greedy men from massacring the natives of the lands across the seas, lands they took possession of because they had the power to conquer, whose peoples they reduced to chattels, men and women whom they described as half-human, half-beast, and whom they moulded into second-or third-class citizenry in their own lands of origin.

And if we're to talk of statistics, or to use the phrases, "floods of migrants or refugees"! I wonder if today's ill-informed Eurocentrists would at all be interested in tracing the origin of the word "refugee", a term which was first used by the English in 1685 to describe the Huguenot Protestants fleeing persecution by the Catholic marojity, Huguenots seeking asylum after the Edict of Nantes had been passed! In Africa the word had no resonance, and wasn't heard of until recently. Come to think of it, would the aforementioned newspapers, the Le Pens, the "Duchannons" or the Enoch Powells of this century be interested in finding out how many Europeans migrated elsewhere to settle permanently in the past fifteen or so years, would they be keen to know what their figures are? Would they have the honesty to offer a balanced view in their biased declamations: that the number of Europeans who left the areas of their birth to settle somewhere else far exceeds all the persons of non-European origin whose presence is disdainfully described as a flood?

Why, nearly thirty million Italians left the Peninsula within the living memory of an octogenarian! Why, half a million Germans leave their homeland yearly even today to take up

NURUDDIN FARAH

71

gözleriyle görmüştür. Öyle ya, bugün bile yılda yarım milyon Alman, başka bir yere yerleşmek için yurtlarını terketmekte! Öyle ya, altmış milyondan fazla İngiliz yuvalarını terkederek denizler aşmış ve Afrika, Avustralya, ABD ya da Kanada'ya kesin olarak yerleşmiş durumda! Yeni Dünya denen yere ulaşan Afrika soyundan gelme en büyük grup buraya kendi özgür iradeleriyle gitmemiş, bizzat bu Avrupalı mülteciler ve göçmenler tarafından, köle olarak zorla götürülmüştür!

Son zamanlara kadar büyük gruplar halinde Avrupa'ya ya da Kuzey Amerika'ya göç eden Afrikalılar diye bir şey yoktu, kimse de bu kıtadan gelen mültecilerle uğraşmak zorunda kalmamıştı. Bunlar 1980'li yıllarla birlikte, o kıtanın çeşitli yerlerinde patlak veren iç çatışmaların ardından ortaya çıkan olaylardır. Muazzam miktarda mültecinin çıktığı tek ülke, apartheid uygulayan Güney Afrika'dır, burada da sorumlunun kim olduğunu biliyoruz! Avrupalıların gözü yaşlı bir şekilde mülteci selinden söz ettiklerini duyduğum zaman, dünyanın en yoksul ülkelerinden biri olan Somali'nin, ister inanın ister inanmayın, ülke parçalanmaya başlayana kadar, her üç kişiden biri başka bir yerden gelmemesine muazzam bir mülteci nüfusu barındırdığını hatırlamaktan kendimi alamıyorum. Ülkenin sınırından, yerinden yurdundan edilmiş büyük bir insan kitlesinin ülke sınırının ötesinde geldiği Malawi'de de durum farklı değil.

Ben şahsen Avrupalıların onların kıtasına gelmiş çok daha küçük bir göçmen akınının gereklerini karşılayamadıklarını söylemelerini, mantığa hakaret sayıyorum.

Ve Avrupa'nın artan isterisinin bir sonucu olarak bu kıtanın dört bir köşesindeki göç sorununa ilişkin tavırlar bölgeden bölgeye farklılık gösterir. Afrika'da hemen hemen bütün hükümetlerin kendi yurttaşlarına çıkış hakkı tanımamaya ilişkin bildirimleri vardır, ilk kez kıtayı sömürgeleştiren Avrupalı güçlerin kabul ettirdiği bürokratik bir önlemdir. Ne ki, nitelikli kızlarının ve oğullarının eğitim gördükleri kuzey yarıküresinde kalması ya da daha kârlı işler bulmak üzere sonunda oraya dönmesi nedeniyle, her türlü beyin kanaması geçiren de gene

residence somewhere else! Why, over sixty million Britons abandoned their homesteads to cross the seas and take up permanent residence in Africa, Australia, the USA, or Canada! And the largest contingent of African descent ever to have made it to the so-called New World didn't go there on their free will but were forcibly taken there by these very European emigrés and settlers as slaves!

Until recently the world hadn't known of Africans migrating to Europe or North America in large numbers, nor had anyone to deal with refugees coming from that continent. These are an eighties phenomenon, following civil strifes which have erupted in various parts of the continent. The only country that had produced refugees in immense quantities had been apartheid South Africa, and there we know who is responsible! When I hear of Europeans speaking lamentably of the refugee flood I cannot help remembering that Somalia, one of the poorest nations in the world, until the country began to fall apart, believe it or not, supported such a large population of refugees, to the extent that one in a every three had come from somewhere else. The situation is no different in Malawi, where there is a large influx of displaced persons originating across that country's border.

Personally I find it an affront to logic for Europeans to say that they are unable to meet the needs of the small influx of migrants that have come their way.

III

Attitudes differ from one area of the world to another over the question of emigration. In Africa, almost all governments have edicts denying their own citizens the right of exit, a bureaucratic measure first imposed on the continent by the European powers which colonized it. And yet, more than any other locality Africa appears to have suffered all manner of brain hemorrhages given that most of its highly qualified sons and daughters either

NURUDDIN FARAH

Afrika'dır.

1960'lı yılların ortası ile 1970'li yıllarda Afrika'da, en iyilerimizi Avrupa'ya bağışladığımız, buna karşılık da yoz yardım görevlileri ve diğer uzmanlar şeklinde en kötülerini aldığımız yolunda bir inanış vardı. Belki sıra şimdi, bugünlerde ilk kez olarak Avrupa'ya ılımlı bir boyutta göçmen işçi ihraç eden Afrika'ya geldi. Öyle bile olsa, Afrika'nın, göçleri çoğu kez maddi manevi destek bulan Avrupa ile mukayese edilecek bir göç stratejisi yoktur ve başka bir yere yerleşmiş olan Afrikalıların çoğu, göçlerin, yetkililerin yardımı olmaksızın gerçekleştirmiştir.

Göç politikasına yakın bir politikası olan bir tek Afrika ülkesi biliyorum: Sudan. Bu politika da yalnızca Arap ülkelerinde çalışan yurttaşlarıyla ilgilidir, daha önce kendilerini desteklemiş olan Sudan'ın ekonomisini bu kez onların desteklemesi için gelirlerinin bir bölümünü yola bir projeye yatırmalarını öngörüyor, yani, sadece vergi toplama şeklinde istismarcı bir amaç taşıyor. Buna karşılık, İtalya gibi Avrupa devletlerinin, nereye yerleşirlerse yerleşsin kendi yurttaşlarının en iyisini elde etmelerini sağlayan birkaç ana göç politikası var. Vaktiyle bir "Yurt Dışındaki İtalyanlar Dairesi" vardı ki, bunun yerini daha sonra "Direzione Generale della Emigrazione" (Göçmen İşleri Genel Müdürlüğü) aldı. Ancak 1980'li yıllar, daha az sayıda İtalyan, Alman ve İngilizin ülkelerini terk ettiği İtalya, Almanya ya da İngiltere'de yeni bir genel görünüşü ortaya koyuyor. Buna karşılık, bir kısmı hukuki statüye sahip olan, bazıları da olmayan daha çok sayıda yabancı göçmen işçi geliyor, hiçbir Abruzzian'ın üstlenmek istemeyeceği düşük ücretli işçileri yapmak üzere örgütsüz bir sürü halinde gelen göçmen işçilerdir bunlar. Ve ne gariptir ki, yıllardır yurtdışında çalışan yurttaşları için bir politikası olan İtalya gibi bir ülke, bugüne kadar göçmenlik üzerine herhangi bir yasa çıkarmayı gerekli görmüş değil. İngiltere, Fransa ve Almanya ise gittikçe daha kendi içine batmış, kendi içine dönük hale geliyorlar. Avrupa, benim Avrupam, Sevse de Dövse de! sloganını duyuyorsunuz sık sık, tedirgin edici

stayed on in the countries of the northern hemisphere where they trained or eventually returned to them to take up more lucrative positions.

There was a common saying in the Africa of the midsixties and seventies that we donated our best to Europe, and in return we received its worst in the shape of corrupt aid workers, and other so-called experts. Possibly the times have caught up with Africa, which nowadays exports migrant labours to Europe in medium measures for the first time ever. Even so, Africa has no emigration strategy comparable to that of Europe, which is often supported and funded, and many of the Africans who've made it elsewhere have done so without help from the authorities.

I can think of only one African country, namely the Sudan, which had anything coming close to a policy of emigration, and that only with regard to nationals working in the Arabian, and for the exploitative purpose of tax collection, given that these nationals were made to pay a certain portion of their income into a scheme whose principal idea was to boost the Sudanese economy which had earlier supported them.

Whereas European states, like Italy, had in place several key emigration policies, which made sure that their peoples got the best out of where they ended up. There was a "Department of Italians Abroad", which in time was replaced by the "Direzione Generale della Emigrazione".

The decade of the eighties, however, marks a new outlook in Italy, Germany or Britain, with fewer Italians, Germans, Britons leaving their respective countries, and more foreign immigrant workers coming, some enjoying legal status, some not, immigrant workers who arrive as a disorganised horde to perform the lowly paid jobs no Abruzzian would wish to undertake. And yet it is strange that a country, like Italy, which had in place for years a policy for its citizens working abroad hasn't to-date thought it necessary to establish a legislation on immigration. And

NURUDDIN FARAH

bir yankılanması olan bir ibare, insanın hafızasını eski faşizm günlerine götürüyor; günümüzde ve bu çağda herhangi bir kıtanın, ister kara ister sarı, beyaz ya da yeşil olsun yalnızca belirli bir ırka ait olabileceği konusunda ısrar eden herhangi bir dışlayıcı fikir kadar kâbus uyandıran ve saçma sapan bir görüş.

Britain, France and Germany are becoming more ingrown, more inward-looking.

And you hear the slogan *Europe, my Europe, right or wrong!*, a phrase with a disturbing resonance, taking one's memory back to the erstwhile days of fascism, a notion as nightmare-producing and as absurd as any exclusivist idea which insists in this day and age that any continent might belong exclusively to any one given race, black, yellow, white or green!